

Copyright

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

FaunaPartner aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019-2023

In opdracht van de Faunabeheereenheid Drenthe

Rapport: 2019 Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019 - 2023
Datum: 28 februari 2019
Contactpersoon: dr. G.W.T.A. Groot Bruinderink; grobrufp@xs4all.nl

FaunaPartner

Dr. G.W.T.A. (Geert) Groot Bruinderink

Inhoudsopgave

Samenvatting

Inleiding

Hoofdstuk 1. Wetgeving en beleid

1.1 Wetgeving

1.2 Flora- en faunabeleidsplan (Ffbp, 2014), Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV, 2016; 2018), Oplegger Ffbp 2018

1.3 Bescherming en Staat van Instandhouding

1.4 Gebiedsbescherming en Voortoets

1.5 Faunabeheereenheid FBE (Faunabeheerplan) en Wildbeheereenheid WBE (Werkplannen)

Hoofdstuk 2. Aantallen, verspreiding en ecologie

2.1 Aantallen en verspreiding

2.2 Ecologisch profiel ree

Hoofdstuk 3. Hoeveel reeën leven er in Drenthe?

Hoofdstuk 4. Waar leven reeën in Drenthe?

Hoofdstuk 5. Het beheer van reeën

5.1 Wettelijke belangen

5.2 Analyse verkeersaanrijdingen

5.3 Bestandsvermindering

Hoofdstuk 6. De ontheffingsaanvraag

Literatuur

Bijlagen

- Bijlage 1. Wetgeving en beleid
- Bijlage 2. Wet natuurbescherming: eisen aan het Faunabeheerplan
- Bijlage 3. De Provinciale Omgevingsverordening (POV) Drenthe 2014 (met oplegger 2018)
- Bijlage 4. De WBE, het Werkplan en de afschotaanvraag.
- Bijlage 5. Informatie Valwildregeling Drenthe

Samenvatting

Voor u ligt het Faunabeheerplan Ree Drenthe voor de periode 2019-2023 dat op verzoek van de Faunabeheereenheid Drenthe (FBE) werd samengesteld door bureau *FaunaPartner*. Dit Faunabeheerplan is gestoeld op de Wet natuurbescherming die in januari 2017 van kracht werd en specifieke eisen stelt aan Faunabeheerplannen. Overige kaders voor het plan worden gesteld door de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV; 2016; 2018) en Beleidsregels Wnb (23-12-2016). Een belangrijk onderscheid met het vigerend Faunabeheerplan 2017-2019 is dat niet wetgeving een centrale plaats inneemt maar het ree: het Faunabeheerplan dient ter onderbouwing voor de ontheffingsaanvraag voor het beheer van reeën in de provincie Drenthe en stelt daarbij de verkeersveiligheid centraal.

NB.

Op grond van art. 3.17 van de POV dienen relevante gegevens van zes jaar voorafgaand aan plan worden beschreven. Hier is toepassing aan gegeven, echter de verdiepingsslagen die vervolgens zijn gemaakt op de overzichten zijn gebaseerd op een kortere periode van maximaal vijf jaren. De oorzaak hiervan ligt in de invoering van het Fauna-registratiesysteem (FRS) per 01-01-2014 bij de FBE Drenthe. De beschikbare data vóór 2014 is minder specifieke (geen x-y coördinaten en geen afschotdatum) en daarom is voor de vergelijkbaarheid, in verdiepende passages, gekozen voor overzichten van vijf jaar.

In Hoofdstuk 1 wordt ingegaan op wetgeving en beleid. Achtereenvolgens gaat daarbij de aandacht uit naar de Wet natuurbescherming, de Beleidsregels Wnb (23-12-2016), de Provinciale Omgevingsverordening, bescherming en Staat van Instandhouding, gebiedsbescherming en Voortoets, de Faunabeheereenheid en de Wildbeheereenheden.

De provincie stuurt op maximaal 600 aanrijdingen met reeën per jaar.

Wegbeheerders nemen, in samenwerking met de FBE en Wildbeheereenheden (WBE's), maatregelen om aanrijdingen met reeën te voorkomen. Om een verdere toename daarvan te voorkomen heeft de provincie aan de FBE een ontheffing verleend voor afschot in het belang van de verkeersveiligheid. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft uitgesproken dat afschot van reeën een bevredigende oplossing is in het kader van de verkeersveiligheid (Rvst 3 juni 2015, zaaknummer 201404579/1/A3).

Wetgeving en beleid, de kaders voor het beheer van reeën, zijn als bijlagen opgenomen in dit Faunabeheerplan. Centraal in dit Faunabeheerplan staat het ree, zijn omgevingseisen en aspecten van beheer van de populatie in relatie tot de verkeersveiligheid. Die vormen de basis om in te grijpen op een verantwoorde, efficiënte en effectieve wijze om het probleem van de verkeersveiligheid serieus aan te pakken en tegelijk recht te doen aan de beschermde status van het ree. Van belang is daarbij dat kleine leefgebieden ontbreken en reeën zich voldoende kunnen verplaatsen, daarom verlenen Gedeputeerde Staten in beginsel geen ontheffing voor populatiebeheer (Ffbp 2014, pag 58.) Zie ook: (Artikel 3.12 Eisen onder 2. Op basis van het faunabeheerplan vindt het beheer van populaties en de bestrijding van schadeveroorzakende dieren uitsluitend plaats met het oog op belangen, bedoeld in:

- a. artikel 3.3, vierde lid, sub b, onder 1° tot en met 4°,
- b. artikel 3.8, vijfde lid, sub b, onder 1° tot en met 3°, en

c. artikel 3.10, tweede lid, sub b tot en met h, van de Wet natuurbescherming. (POV door PS vastgesteld 03-10-2018)

De uitkomst van de analyse ter beoordeling van de Staat van Instandhouding van het ree, gelet op populatieomvang, verspreiding, leefgebied en toekomstperspectief luidt 'gunstig'. Ook bestaat voldoende borging, middels de duurzame aanpak zoals in dit Faunabeheerplan is opgenomen, dat de gunstige Svl door de voorgestane ingrepen in de populatie niet in het geding zal komen. De uitgevoerde Voortoets Reeënbeheer welke dient om te bepalen of voorgenomen plannen een significant verstorend of verslechterend effect hebben op instandhoudingsdoelen van het betreffende natuurgebied, luidt dat het beheer van reeën geen negatieve effecten heeft op de kwaliteit van deze gebieden. Dit biedt voldoende onderbouwing voor de Faunabeheereenheid om richting het bevoegd gezag aan te tonen dat er geen vergunningplicht geldt op grond van de Wnb. De looptijd van voorliggend Faunabeheerplan Ree Drenthe bestrijkt de periode 2019-2023.

In Hoofdstuk 2 komen de aantallen, de verspreiding en de ecologie van het ree aan de orde. De stand schommelt in Nederland naar schatting rond de 100.000 stuks en in Drenthe rond de 10.000 stuks. Reeën komen verspreid over de hele provincie Drenthe voor. Bewegingen van reeën door allerlei oorzaken zijn centrale thema's omdat deze nauw zijn verbonden met de aanrijdingen met reeën. Daarnaast wordt stilgestaan bij de begrippen dichtheid aan reeën (N/100ha) en ecologische draagkracht. Er wordt stilgestaan bij de signalen die duiden op het bereiken van deze laatste en het feit dat de Wnb en het provinciaal beleid dit in het algemeen een 'ongewenste situatie' vinden. Beargumenteerd wordt de beperkte bruikbaarheid van ecologische modellen in het beheer, ook van het gebruikte rekenkundig model 'Van Haften' dat werd gebruikt om de doelstanden voor de provincie vast te stellen. Tenslotte wordt in dit hoofdstuk stilgestaan bij de aspecten reproductie en populatiestructuur.

In Hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de vraag hoeveel reeën er in Drenthe leven. De trendtelling komt daarbij uitvoerig aan de orde. Ook het begrip '3-jarig lopend gemiddelde' (gem/3jr) wordt hier ingevoerd, om de grootste schommelingen in de uitkomsten van de trendtelling tussen de jaren te dempen. De stand van de reeën in Drenthe in de periode 2000-2018 schommelt rond de 10.000 stuks, met een licht positieve trend cf. het landelijke beeld. Ook blijkt uit de trendtellingen dat met het ouder worden van de populatie de geslachtsverhouding verschuift ten gunste van de geiten (vervrouwelijking).

Hoofdstuk 4 behandelt de vraag waar in Drenthe reeën leven. Dat lijkt het gehele buitengebied te zijn, maar toch stellen reeën specifieke eisen die te maken hebben met bijvoorbeeld het areaal bos en natuur (gunstig), het areaal landbouwgebied en de dichtheid van het wegennet (minder gunstig). De dichtheid aan reeën beweegt zich binnen de 21 WBE's in Drenthe tussen de 1,4 tot 6,0 stuks/100ha. (gegevens van P. Venema (provincie Drenthe) voor de berekening van draagkracht en doelstanden. Dichtheden zijn gebaseerd op de trendtelling, we werken met de gemiddelde dichtheid over de laatste 3 jaren (2015 - 2018) per 100ha per WBE (Ngem/3jr/100ha WBE; Tabel 3; Fig. 6;7).

Hoofdstuk 5 behandelt het beheer van reeën in het bijzonder in relatie tot de verkeersveiligheid. Bij het begin van dit hoofdstuk wordt een overzicht gepresenteerd

van de doodsoorzaken onder reeën in Drenthe. Die zijn velerlei, maar behoudens afschot eist het verkeer de grootste tol. Daarnaast worden de (sub)populaties reeën beheerd middels afschot in het kader van bescherming van maatschappelijke belangen als genoemd in de Wnb. Relevante belangen voor Drenthe zijn de teelt van bomen en gewassen (art. 3.3), het voorkomen of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (art. 3.10) en de relatie met de volksgezondheid en de openbare veiligheid (art. 3.3). Omdat de Wnb bepaalt (art. 3.8) dat afschot pas aan de orde is indien er geen andere bevredigende oplossing is, wordt uitvoerig stilgestaan bij de schadehistorie, de preventie van schade en de rol van partijen daarbij. Volksgezondheid (verkeersveiligheid) vormt met afstand het overheersende argument voor de provincie Drenthe om beheer van de populatie toe te staan. Gemiddeld sneuvelt in de periode 2009-2018 op jaarbasis ruim 6%¹ ofwel ca. 600 stuks van het aantal in het voorjaar getelde reeën in het verkeer. In deze periode lijkt het aantal aanrijdingen te stabiliseren. Er bestaan wat dit betreft grote verschillen tussen de WBE's en tussen de jaren. Het betreft iets meer bokken dan geiten (b/g = 1,2), maar meer geitkalveren dan bokkalveren (b/g = 0,5). In de trendtelling is de verhouding b/g onder de kalveren 0,9 en onder de volwassen dieren 0,7. Piekwaarden in de aanrijdingen doen zich voor in het voortplantingsseizoen en op het moment waarop jonge dieren wegtrekken. De maïsoogst in september - oktober is een periode waarin de dieren relatief veel bewegen met als gevolg een toename van het aantal aanrijdingen. Per etmaal doen zich pieken voor in de ochtend- en avondschemering.

Bezien over een heel jaar blijkt het volgende:

- september - januari: periode met overwegend geiten als slachtoffer;
- februari - maart: periode met ongeveer gelijk aantal geiten als bokken;
- april - augustus: periode met overwegend bokken.

Veel van dit patroon is te verklaren uit het gedrag (de bewegingen) van de dieren. Een belangwekkende conclusie luidt dat hoe dichter het net van de 3 categorieën wegen in een WBE, des te kleiner de hoeveelheid verkeersaanrijdingen = valwild/3jr/100ha/ WBE. Bij toenemende dichtheid, van aantallen reeën, neemt het aantal stuks valwild = verkeersaanrijdingen toe, maar het is duidelijk dat hier, naast de dichtheid van reeën, meerdere factoren een rol spelen. Bij de plaats van een aanrijding spelen een groot aantal omgevingskenmerken een rol, zoals de openheid van het landschap, de landschapsdiversiteit, preventieve maatregelen als een raster of een signaleringssysteem, de dichtheid van het wegennet en de verkeerssnelheid. Op grotere, regionale schaal is de dichtheid van de reeën van belang en het verkeersvolume. Dit alles houdt in dat een verhoogd lokaal afschot (maatwerkbeheer, hotspotbeheer) niet direct hoeft te leiden tot minder aanrijdingen. Het blijft zaak daarbij het groter verband (het nabije achterliggende gebied) te betrekken. En altijd zal gelden: houd dit vol over een lange reeks van jaren.

Uit de analyse van het verkeersaanrijdingen (=valwild) blijkt dat WBE's met relatief veel verkeersslachtoffers (Nvalgem./3jr/100ha), De Drie Marken, Diever-Smilde en Het Hondsrugveld worden gekenmerkt door een relatief laag oppervlaktepercentage landbouw en een relatief hoog oppervlaktepercentage natuur en dat dit beide WBE's tot een aantrekkelijk leefgebied maakt voor reeën. Ook speelt mee dat in deze WBE's de totale lengte aan wegen van alle categorieën per 100 ha laag is. Kortom:

¹ Ruim 6% = 621 stuks gemiddeld aantal verkeersslachtoffers (werkelijk aantal over periode 2014-2108 veel meer 690 stuks, al het valwild = verkeersaanrijdingen van 2014-2018, 824 stuks)

hoe aantrekkelijker een WBE voor reeën, des te hoger het aantal slachtoffers per 100ha in deze WBE.

Bij die WBE's is (Nvalgem./3jr/100ha):

- De Drie Marken (0,51), Diever Smilde en het Hondsrugveld (beide 0,41).

Relatief weinig verkeersslachtoffers zien we in de WBE's

- Koekange Ruinerwold en het Scholtensveld (beide 0,14).

De overige WBE's bevinden zich daartussen.

Deze verschillen vloeien voort uit de verschillen in aantrekkelijkheid van de WBE's voor reeën: hoe hoger de dichtheid voor reeën, hoe meer aanrijdingen. Daaruit blijkt dat langs een aantal grotere wegen er sprake is van verhoogde aantallen aanrijdingen. Tevens blijkt dat niet alle preventieve maatregelen zijn ingezet of zijn onderhouden. Verder is onduidelijk of 'hotspot' beheer overal voldoende eenduidig wordt uitgevoerd, waarbij naast afschot ter plekke ook afschot in het nabije achterland van belang is. Een verdere verfijning van deze methode is van belang. Lokaal zal na het opnemen van de hotspots in de werkplannen dit een vervolg moeten krijgen, waarbij de escalatieladder uit de Leidraad een aanzet kan zijn.

' (lees: maatwerkbeheer met de nadruk van het afschot in de buurt van de weg) Ook wordt aangetoond dat, wanneer het aantal aanrijdingen beheersbaar moet blijven (ca. 600/jr), de dichtheid aan reeën planmatig over grotere oppervlakten door beheer aanvaardbaar moet worden gehouden. Op grotere, regionale schaal is de dichtheid van de reeën en het verkeersvolume van belang. Het beheer van reeën, om aanrijdingen te verminderen, vraagt daarom om een goede onderbouwing. De Wet Natuurbescherming bepaalt in artikel 3.8 dat afschot pas aan de orde is indien er geen andere bevredigende oplossing is. De Leidraad (2017) onderschrijft dit. Voor deze analyse is een brede samenwerking nodig tussen alle betrokken partijen. Zeker als het gaat om de 'hotspot' benadering waarbij preventie voorop staat, ontbreekt het in Drenthe aan overleg met onder andere de wegbeheerders.

In § 5.3 wordt nader ingegaan op de bestandsvermindering. Voorgesteld en beargumenteerd wordt om in de looptijd van voorliggend Faunabeheerplan een start te maken met andere beheerseizoenen.

De Leefgebiedenbenadering lijkt in Drenthe lastig realiseerbaar als gevolg van problemen bij het vastleggen van de begrenzing(en). Omdat een grootschaliger aanpak voordelen kan hebben voor het ree en het beheer, wordt aanbevolen de Leefgebiedenbenadering nader te verkennen. De Reewild Advies Commissie (RAC) zal hiertoe worden verzocht een specifiek advies uit te brengen voor Drenthe.

Tenslotte gaat in dit hoofdstuk ook de aandacht uit naar de realisatie van het toegewezen afschot. De huidige situatie 'op papier' in Drenthe is als volgt: er leven in het voorjaar ca. 10.000 stuks reeën; dit is redelijk stabiel. Die hebben een geschatte aanwas van ca. 3500 stuks. Door regulier afschot sneuvelen er jaarlijks ca. 2500 (80% van de toewijzing) en door het verkeer ca. 700, in totaal 3200 stuks (geregistreerd). Als gevolg van andere verliezen sterven er gemiddeld ca. 135 dieren per jaar (geregistreerd). De omvang van het valwild Nval komt gemiddeld in absolute zin en als % van het resultaat van de voorjaargestelling Ntot in sterke mate overeen met de omvang van het niet gerealiseerde afschot T- R. Hiermee lijkt het beheer in evenwicht. De populatie bevindt zich dan ook zeer waarschijnlijk nog in de lineaire fase van de S - vormige groeicurve en blijft daar, onder de gegeven omstandigheden en het huidige beheer, vermoedelijk ook in zitten.

Omdat een aantal data niet hard te maken zijn, is ook het exacte effect van het afschot op de dichtheid onbekend. Er doet zich in de planperiode 2019 - 2023 een

kans voor om hierover iets meer aan de weet te komen, wanneer de doelstanden zouden worden gecorrigeerd voor het resultaat van de trendtelling.

Hoofdstuk 6 betreft de Ontheffingsaanvraag.

Inleiding

Op 21 september 2018 verzoekt de ambtelijk secretaris van de FBE Drenthe *FaunaPartner* te offerreren voor het schrijven van het Faunabeheerplan (FBP) Ree 2019 - 2023 voor de provincie Drenthe. De aanleiding hiertoe ligt in het feit dat aanvang 2017 het bestuur van de FBE Drenthe het College van Gedeputeerde Staten van Drenthe verzoekt om goedkeuring van het Faunabeheerplan Ree 2017-2019 (brief van de FBE Drenthe/het Faunaloket Drenthe FLD aan het College van Gedeputeerde Staten van Drenthe d.d. 8 februari 2017, kenmerk PL20t700246). De korte looptijd van dit plan had te maken met de komst van nieuwe wetgeving, de Wet Natuurbescherming (Wnb). Daarbij stelt de FBE eraan te hechten om in het FBP een vollediger en actuelere (trend) telling van soorten, schade en afschot op te nemen dan op dat moment mogelijk was. Dit kan, zo stelde de FBE, mede aanleiding zijn tot het eerder aanpassen van het FBP dan na de maximaal wettelijke goedkeuringstermijn. De FBE was voornemens dit plan binnen 1-2 jaar te evalueren en zo nodig tot aanvulling van dit FBP over te gaan. Dit biedt ook, zo stelt de FBE, gelegenheid om in te gaan op eventuele wensen tot een completer FBP vanuit de Provincie. De werkzaamheden binnen dit project zien op het vigerend Faunabeheerplan Ree 2017-2019 met als doel de hierboven aangegeven realisatie van het Faunabeheerplan Ree 2019 - 2023. Daartoe dient het vigerend Faunabeheerplan Ree Drenthe 2017-2019 te worden geactualiseerd op basis van recente gegevens en gecorrigeerd en verdiept waar nodig. Wat betreft deze laatste aspecten: door de FBE is geconstateerd dat het vigerend Faunabeheerplan Ree 2017-2019 technisch nog goed uitvoerbaar is. De FBE verwacht dat veel inhoudelijke zaken uit het huidige FBP kunnen worden overgenomen naar het nieuw op te stellen FBP. Om die reden zijn delen uit het vigerend FBP soms geactualiseerd, gecorrigeerd dan wel verdiept, maar soms ook welhaast integraal overgenomen in voorliggend Faunabeheerplan Ree 2019-2023. Daarnaast heeft in het eerste halfjaar van 2018 een bestuurswerkgroep uit de FBE het plan doorgenomen en een lijst met verbeter- en aandachtspunten gepresenteerd. Ook is de uitspraak gedaan dat het FBP een looptijd van vier jaar dient te krijgen. Het bestuur van de FBE heeft vervolgens in september jl. deze lijst met punten aangevuld en geaccordeerd.

Ontheffing

Het FBP dient als onderbouwing voor de aangevraagde en te verlenen ontheffingen die van belang zijn voor beheer en het voorkomen en beperken van schade aan wettelijke belangen. Het FBP is tevens de aanvraag voor de ontheffing. Ingeval van het ree is sprake van een ontheffing op voorhand dan wel een opdracht (art. 3.18 Wnb), passend binnen de kaders van het FBP.

Omschrijving van de opdracht

De opdracht aan *FaunaPartner* luidt: "Het schrijven van het Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019-2023, op basis van de genoemde kaders, met daarin de onderbouwing voor de aanvraag van een ontheffing voor het beheer van reeën, welke in de provincie Drenthe schade toebrengen aan de wettelijke belangen en zodanig dat gedeputeerde Staten van Drenthe het Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019-2023 goedkeuren".

WBE's en partners

De WBE's dienen in dit proces formeel gehoord te worden. Dat onderdeel van het proces zal de FBE voor haar rekening nemen. Naast dit formele 'hoorproces' kan het zijn dat de FBE informatie gaat ophalen bij WBE's en andere partners. Wanneer daar aanleiding toe is zal deze input opgenomen dienen te worden in het nieuwe FBP. Vooraf zal besproken worden met de opdrachtnemer op welke manier dit dient te gebeuren.

Het FBP dient in ieder geval:

- a. Voldoende duidelijkheid te bieden aan WBE's om het plan te kunnen uitvoeren;
- b. Richting te geven aan de WBE's in de samenhang met duurzaam beheer van populaties;
- c. Aan te geven wat de professionaliteit van de WBE's, de onderlinge samenwerking, en de samenwerking tussen WBE's en FBE bevordert;
- d. Aandacht te schenken aan de rol van de grondgebruiker bij voorkómen en bestrijden van schade en de mogelijkheden om hem daarin te ondersteunen.

Hoofdstuk 1. Wetgeving en beleid

1.1 Wetgeving

Op dit Faunabeheerplan is het kader van de Wnb van toepassing. Het ree is een soort als bedoeld in artikel 3.10 lid 1 onderdeel a van de Wnb (Bijlage Wnb onderdeel A). In de Bijlagen 1 en 2 wordt een korte samenvatting gegeven van de meest relevante wetsartikelen die betrekking hebben op het planmatig beheren van reeënpopulatie(s). Voor de exacte en volledige weergave van de wetsartikelen wordt verwezen naar de officiële publicatie van de wet op de site <http://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2017-01-01>.

1.2 Flora- en faunabeleidsplan (Ffbp, 2014), Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV, 2016; 2018), Oplegger Ffbp 2018

In het Ffbp (2014) van de provincie Drenthe staan aanvullende regels omschreven t.a.v. provinciaal beleid en uitvoeringsregelgeving. Het Ffbp is een uitwerking van de door PS vastgestelde Omgevingsvisie en de Natuurvisie.

Op 3 oktober 2018 hebben de Gedeputeerde Staten van Drenthe de POV vastgesteld met betrekking tot de eisen aan van een faunabeheerplan. Uitgangspunt voor beheer van reeën: het ree is een wettelijk beschermde diersoort. Ten opzichte van de Ff-wet heeft de FBE in de Wnb een prominentere rol gekregen in de uitvoering van ontheffingen. De hoofdregel is nu dat alle ontheffingen ter beperking van de omvang van een populatie van specifiek in de wet genoemde soorten aan de FBE moeten worden verleend. Net als bij de Ff-wet kunnen ontheffingen aan de FBE slechts worden verleend op grond van een goedgekeurd FBP.

Medio 2017 is een traject gestart om te inventariseren of het Ffbp in de praktijk goed werkt en of verduidelijking dan wel waar nodig, verdere uitwerking van het beleid nodig is. Dit heeft geleid tot een Oplegger Ffbp (2018). In de huidige POV zijn een aantal zaken gewijzigd ten opzichte van de vorige POV en het ontwerp, bijvoorbeeld:

- Artikel 3.14 Werkgebied FBP, hoeft niet meer provincie dekkend te zijn.
- Artikel over adviseurs, heeft geen invloed op voorliggend FBP.
- Artikel 3.13 zegt nog iets over de eisen aan het beheer. Die zienswijze heeft geen wijzigingen opgeleverd.

Er wordt gestuurd op maximaal 600 aanrijdingen met reeën per jaar. De provincie hanteert dit aantal sinds 2014 in haar beleid en geeft hier op eenduidige wijze uitvoering aan. Wegbeheerders nemen, in samenwerking met de FBE en WBE's, maatregelen om aanrijdingen met reeën te voorkomen. Bij het opstellen van de werkplannen wordt aan de WBE's gevraagd om het stappenplan uit de Leidraad verminderen aanrijdingen reeën te volgen. Zo worden wildrasters langs de weg geplaatst. Ook werden vrij recent ecodeucten gerealiseerd, twee bij Zuidwolde en een derde over de A28 bij het Dwingelderveld. Hiermee kunnen echter niet alle aanrijdingen worden voorkomen. Verdere maatregelen vindt de provincie niet altijd gewenst wegens andere belangen met betrekking tot de flora en fauna in Drenthe, waaronder de andere aanwezige populaties. Bovendien wil de provincie reeën niet hinderen in hun leefwijze. Om een verdere toename van verkeersongevallen te voorkomen heeft de provincie aan de FBE een ontheffing verleend voor afschot in het belang van de verkeersveiligheid. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 3 juni 2015 uitgesproken dat afschot van reeën een bevredigende oplossing is in het kader van de verkeersveiligheid (Rvst 3 juni 2015, zaaknummer 201404579/1/A3). De ontheffingsverlening (op grond van artikel 3.17 van de Wnb) is

een besluit van GS Drenthe en heeft betrekking op de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.10, lid 1, sub a, van de Wnb, zijnde het doden van reeën. Het betreft een ontheffing voor het beheer van reeën in het kader van de verkeersveiligheid, verleend aan de Stichting Faunabeheer Drenthe. De ontheffing geldt voor een periode van een jaar en houdt in:

- algemene voorschriften (verantwoordelijkheden),
- machtigingen (van FBE naar WBE naar jachtaktehouder, gebruik wildmerken, FRS (voor FRS (Fauna Registratie Systeem) kan ook een ander digitaal systeem met een soortgelijke functie gelezen worden).
- specifieke voorschriften (werkplannen, tellingen, monitoring, berekening afschot),
- overige voorschriften (monitoringsverplichting) en
- de mogelijkheid van bezwaar.

Wetgeving en beleid vormen de kaders in het beheer van reeën. Deze zijn als Bijlagen opgenomen in dit Faunabeheerplan. Centraal in dit Faunabeheerplan staat het ree, zijn omgevingseisen en aspecten van beheer van de populatie in relatie tot de verkeersveiligheid. Die vormen de basis om in te grijpen op een verantwoorde, efficiënte en effectieve wijze om het probleem van de verkeersveiligheid serieus aan te pakken en tegelijk recht te doen aan de beschermde status van het ree. Het begrip 'dichtheid' van reeën (N/100ha) loopt daarbij als een rode draad door dit plan. Het vormt de basis voor een beter begrip en beheer van de soort.

1.3 Bescherming en Staat van Instandhouding

Wnb

Het ree is een soort welke binnen de Wnb is beschermd als 'nationaal beschermde soort': soorten waarop wel een beschermingsregime van toepassing is, maar niet op grond van een Europeesrechtelijk beschermingsregime. Het gaat dan om soorten die zijn benoemd in artikel 3.10 Wnb en die zijn opgenomen in de bijlage bij de Wnb. Voor de 3.10-soorten geldt niet per definitie het uitgangspunt dat de Staat van Instandhouding (Svl) wordt bewaakt en bepaald door het Rijk. Wel volgt uit de Wnb dat de Svl op dezelfde wijze moet worden 'beoordeeld' als die in de Habitatrichtlijn (HR) is voorgeschreven en ook zo verwoord is in de definitie van de Wet. In de Memorie van Toelichting Wnb is aangegeven dat "*Het bevoegd gezag het belang van de bescherming van de betrokken soort en het belang waarvoor een ontheffing wordt aangevraagd tegen elkaar moet afwegen, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke omstandigheden die in het concrete voorliggende geval aan de orde zijn. Daarbij zal het bevoegd gezag toetsen of er geen redelijke alternatieven aan de orde zijn en of door de ontheffing of vrijstelling geen afbreuk wordt gedaan aan de staat van instandhouding van de betrokken soorten*".

IUCN

De status van het ree, zoals bepaald door de IUCN, is van belang voor de mate van bescherming die in zowel internationale als nationale wetgeving wordt vastgelegd. Door de IUCN wordt het ree aangeduid als 'LC' (least concern). Voor het ree wordt gesteld dat dit een wijdverspreide en algemeen voorkomende soort is. Momenteel wordt de populatie reeën in Europa geschat op 15 miljoen stuks. Er bestaan, aldus de IUCN, geen bijzondere bedreigingen die de soort in gevaar kunnen brengen. De trend is daarnaast gunstig ('increasing'). Ook voor wat betreft het beheer van de populatie door middel van afschot of jacht geeft de IUCN aan dat dit niet kan leiden tot een bedreiging voor de soort: "*The species is listed on the Bern Convention*

(Appendix III), and occurs in a large number of protected areas across its range. In general, this species can quickly re-build its numbers and may tolerate a relatively high hunting pressure, if in a suitable habitat and under an appropriate hunting regime”.

De Staat van Instandhouding Svl

In art. 1 van de HR wordt de ‘Svl van een soort’ gedefinieerd als:

”het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het in artikel 2 bedoelde grondgebied (i.c. het Europese grondgebied van de Lidstaten)”.

Dit begrip dient te worden uitgewerkt in vier componenten (art. 17 HR):

- de populatie (omvang en opbouw),
- de verspreiding,
- het leefgebied (oppervlakte van habitat, geschiktheid van habitat voor soorten, structuur en functies van habitats) en
- het toekomstperspectief.

De Svl kan volgens de HR (art. 1 onder i) als gunstig worden beschouwd wanneer (Goutbeek 2018):

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven,
- de natuurlijke range van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden en
- er een voldoende groot leefgebied bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Om vast te stellen of een soort zich in een gunstige Svl bevindt, moet deze volgens de Europese Commissie voldoen aan bepaalde minimumwaarden, de zogeheten ‘gunstige referentiewaarden’ (‘favourable reference values’). De gunstige referentiewaarde van een soort omvat in ieder geval de volgende componenten (Goutbeek 2018):

- De gunstige referentiewaarde voor de **populatieomvang** “(de ‘favourable reference population’). Deze wordt vastgesteld op basis van het vereiste aantal volwassen individuen, dit met uitzondering van een aantal soorten waarbij andere eenheden zijn toegestaan. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de minimale omvang van een levensvatbare populatie (‘minimum viable population’). Ook moet er rekening worden gehouden met risicospreiding.
- De gunstige referentiewaarde voor het **verspreidingsgebied** (de ‘favourable reference range’). In de rapportagerichtsnoeren voor HR-soorten wordt aangenomen dat het jaar van inwerkingtreding van de HR (voor Nederland 1994) een referentiejaar moet zijn voor het bepalen van gunstige referentiewaarden voor de componenten ‘populatie’ en ‘verspreidingsgebied’. Wanneer het feitelijke verspreidingsgebied, de populatie of het leefgebied in negatieve zin afwijkt van deze gunstige referentiewaarden, is er per definitie sprake van een ongunstige Svl (Bastmeijer 2018). In 2014 zijn voor Nederland de gunstige referentiewaarden vastgesteld voor zowel de populatieomvang als de verspreiding van de HR-soorten

(niet voor de vogels). Daarbij heeft Nederland ervoor gekozen om - anders dan Denemarken - "*de populatieomvang en de verspreiding in 1994 op te vatten als 'gunstige referentiewaarde' als de populatiegrootte en het verspreidingsgebied ('range') in 1994 volgens de mening van de expert voldoende groot waren om een duurzaam voortbestaan van de soort in Nederland te waarborgen*"

Een gunstige Svl is volgens Evans en Arvela (2011) alleen mogelijk als de soort in termen van populatieomvang en leefgebied niet is achteruitgegaan ten opzichte van de situatie in 1994 én er sprake is van een levensvatbare populatie of deelpopulatie. Voor een algemene soort als het ree wordt veelal een index gebruikt: er wordt een referentiejaar gekozen waarvan de populatieomvang als 100 (procent) is gesteld. De toe of afname van de populatie wordt vervolgens berekend ten opzichte van dit referentiejaar (veelal 1980 of 1990). Waar het om gaat is of een (deel)populatie groot genoeg is voor een genetisch gezonde situatie of dat er sprake kan zijn van inteelt. Door experts wordt hiervoor de term 'minimale levensvatbare populatieomvang' (minimal viable population) gebruikt. Deze term is gedefinieerd als: "*de kleinste omvang van een geïsoleerde populatie waarbij de kans dat de populatie in de eerstvolgende duizend jaar overleeft tenminste 99% bedraagt, rekening houdend met de invloed van toevallige processen*" (Shaffer, 1987).

De 'minimale levensvatbare populatieomvang' is niet zonder nader, deels genetisch en modelmatig, onderzoek te bepalen. Dergelijk onderzoek is ons slechts voor een enkele diersoort bekend, namelijk de bever (Jansman, 2016). Wij hebben daarom gebruik gemaakt van de vuistregel in Ottburg & Van Swaaij (2014): bij een minimumaantal van 1000 volwassen dieren kan een (deel)populatie geacht worden ook op termijn voldoende levensvatbaar te zijn. Bij dat aantal van 1000 volwassen dieren is er rekening mee gehouden dat een deel van de volwassen dieren niet aan de voortplanting deelneemt en dat zich in de populatie van tijd tot tijd calamiteiten voordoen, zoals de uitbraak van ziekten.

Staat van Instandhouding ree

Om te beoordelen hoe het is gesteld met de Svl voor het ree houden we de systematiek aan van Bastmeijer (2018). De uitkomsten in het geval van het ree gelden zowel landelijk als voor Drenthe.

Populatieomvang

- Huidige situatie: **gunstig**. Het betreft een algemene soort in groot aantal.
- Trend: **verbeterend** vanwege toename over afgelopen 10 jaren.
- Referentiewaarde populatieomvang: **wordt gehaald** omdat populatie groter is dan in ijkjaar 1994 en duidelijk levensvatbaar is.

Verspreiding

- Huidige situatie: **gunstig** vanwege voorkomen in groot aantal, aaneengesloten Atlasblokken.
- Trend: **verbeterend** omdat verspreiding toenam in de afgelopen 10 jaar.
- Referentiewaarde verspreidingsgebied: **wordt gehaald** omdat dit groter is dan in het ijkjaar 1994.

Leefgebied

- Huidige situatie: **gunstig** omdat de landschappelijke condities en/of de voedselbeschikbaarheid voor de soort toereikend zijn.
- Trend: deze is **stabiel** omdat de landschappelijke condities en/of de

voedselbeschikbaarheid voor de soort min of meer gelijk blijven.

- Referentiewaarde leefgebied: **wordt gehaald** omdat de kwaliteit van het leefgebied min of meer vergelijkbaar is of beter dan de referentiesituatie in het ijkjaar 1994.

Toekomstperspectief

- Het toekomstperspectief is **gunstig** omdat de verwachting luidt dat de staat van instandhouding zich in de komende tien of meer jaren op een hoog niveau zal handhaven of zich naar dat niveau zal ontwikkelen.

De huidige situatie m.b.t. de Svl voor het ree is samengevat '**gunstig**' omdat alle criteria als gunstig zijn beoordeeld. Daar komt bij dat de landelijke **trend opgaand of stabiel** is, mede door de uitbreiding van het areaal. Bovendien levert de 'telmethode' waarschijnlijk een onderschatting op en is de **werkelijke situatie nog gunstiger**. De referentiewaarden t.a.v. 1994 zijn **gunstig**.

Uitgaande van de status van het ree binnen Europa, Nederland en Drenthe is voldoende vastgesteld dat deze diersoort niet bedreigd is en ook niet door (gereguleerde) jacht of beheer van de populatie wordt bedreigd. De Svl landelijk en op provinciaal niveau is niet in het geding. Ook bestaat voldoende borging, middels de duurzame aanpak zoals deze in dit Faunabeheerplan is opgenomen, dat de gunstige Svl door de voorgestane ingrepen in de populatie niet in het geding zal komen. Door het beoogde planmatige beheer, waarbij jaarlijks trendtellingen worden uitgevoerd en op grond van goed te keuren werkplannen, is verzekerd dat het ree binnen Drenthe een levensvatbare component blijft van haar natuurlijke habitats en dat ook op lange termijn zal blijven. Het planmatig beheren van de populatie, als beschreven in dit Faunabeheerplan, leidt er niet toe dat het natuurlijke verspreidingsgebied van het ree kleiner wordt. Met het bepalen van een provinciale draagkracht op grond van de draagkrachtberekening wordt tevens geborgd dat er een voldoende groot habitat bestaat en zal blijven bestaan om de populatie (of deelpopulaties) van het ree binnen Drenthe op lange termijn in stand te houden.

1.4 Gebiedsbescherming en Voortoets

De Wnb benoemt de bekende maar ook enkele nieuwe soorten natuurgebieden die bescherming behoeven: de Natura 2000-gebieden, het NatuurNetwerk Nederland (NNN), bijzondere provinciale natuurgebieden en landschappen, bijzondere nationale natuurgebieden en de nationale parken. De bekendste natuurgebieden (met het strengste beschermingsregime) zijn de Natura 2000-gebieden. Aanwijzingsbesluiten bevatten in elk geval de instandhoudingsdoelstellingen ter uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn voor de leefgebieden voor vogelsoorten en natuurlijke habitats en habitats van soorten. Art. 1.11 Wnb geeft een voor eenieder geldende zorgplicht voor het voldoende in acht nemen van zorg voor Natura 2000-gebieden, bijzonder nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Om de algehele samenhang van Natura 2000 gebieden te bewaken, blijft van kracht dat voor de vraag of plannen (zoals met name bestemmingsplannen) significante gevolgen hebben voor een Natura 2000-gebied, een zogenoemde '**Voortoets**' moet worden opgesteld om op basis van objectieve gegevens te kunnen vaststellen of deze gevolgen kunnen worden uitgesloten (Van Vulpen 2017). Zo werd ook een Voortoets Reeënbeheer Natura 2000 uitgevoerd door Van den Brinck (2018). De belangrijkste resultaten uit deze Voortoets zijn:

- er is sprake van bestaand gebruik van voor 2010; in de meeste beheerplannen zijn geen restricties gesteld aan het uitvoeren van reeënbeheer in en/of nabij de

betreffende Natura 2000-gebieden,
- betreding en verstoring a.g.v. het beheer van de populatie met het geweer leiden niet tot een kans op verslechtering van habitattypen of habitats van soorten en ook niet op significante verstoringseffecten.

Daarmee is deze Voortoets voldoende onderbouwing voor de Faunabeheereenheid om richting het bevoegd gezag aan te tonen dat er geen vergunningplicht geldt op grond van de Wnb.

1.5 Faunabeheereenheid FBE (Faunabeheerplan) en Wildbeheereenheid WBE (Werkplan)

De Faunabeheereenheid en de Wildbeheereenheden hebben een belangrijke rol gekregen in de Wet Natuurbescherming. FBE's zijn meestal stichtingen die voor hun werkgebied een Faunabeheerplan FBP vaststellen. Voor de regels aangaande het FBP wordt verwezen naar Bijlage 2 en 3. De samenstelling van het bestuur van de FBE Drenthe is per 1 januari 2019 als volgt:

Dhr. P. van Dijk	– onafhankelijk voorzitter
Dhr. C.M.B. Wichers	– namens WBE's, NOJG en KNJV, secretaris
Dhr. A. Kerssies	– namens Natuurmonumenten/Drents Landschap, penningmeester
Mevr. J.P.M. van Wijk	– namens Staatsbosbeheer
Dhr. G. van den Berg	– namens Natuur- en Milieufederatie Drenthe
Dhr. J.H. Bloemerts	– namens LTO-Noord
Dhr. J. Ubels	– namens Vereniging Drentse Boermarken (VDB)

Rechtspersoonlijkheid

Op 6 augustus 2003 is de Faunabeheereenheid Drenthe opgericht, een initiatief van LTO Noord, Federatie Particulier Grondbezit, Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten, Stichting Het Drentse Landschap en de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (nu: Koninklijke Jagersvereniging). De stichting heeft ten doel te functioneren als door Gedeputeerde Staten bedoelde FBE, waarin jachthouders en maatschappelijke organisaties samenwerken, die het doel behartigen van een duurzaam beheer van populaties van het in het wild levende dieren in de provincie Drenthe. Op uitnodiging van het bestuur kunnen vertegenwoordigers van andere dan de hiervoor bedoelde maatschappelijke organisaties en wetenschappers op het gebied van faunabeheer deelnemen aan de vergaderingen van het bestuur en het bestuur adviseren.

Als rechtsvorm van het samenwerkingsverband heeft de FBE gekozen voor een stichting cf. art 3.12 lid 2 Wnb. De FBE is op 6 oktober 2003 door de provincie Drenthe erkend en heeft na de invoering van de Wnb op 01-01-2017 de bestuurssamenstelling aangepast conform art. 3.14 lid 2 Wnb en art. 4.10 van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe - implementatie Wnb (hierna POV).

Werkgebied en werkzaamheden

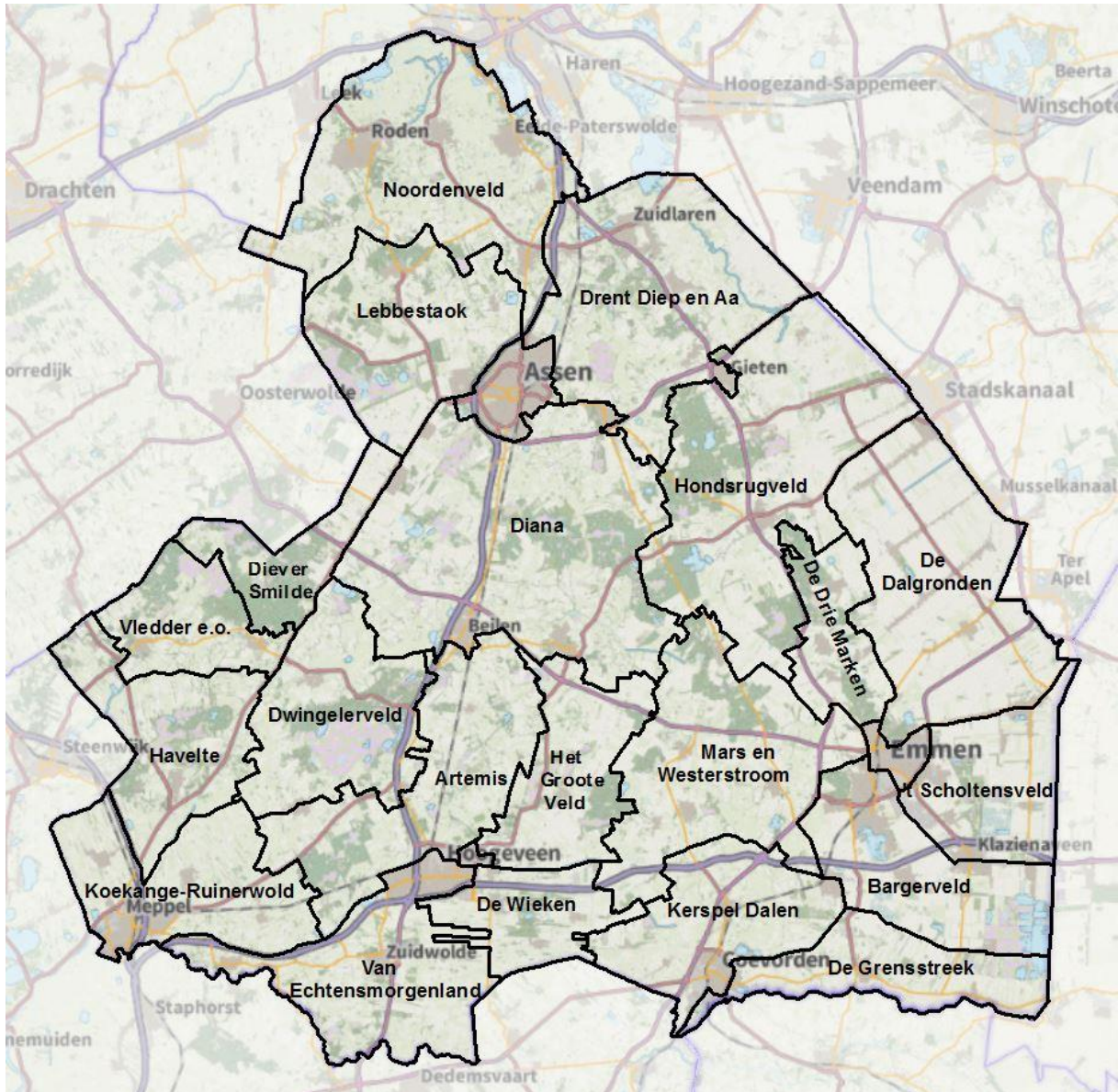
Het werkgebied van de FBE is de gehele provincie Drenthe, exclusief de bebouwde kommen en vliegvelden. Voor veiligheid van het luchtverkeer zal in de praktijk maar incidenteel ingegrepen hoeven te worden. Het gaat immers om afgerasterde terreinen waar een ree niet of moeilijk toegang heeft (Bijlage 3). Het werkgebied heeft een oppervlakte van circa 153.400 ha. Figuur 1 toont de kaart met de weergave van het werkgebied en de daarbinnen gelegen werkgebieden van de WBE's. In de

POV zijn eisen gesteld aan de WBE's inzake de omvang en begrenzing. De op 3 oktober 2018 vastgestelde versie staat op ruimtelijkeplannen.nl (op deze website staat de geldende versie), en ook op <https://drenthe.tercera-ro.nl/mapviewer/> (met dank aan mevr. K. de Boer, prov. Drenthe).

De werkzaamheden van de FBE vloeien voort uit artikel 3.12 van de Wnb, uit § 3.3.3 van de POV en uit het Flora en Faunabeleidsplan Drenthe (Bijlage 1- 3). De rol van de FBE is gericht op de uitvoering van het provinciaal faunabeleid en zij heeft een zelfstandige wettelijke taak tot het organiseren en coördineren van duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht. Hiertoe dient de FBE, op grond van artikel 3.12 lid 1 Wnb voor het eigen werkgebied een of meerdere Faunabeheerplan(nen) vast te stellen. Daarbij gaat de Wnb er vanuit dat het duurzaam beheer van populaties, de schadebestrijding en ook de jacht in het werkgebied wordt uitgevoerd overeenkomstig het FBP. Hierbij blijft het populatieaandeel in gebieden waarin feitelijk geen afschot plaatsvindt (wegens niet verhuren van jachtvelden voor dit doel) buiten beschouwing. Als zich in en om dergelijke terreinen problemen voordoen met betrekking tot de in de wet genoemde aspecten spreekt de provincie de grondgebruiker/eigenaar hierop aan om een oplossing te realiseren.

Een WBE is een vereniging van jachthouders met een jachtakte. De omvang en de begrenzing van het werkterrein van de WBE worden door de leden vastgesteld in haar Statuten. De provincie zorgt voor publicatie van deze grenzen. Alle jachthouders met een jachtakte moeten lid zijn van de WBE in de regio waar zij de jachtrechten hebben. Het doel van de WBE is het uitvoeren van het FBP in het betreffende gebied. Het voordeel van deze structuur is dat de WBE's bij uitstek op de hoogte zijn van de situatie in hun eigen regio. De WBE dient een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren te bevorderen. Voorts dient de WBE schadeveroorzakende dieren te bestrijden en toe te zien op de uitvoering van jacht, beheer en schadebestrijding. Dat alles in samenwerking met en ten dienste van de gebruikers of beheerders van de grond (art. 3.14 Wnb). Daartoe stellen de WBE's elk jaar een Werkplan op. In Bijlage 4 wordt nader ingegaan op de inhoud van die werkplannen.

Jacht vindt hoofdzakelijk plaats vanuit het oogpunt van benutting (wildsoorten: fazant, haas, konijn, wilde eend, houtduif)). In het geval dat andere beschermde soorten schade veroorzaken of indien het beheer van de populatie van de diersoort dit vereist is er sprake van beheer en schadebestrijding. Op beschermde soorten is voor dit laatste een vrijstelling of ontheffing van Gedeputeerde Staten vereist.

Figuur 1. Het werkgebied van de Faunabeheereenheid Drenthe en de daarbinnen gelegen werkgebieden van de Wildbeheereenheden.

Ontheffing op voorhand

Op basis van een door het bestuur van de FBE vastgesteld en door GS goedgekeurd FBP kan de FBE een aanvraag om ontheffing indienen bij de provincie. Er wordt een ontheffing op voorhand aangevraagd, passend binnen de kaders van het goedgekeurd FBP indien:

- duurzaam beheer van populaties gewenst of noodzakelijk is;
- sprake is van schade aan één of meer wettelijke belangen en indien deze schade regelmatig optreedt, op zodanige schaal dat deze schade over de gehele provincie of in deelgebieden hiervan optreedt, of jaarlijks te verwachten is, zal planmatig beheer nodig zijn.

Na het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in art. 3.17 Wnb, machtigt de FBE deze op basis van art. 3.17 lid 3 Wnb door aan de WBE's binnen haar werkgebied of anderen. In de ontheffing staan voorwaarden opgenomen om welke diersoort het

gaat, waar, wanneer en onder welke voorwaarden maatregelen ter beperking van de omvang van de populatie van de betreffende diersoort mogelijk zijn. Tevens kan het bevoegd gezag in de ontheffingsvoorwaarden aangeven hoe registratie en/of monitoring dient plaats te vinden.

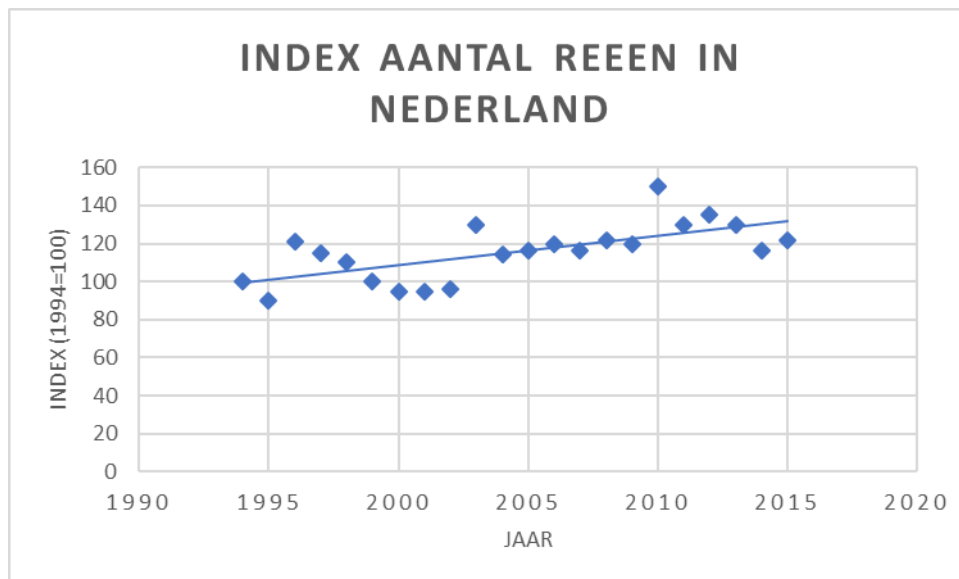
Looptijd Faunabeheerplan Ree Drenthe

De looptijd van voorliggend Faunabeheerplan Ree Drenthe bestrijkt de periode:
16 september 2019 t/m 31 december 2023.

Hoofdstuk 2. Aantallen, verspreiding en ecologie

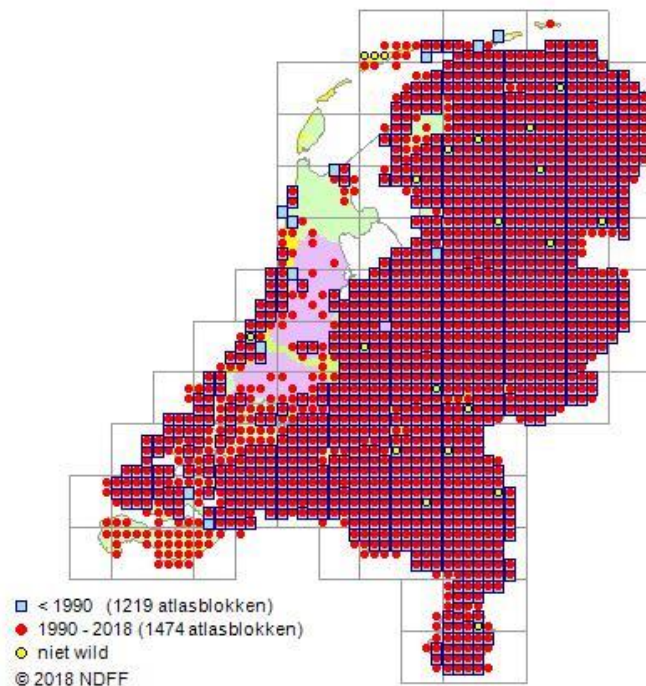
2.1 Aantallen en verspreiding

Tot kort na WO II was het voorkomen van reeën (*Capreolus capreolus*) in Nederland beperkt tot de uitgestrekte bosgebieden van Drenthe, Overijssel en Gelderland (Groot Bruinderink 2016). In de 50-er jaren kwam de soort onder bescherming van de Jachtwet en aantallen en verspreiding namen toe. Eind 60-er jaren werd hun aantal geschat op ca. 10.000 exemplaren en eind 70-er jaren bedroeg dit al ca. 25.000. Op dit moment is sprake van een landelijke verspreiding van naar schatting 100.000 stuks en over de periode 1994-2015 is de trend positief (Fig. 2).

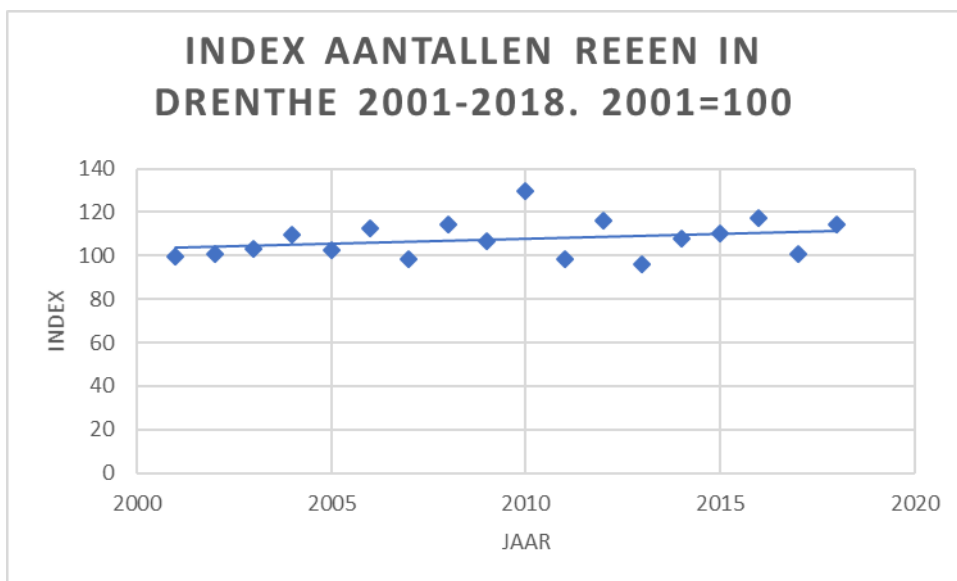
Figuur 2. Index van het aantal reeën in Nederland 1994-2015 (1994 = 100; Compendium voor de Leefomgeving)

Levensvatbare subpopulaties hebben nu een welhaast landelijke verspreiding, met uitzondering van enkele Waddeneilanden, Zeeuws Vlaanderen, delen van Zuid-Holland en de kop van Noord-Holland (Fig. 3).

Figuur 3. Voorkomen van reeën in Nederland. Drenthe heeft een provincie dekkende verspreiding (NDFF)

Drenthe is vanouds een belangrijke provincie voor het ree: met uitzondering van enkele bebouwde gebieden is de soort thans overal aanwezig in een geschat totaal van 10.000 stuks (Fig. 3; 4). De index is stabiel tot licht stijgend. Voor de uitkomsten van de jaarlijkse trendtelling (zie ook Tabel 2. 2001 = 8445, het resultaat van de trendtelling van reeën in Drenthe over de periode 2000-2018 is daar ook absoluut zichtbaar).

Figuur 4. Index van de aantallen reeën in Drenthe 2001-2018 (trend: 2001 = 100; Bron: FBE Drenthe).

Opmerking bij Figuur 4:

- het Faunaregistratiesysteem FRS werd in 2014 ingevoerd. Concreet betekent dit hoe verder terug in de tijd hoe minder specifieke data (geen x-y coördinaten en geen afschotdatum).

Metapopulatie

Het voorkomen van reeën in Nederland en Drenthe is een voorbeeld van een metapopulatie: een aantal subpopulaties in een habitatnetwerk, waarbij elke subpopulatie onderhevig is aan een dynamiek van sterfte, emigratie, geboorte en immigratie (Groot Bruinderink 2016). Tussen de subpopulaties vindt uitwisseling plaats en exacte begrenzingsen tussen subpopulaties zijn veelal niet aan te geven. Drentse subpopulaties kunnen uitwisselen met die van de aangrenzende provincies en met Duitsland, ondanks de aanwezigheid van snelwegen, spoorwegen en kanalen. In al deze gebieden worden reeën beheerd en een bepaalde populatieomvang en -structuur nagestreefd.

2.2 Ecologisch profiel ree

Reeën vormen al een groot aantal jaren een onlosmakelijk onderdeel van de Nederlandse natuur. Het zijn, zeker voor ons land, relatief grote en daarmee belangrijke consumenten van plantaardig materiaal die door hun vraat en betreding de structuur en samenstelling van de vegetatie kunnen beïnvloeden. Ze vormen daarmee een belangrijke component in de mineralencyclus van ecosystemen. Ook omdat ze zelf als prooi kunnen dienen voor carnivoren (vogels, insecten, zoogdieren inclusief de mens) en omdat hun dode karkas een belangrijk habitat vormt voor aaseters e.d. (necrofiele fauna). Daarnaast, als je je gelukkig prijst dat reeën algemeen voorkomen, en dat was nog niet zolang geleden zeker niet het geval, dan ben je daar zuinig op. En daarmee verband houdend: hun recreatieve waarde is erg groot.

Kennis van reeën is onontbeerlijk voor een verantwoord en effectief beheer. Daarom besteden we in dit hoofdstuk ruim aandacht aan de autecologie van het ree. Het hierin gehanteerde begrip 'dichtheid' zal als een rode draad vaak opduiken in dit Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019-2023.

Habitus

Onder de hertachtigen (*Cervidae*) vormt het Europees ree een 'onderkruipertje' met een maximale schofthoogte van ca. 90 cm en een, eveneens maximum gewicht van ca. 35 kg, afhankelijk van leeftijd, geslacht en conditie c.q. de kwaliteit van het leefgebied. Reeën hebben geen staart. Alleen de bokken dragen een gewei, dat wordt afgeworpen in de periode oktober-december. In de winter groeit het bastgewei dat ergens tussen maart en juni wordt geveegd. Het precieze moment van afwerpen en vegen is afhankelijk van de leeftijd en de conditie van de bok. Opvallend is de witte spiegel aan de achterzijde die voor geit en bok anders van vorm is. Die spiegel kan handig zijn om elkaar te volgen, maar verraadt ook hun aanwezigheid.

Dieet

Voor alle soorten herbivoren (planteneters) geldt dat de dieetkeus wordt bepaald door het aanbod en daardoor verschilt per gebied en fenologisch seizoen (hoe doet de natuur zich aan ons voor, wat is beschikbaar). Reeën hebben een voorkeur voor kwalitatief goed voedsel d.w.z. goed verteerbaar en rijk aan energie. Dit komt onder

meer omdat hun relatief kleine pens slechts kleine hoeveelheden voedsel kan verwerken. Als voorbeeld staat hieronder de dieetsamenstelling van reeën in de Amsterdamse Waterleidingduinen (Tabel 1). Opvallend: ze eten voornamelijk goed verteerbare dicotylen, maar ook grassen (monocotylen). Dit laatste als onderdeel van het dieet in de winter en het vroege voorjaar (jonge, nog goed verteerbare scheuten). Een vergelijkbaar resultaat werd gevonden op de Veluwe (Groot Bruinderink *et al.* 1997). Beukenmast kan een belangrijk onderdeel vormen van het winter- en voorjaarsdieet.

Tabel 1. Dieetsamenstelling van reeën in de Amsterdamse Waterleidingduinen (1987-1999) per fenologisch seizoen, uitgedrukt in droge stof percentages. Mono: monocotylen (eenzaadlobbigen); dico: dicotylen (tweezaadlobbigen); rest: categorie onbekend (Van Breukelen *et al.* 2000).

seizoen/ categorie	dec/jan	feb/mrt	apr/mei	jun/jul	aug/sep	okt/nov
gras	15	11	28	3	9	1
mono tot	3	3	3	0	0	0
varen	26	7	3	0	1	17
dico tot	44	47	58	96	91	54
bast	7	12	6	1	0	27
rest	5	20	1	0	0	0

Leefgebied

Het leefgebied (Eng.: habitat, bij ons ook wel biotoop) van het ree kan bestaan uit een breed spectrum aan landschappen variërend van cultuurlandschap, bos, moerassen en uiterwaarden. Het oppervlak van een leefgebied voor een ree in Europa ligt tussen de 5 (Putman 1988) en de 100ha (Vincent *et al.* 1995). Of een gebied geschikt is als leefgebied hangt af van diverse, deels met elkaar samenhangende factoren die mede het voedselaanbod bepalen, zoals oppervlakte, bodemrijkdom, areaal landbouw en natuur. Daarnaast zijn van belang dekking en luwte (rust), migratiemogelijkheden en de aanwezigheid van andere hoefdieren (concurrentie) en roofdieren (predatie, angst). Voor geen enkele van genoemde factoren bestaan goed gefundeerde, harde criteria, een belangrijke reden waarom ecologische modellen vaak onnauwkeurig uitpakken. In het hoofdstuk "Verklaring verschil in dichtheden tussen WBE's" gaan we nader in op enkele specifieke eisen van reeën aan hun omgeving.

Territorium

Reeën zijn, in tegenstelling tot bijvoorbeeld edelhert, damhert en wild zwijn, territoriaal. Zowel de mannelijke (bokken) als de vrouwelijke dieren (geiten) kunnen in de voortplantingsperiode (bronst) een gedeelte van hun leefgebied verdedigen tegen soort- en seksegenoten. Bokken zijn hierin het felst, waarbij hun territorium dat van meerdere geiten kan overlappen. Territoria van geiten overlappen elkaar regelmatig. De oppervlakte van een territorium hangt af van kwaliteiten van het leefgebied als hierboven vermeld: de dichtheid aan reeën kan variëren van 5 tot 25/100ha (met uitzonderingen naar beneden en boven). In open biotopen zien we dat reeën in de winter grotere groepen (sprongen) vormen; in bosrijk landschap is dit minder of in het geheel niet het geval.

Bewegingen

Dagelijks tochten

Reeën rusten overdag veel (zittend herkauwen) maar dagactiviteit is heel gewoon. De meeste kans op actieve reeën vormen de randen van de nacht. Dit wordt dan ook weerspiegeld door het etmaalpatroon van aanrijdingen (Fig. 11). In nachten met heldere maan wordt 's nachts meer gefoerageerd. De dagelijks afgelegde afstand bedraagt 100 - 200 m, maar excursies worden gemaakt door geiten (tijdens de bronst gemiddeld 892 m en maximaal ca. 3 km, Liberg *et al.* 1998) maar ook tot 2,5 km gedurende de eerste 10 dagen na de geboorte van het jong. Bokken zijn tijdens de bronst in hun hele leefgebied en territorium actief. Ook 's winters leggen de geiten met hun kalveren relatief grote afstanden af.

Dispersie

Onder dispersie wordt verstaan het uitzwermen van jonge dieren op zoek naar een eigen leefgebied nadat ze zelfstandig zijn geworden. Reeën kunnen dispergeren over grote afstanden. In de noordelijke bosgebieden van Europa worden afstanden van boven de 100 km vermeld (Linell *et al.* 1998). De maximale dispersieafstand bedraagt hier 140 km (Wahlström & Liberg 1995). In de zuidelijker gelegen Europese gebieden disperseert tussen de 20 en 75% van de jongen meestal over korte afstand van 2,5 km. Jonge bokken dispergeren over het algemeen eerder en over grotere afstand dan jonge geiten.

Bewegingen als gevolg van verstoring

Dekker & Groot Bruinderink (2010) deden onderzoek naar effecten van jacht op gedrag en welzijn van in Nederland voorkomende hoefdieren. Het bleek dat bejaging bij het ree kan leiden tot gedragsveranderingen zoals een verhoogde waakzaamheid ten koste van foerageertijd. Bij ernstige vormen van verstoring zoals een drijf- of drukjacht of loslopende honden, kunnen reeën (tijdelijk) hun leefgebied verlaten. De meest gebruikte vorm van jacht op reeën, de aanzitjacht waarbij een dier vanaf bijvoorbeeld een hoogzit of auto wordt geschoten, leidt in het algemeen niet tot extra bewegingen c.q. meer aanrijdingen met reeën (Groot Bruinderink *et al.* 2012). De periode van de maïsoogst (september - oktober) zorgt voor extra bewegingen onder de reeën. Vrij plotseling verandert een deel van hun leefgebied omdat belangrijke dekking wegvalt. Dit fenomeen zit opgesloten in de start van de tweede valwildpiek (Fig. 12; 13).

Wereldwijd inclusief in Drenthe is in de afgelopen 40 - 50 jaar sprake van een sterke groei van toerisme en recreatie (CBS 2018). Dit roept steeds vaker vragen op over de (milieu-)effecten en beheersbaarheid van het toerisme en de daarmee gepaard gaande recreatiedruk. Een hoge recreatiedruk met bijbehorende excursies, droppings, loslopende honden (ook van hondenuitlaatcentra), herrie e.d. kan een gebied ongeschikt maken voor reeën. Extensiveren van de recreatiedruk en een juiste zonering van de recreatie zijn dan van groot belang om verstoring te voorkomen. Omgekeerd kan de recreatiedruk worden ingezet op plekken waar reeën minder gewenst zijn. De boodschap luidt derhalve: ga hier slim mee om (Cromsigt & Kuiper 2018).

Dichtheid en draagkracht

Dichtheid

Om (de kwaliteit van) leefgebieden onderling te kunnen vergelijken wordt veelal gebruik gemaakt van het begrip 'dichtheid': het aantal reeën per km² (= 100ha)

leefgebied. Dit cijfer is net zo hard als de uitkomst van de trendtelling. Bij vergelijkingen wordt in voorliggende FBP altijd gebruik gemaakt van de totale oppervlakte van een WBE, niet gecorrigeerd voor bebouwing, wateren en wegen. De hoogste dichtheden tot wel 25 stuks per 100ha leefgebied, vinden we in parklandschappen: open grasland met verspreide bomen of boomgroepen en struiken. Bij toenemende dichtheid kan de stress onder reeën zo hoog oplopen dat dieren het gebied gaan verlaten. Concurrentie om (winter)voedsel en sociale stress kunnen er eveneens toe leiden dat reeën verdwijnen uit gebieden met edelherten, damherten, wilde zwijnen, runderen, paarden en schapen. Dit fenomeen deed zich onder meer voor in de Amsterdamse Waterleidingduinen, de Oostvaardersplassen en het Deelerwoud.

Draagkracht

De ecologische draagkracht van een gebied (het maximum aantal reeën dat er kan leven zonder onomkeerbare schade aan de biotische omgeving en de soort zelf) wordt bepaald door de combinatie van een aantal *dichtheidsafhankelijke* factoren als het voedselaanbod in de nawinter, dierziekten en interacties met soortgenoten, andere herbivoren en predatoren. Daarnaast spelen *dichtheidsonafhankelijke* factoren een rol zoals weersomstandigheden en onrust.

Hoe zie je nu aan de reeën dat de ecologische draagkracht in zicht komt, dat er niet veel meer bij kunnen. Min of meer spelen zich dan in volgorde een aantal processen af (1-4):

- 1) een eerste signaal is minder kalveren/geit en een gewichtsafname van de kalveren. Zorg daarom altijd voor meerjarige reeksen van gewichten van kalveren. Sluit daarbij aan bij de invoer in het FRS (ontweid gewicht met kop en poten);
- 2) vervolgens zullen er geiten zijn die niet in oestrus geraken en dus niet bevrucht worden. Ze slaan een jaar over en daardoor neemt het voortplantingssucces in het eerstkomende voorjaar af. Bij de volwassen bokken zal, lastiger waarneembaar, de geweigrootte afnemen. Immers, het gewei is een secundair geslachtskenmerk waar het eerst op wordt bezuinigd onder ongunstige omstandigheden;
- 3) in het algemeen zullen hierna meer verzwakte dieren worden aangetroffen omdat het afweersysteem tegen bijvoorbeeld parasitaire aandoeningen minder goed functioneert. In de geschoten dieren zullen meer parasieten als longwormen, maag- en darmwormen, leverbot en keelhorzel worden gevonden;
- 4) er treedt kalversterfte op, tot wel 75% en tenslotte zal ook sterfte optreden onder volwassen dieren. Gelijktijdig vindt een verhoogde migratie plaats.

De wet en het provinciaal beleid zijn hier duidelijk over: deze situatie is niet gewenst. (Wnb art 3. lid onder c en art. 3.12 lid 2 onder c POV). Daar komt bij dat, voordat het niveau van ecologische draagkracht wordt bereikt, het niveau van maatschappelijk draagvlak in het algemeen al is overschreden (Von Raesfeld 1970).

Draagkrachtmodellen in het beheer

Om ontwikkelingen in de stand te kunnen voorspellen en het effect van onderliggende parameters te duiden, zijn in de loop der tijd een groot aantal populatiedynamische modellen voor het beheer van reeën ontwikkeld. Ook eenvoudiger rekenmodellen hebben hun intrede gedaan, met als bekendste voorbeeld het model 'Van Haaften', dat ook in Drenthe is toegepast. Modellen zijn zonder uitzondering versimpelingen van de werkelijkheid die hun doel dan ook in

wisselende mate voorbij schieten omdat er altijd problemen kleven aan de parametrisatie (Groot Bruinderink et al. 1999; 2000; 2004; Dekker *et al.* 2015). Soms ook worden dit type modellen achteraf bijgesteld omdat de uitkomsten niet 'lekker' samenvallen met de weerbarstige werkelijkheid. Dit gebeurde ook met 'Van Haaften' in Drenthe. Ook is het zo dat draagkracht niet een statisch getal is maar sterk kan variëren in de tijd onder invloed van natuurlijke en menselijke oorzaken. Een serieuze bijkomstigheid is dat het uiterst lastig is om het aantal reeën in een gebied vast te stellen. *Qualitate qua* geldt dit dan ook voor de *doelstand* en het daarvan afgeleide *afschotquotum*. In een tijd waarin belangengroeperingen en rechters kritischer naar Faunabeheerplannen kijken als onderbouwing van ontheffingen, is dit een heilloze weg.

In het model Van Haaften wordt o.a. onvoldoende rekening gehouden met het effect van dichtheidsafhankelijke en dichtheidsonafhankelijke factoren maar ook bijvoorbeeld met het effect van verstoring door menselijke activiteiten. Er wordt gestuurd op een reeënstand met dieren van goed gewicht en met een goed ontwikkeld gewei. Deze benadering heeft niet zozeer te maken met de ecologische draagkracht, maar biedt meer een handvat om de geschiktheid van uiteenlopende gebieden als biotoop voor reeën te vergelijken. Zo kun je deze benadering door Drenthe dan ook het beste zien (P. Venema, schrift. en mond. med.).

De methode Van Haaften (Van Haaften 1968)

De methode Van Haaften maakt gebruik van parameters als het veldgrenspercentage, de oppervlakte weide en akkers, het dekkingspercentage, de boomsoortverdeling, de pH waarde van de bodem. Iedere parameter krijgt voor een bepaald gebied een score en de som daarvan levert het aantal reeën/100ha dat gezond en met goede geweien in het gebied kan leven. Er is echter een inherent probleem met het toepassen Van Haaften op een grotere schaal dan waarvoor de methode is ontwikkeld. Dit komt tot uiting bij de bepaling van het veldgrenspercentage, welke bij grotere gebieden hoger uitvalt zodat de puntentelling vrijwel altijd maximaal is. Daarnaast treedt er als gevolg van het opschalen een zekere mate van uniformering op waardoor de verschillen tussen gebieden, in dit geval WBE's, kleiner en dus minder onderscheidend wordt (Van Bommel *et al.* 2013).

Reproductie en populatiestructuur

Reproductie

Reeën hebben een polygyne reproductiestrategie (een mannetje bevrucht meerdere vrouwtjes). In juli-augustus is de piek van de voortplanting. Het ree is het enige hoefdier met kiemrust: de ongeboren vrucht groeit wel, maar nestelt zich pas laat in de baarmoeder en ontwikkelt zich pas vanaf eind december, waardoor de draagtijd verlengd is met ca. 4,5 maand. Ook bij marterachtigen doet zich dit verschijnsel voor. De 1 à 3 kalveren per volwassen geit worden geboren in mei, de tijd met optimaal voedselaanbod voor de zogende geit. De overlevingskansen van de kalveren hangen, behalve van de conditie van de geit, af van het weer, de gevoeligheid voor ziekten en van predatie (vos, das, wild zwijn, wolf, lynx). De kalversterfte kan oplopen tot 75% en vormt een van de eerste mechanismen waardoor populatiegroei wordt afgeremd bij het naderen van de ecologische draagkracht. Een jaarlijkse aanwas van 70-80% van alle vrouwelijke dieren of 35-40% van de populatie als geheel is uitgangspunt bij het beheer.

Geslachtsverhouding

De geslachtsverhouding wordt in de ecologie uitgedrukt als de verhouding bok/geit. Voor alle evenhoevigen (edelhert, damhert, ree, wisent, wild zwijn) geldt dat deze pre- (in de baarmoeder) en postnataal (kort na de geboorte) de 1.0 nadert (en zelfs iets groter kan zijn). Bij het ouder worden krijgen de vrouwelijke dieren de overhand en is de verhouding dus kleiner dan 1.0. Als voorbeeld de bevindingen van Andersen (1953): kalveren tot 6 maanden: 1,0; reeën van 1 - 3 jaar oud: 0,7; 3 - 6 jaar: 0,6 en reeën van 6 - 9 jaar: 0,3.

Bokken lopen naar verhouding meer risico, omdat ze al als eenjarig dier op zoek moeten naar een eigen territorium, terwijl jonge geiten langer in de relatief veilige omgeving van hun moeder kunnen blijven (zie ook Tabel 8. Gemiddeld aantal verkeersslachtoffers onder reeën in Drenthe per maand en geslacht/leeftijd in maand 4 en maand 5). Dit patroon zien we weerspiegeld onder de verkeersslachtoffers. Bij toenemende leeftijd wordt de strijd tussen de bokken om een eigen gebied heftiger met bijbehorende risico's. Volgens sommige auteurs is vervrouwelijking ook een reactie op een leven onder stress als gevolg van hoge dichtheden en negatieve associaties met de mens als hierboven beschreven. De dieren ervaren dit als een bestaansrisico en gaan om die reden meer investeren in vrouwelijke nakomelingen. De polygyne voortplantingsstrategie garandeert hierbij een grotere aanwas.

Leeftijdsopbouw

Wat betreft de leeftijdsopbouw leren we uit het voorafgaande dat geiten gemiddeld ouder worden dan bokken. In de praktijk betekent dit gemiddeld respectievelijk 8 - 9 en 6 - 7 jaar. Het is echter niet goed mogelijk om in het veld te bepalen hoe oud een levend volwassen dier is (bron: FRS).

Hoofdstuk 3. Hoeveel reeën leven er in Drenthe?

Trendtelling

De (subpopulaties van) reeën in Nederland worden, zoals ook elders in Europa het geval is, beheerd (gecontroleerd) door afschot. Daartoe worden op het niveau van WBE's de dieren in het voorjaar geïnventariseerd. Hiervoor wordt het begrip 'trendtelling' gehanteerd, omdat alle partijen zich ervan bewust zijn dat bij die inventarisatie een onbekend aantal dieren wordt gemist (Groot Bruinderink *et al.* 2013). Dit is met name in bos- en struweelrijke gebieden het geval. De uitvoering van de trendtelling blijkt niet in iedere provincie gelijk, maar de hoofdlijnen ervan worden hieronder nader toegelicht. Bij het bepalen van het minimum aantal aanwezige reeën wordt gebruik gemaakt van de methode uit het universele reewildbeheerplan voor Groningen, Friesland en Drenthe (Fbp 2014 pagina 58.) Deze telinstructie heeft relaties met het Landelijk Telprotocol Reeën (zie ook: Landelijk Telprotocol Reeën VHR 2014), maar is uitdrukkelijk niet hetzelfde. De huidige telinstructie wordt aangehouden omdat alle telgegevens in verleden jaren ook op die manier zijn gedaan en zo blijft een consistent beeld over de tellingen behouden.

Elk jaar eind maart/begin april worden per WBE drie opeenvolgende tellingen uitgevoerd (avond, ochtend, avond) gedurende circa 2 uur rond zonsopkomst en zonsondergang. Geteld wordt vanuit (vaste telposten en) auto's. De tellers worden zodanig ingedeeld dat het gehele gebied wordt bestreken. De indeling van de rijploegen en de stationaire ploegen is dusdanig dat er ten minste één, maar vrijwel altijd minimaal twee ervaren mensen in zitten. De telgebieden liggen, daar waar het de vaste kern van tellers betreft, vast: ieder heeft zijn eigen telgebied. Er wordt gebruik gemaakt van verrekijkers/telescopen. Tijdens de telling wordt iedere waarneming (individu of groep, geslacht, leeftijd) ingetekend op een kaartje met een rangnummer en op een bijbehorend formulier genoteerd. Ontdubbeling van de gegevens vindt plaats. Onderscheiden categorieën zijn: bokkalf, geitkalf, bok, geit (en 'onbekend' of 'niet aangesproken').

Per geslachts- en leeftijdscategorie wordt het maximale resultaat van de drie rondes (zie universeel reeënbeheerplan voor Groningen, Friesland en Drenthe) opgeteld om de totale populatieomvang te bepalen. Er zitten tenminste 'a' volwassen bokken, 'b' volwassen geiten etc. Dit resultaat wordt ook wel aangeduid als de MNA-waarde: Minimum Number Alive.

Vooral in gebieden met veel bos en struiken (dekking) is het zeker dat niet elk stukje wordt overzien. Er zullen dus onvermijdelijk dieren worden gemist tijdens de tellingen. Dieren kunnen tijdens de telling bewegen van de ene naar de ander telploeg of -post. Daardoor ontstaat ook de kans dat dieren meer dan één keer worden opgevoerd in het eindresultaat, de z.g. 'dubbels'. Vooral bij de inzet van rijploegen die grotere gebieden beslaan, neemt de kans op dit soort dubbeltellingen toe. De dubbeltellingen worden bij de uitwerking zo goed mogelijk geëlimineerd op basis van een combinatie van individuele kenmerken, plaats, tijd, trekrichting en groepssamenstelling. Gezien de voor het menselijk oog zeer geringe verschillen tussen individuen en de mobiliteit van de dieren is dit een hachelijke onderneming. Dit geldt in zekere mate ook voor de hulp bij het uitwerken door de zogenaamde 'gebiedskundigen': mensen die het gehele jaar door een beeld van aantallen, verspreiding en conditie van de aanwezige populatie proberen te verkrijgen, veelal de lokale jachthouders. Hierdoor kan een wissel worden getrokken op de door alle

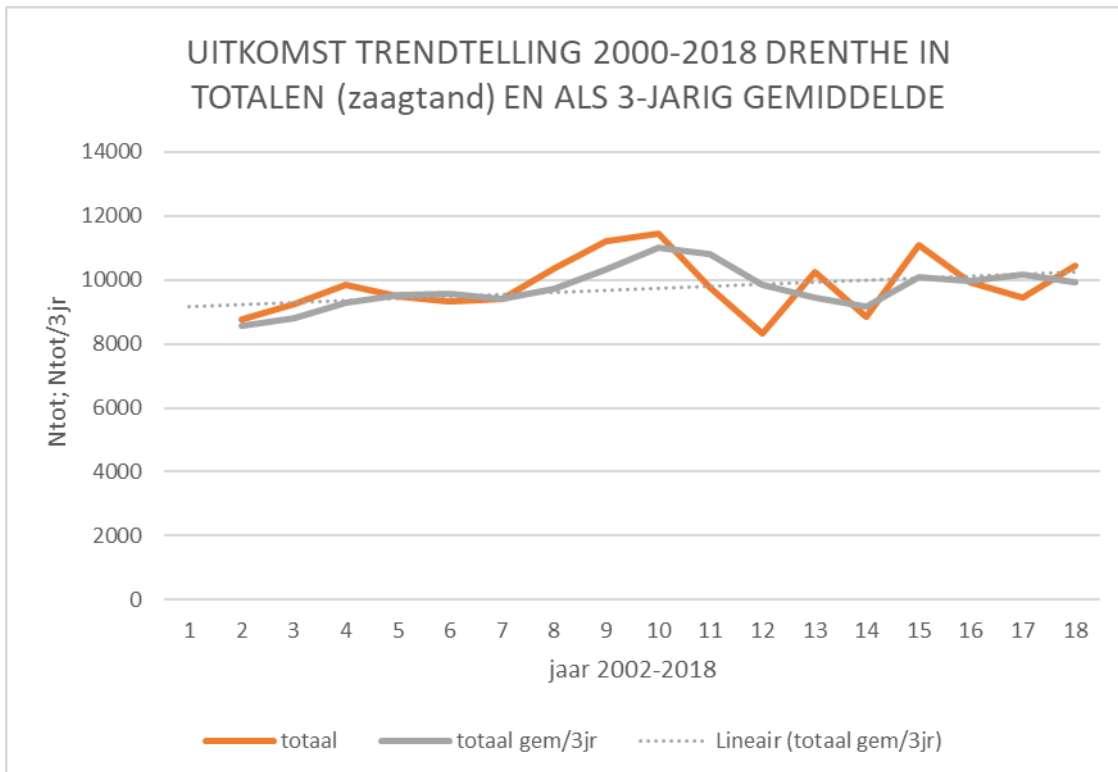
betrokkenen zo gewenste objectiviteit. Het conservatieve karakter van de trendtelling (op het minimum gaan zitten terwijl je weet dat je veel over het hoofd ziet) is mede oorzaak van de landelijke stijging van de aantallen reeën (Groot Bruinderink *et al.* 2011).

Het resultaat van de trendtelling in Drenthe over een reeks van jaren staat in Tabel 2. Gemiddeld over de jaren blijkt dat ca. 7% van het totaal aantal dieren dat wordt gezien niet kan worden 'aangesproken'. Dit is onvermijdelijk omdat het samenhangt met de kwaliteit van het gebruikte optisch materiaal, de vaardigheid van de tellers, de afstanden waarop moet worden waargenomen en de weersomstandigheden. Het resultaat laat zien dat ook in Drenthe de geslachtsverhouding met het ouder worden opschuift in de richting van het vrouwelijke deel van de populatie, zoals eerder in dit FBP aangegeven.

Tabel 2. Het resultaat van de trendtelling van reeën in Drenthe over de periode 2000-2018. N.a.: niet aangesproken = onbekend. Naast de uitkomst voor het totaal is het driejarig gemiddelde aangegeven. b/g: geslachtsverhouding bok/geit

jaar	bok	geit	bokkalf	geitkalf	n.a.	totaal	gem/3jr	b/g kalf	b/g adult
2000	2468	3309	1139	1220	356	8492	-	0,93	0,75
2001	2572	3278	1162	1103	330	8445	-	1,05	0,78
2002	2551	3367	1173	1171	491	8753	8563	1,00	0,76
2003	2589	3452	1209	1346	654	9250	8816	0,90	0,75
2004	2795	4043	1156	1272	580	9846	9283	0,91	0,69
2005	2643	3843	1119	1320	578	9503	9533	0,85	0,69
2006	2486	3858	1102	1219	677	9342	9564	0,90	0,64
2007	2480	3834	1033	1233	830	9410	9418	0,84	0,65
2008	2762	4309	1094	1257	961	10383	9712	0,87	0,64
2009	2906	4582	1062	1332	1335	11217	10337	0,80	0,63
2010	2964	4452	1120	1387	1542	11465	11022	0,81	0,67
2011	2708	4010	1016	1164	877	9775	10819	0,87	0,68
2012	2033	3438	698	880	1272	8321	9854	0,79	0,59
2013	2900	4374	1156	1509	329	10268	9455	0,77	0,66
2014	2584	3838	969	1243	222	8856	9148	0,78	0,67
2015	3205	4875	1176	1431	408	11095	10073	0,82	0,66
2016	2919	4400	1018	1267	328	9932	9961	0,80	0,66
2017	2716	4.101	1010	1.279	361	9467	10165	0,79	0,66
2018	2909	4500	1146	1462	418	10435	9945	0,78	0,65
gem	2694	3993	1082	1268	660	9698	9745	0,9	0,7

In de praktijk blijkt veelal dat harde uitspraken over geslachts- en leeftijdsstructuur, met name van het jonge deel van de populatie, er lastig aan ontleend kunnen worden. Echter, omdat de telling ieder jaar op consistente wijze wordt uitgevoerd, ontstaat wel een *betrouwbaar* inzicht in de trend. Om enigszins te corrigeren voor toevallige 'uitschieters' is ervoor gekozen om ook het driejarig 'lopend' gemiddelde te gebruiken als basis voor de trend (Tabel 2; Fig. 5). De stand van de reeën in Drenthe in de periode 2000-2018 schommelt rond de 10.000 stuks, met een licht positieve trend cf. het landelijke beeld (Fig. 5).

Figuur 5. Het aantal reeën (Ntot) in de provincie Drenthe in de periode 2002 - 2018 op basis van de trendtelling in het voorjaar. De trendlijn (in stippels) is toegevoegd bij de lijn voor het 3-jarig lopend gemiddelde Ntot/3jr.

Opmerkingen bij Figuur 5:

- Het antwoord op de vraag “hoeveel reeën zijn er in Drenthe?” luidt derhalve: minimaal 10.000 stuks met kleine schommelingen tussen de jaren,
- Het Faunaregistratiesysteem FRS werd in 2014 ingevoerd. Concreet betekent dit hoe verder terug in de tijd hoe minder specifieke data (geen x-y coördinaten en geen afschotdatum).

Hoofdstuk 4. Waar leven reeën in Drenthe?

Uit de verspreidingskaart (Fig. 3) en uit het overzicht van de aanrijdingen (Fig. 14) blijkt dat reeën overal in Drenthe voorkomen. Wel zijn er verschillen tussen de WBE's (Tabel 3).

Tabel 3. WBE's met nummer en naam, hun oppervlakte, hun oppervlakte percentage landbouwgebied, idem voor natuur en hun 3-jarig lopend gemiddelde voor de dichtheid aan reeën Ngem/3jr/100 ha. (Bron: GIS Draagkrachtberekening per WBE, Venema 2014 en Natuurnetwerk Nederland. Oppervlakte van de WBE's is reeds uitgegaan van oppervlak aan potentieel leefgebied voor reeën, dus: bruto oppervlak WBE minus, bebouwing met buffer 50 meter, wateren > 6 meter, wegen > 7 meter, specifieke gebieden (TT, vliegveld)).

WBE-nr	naam	opp (ha)	opp. % landbouw	opp. % natuur	Ngem/3jr/100ha
185	't Scholtensveld	8.279	59	14	2,8
434	Artemis	14.197	62	27	4,7
427	Bargerveld	10.619	50	19	1,4
231	De Dalgronden	18.036	77	4	2,0
36	De Drie Marken	5.550	53	37	4,7
154	De Grensstreek	7.857	66	16	4,3
237	De Lebbestaak	12.512	58	35	4,1
164	De Wieken	5.824	57	12	3,6
343	Diana, Drenthe	27.376	58	32	3,6
203	Diever-Smilde e.o.	5.609	37	58	6,0
442	Drents diep en Aa	18.948	64	35	4,4
63	Dwingelerveld e.o.	11.643	51	37	3,0
350	Havelte e.o.	10.152	58	35	4,0
99	Het Groote Veld	8.759	63	29	3,4
443	Hondsrugveld	22.949	58	31	4,0
91	Kerspel Dalen	10.133	65	5	1,5
336	Koekange - Ruinerwold	11.013	68	5	2,2
51	Mars- en Westerstroom	16.455	69	23	3,4
439	Noordenveld	19.981	63	32	3,7
251	V. Echtensmorgenland	12.723	60	20	3,0
200	Vledder e.o.	6.396	49	47	4,3

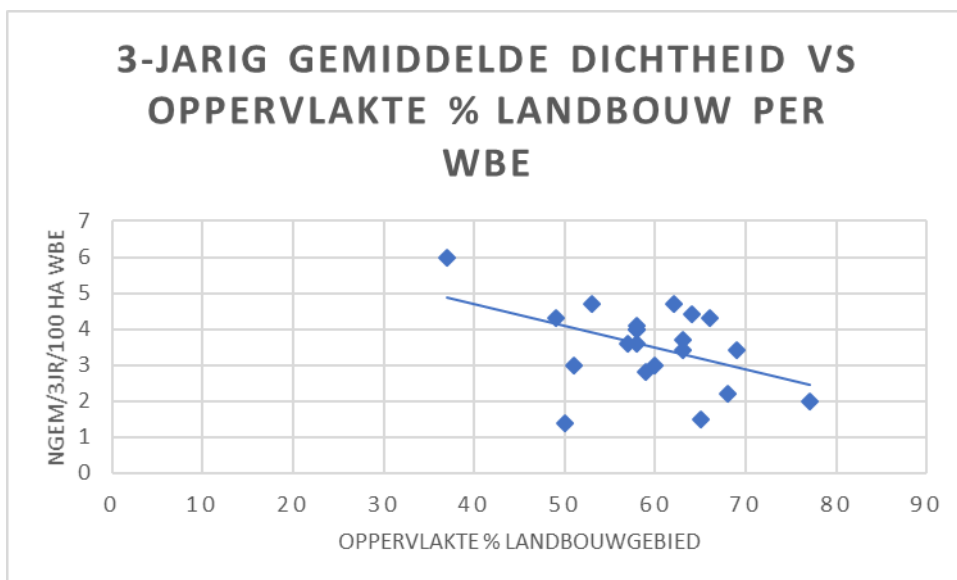
Uit Tabel 3 blijken verschillen tussen de WBE's wat betreft het 3-jarig lopend gemiddelde van de dichtheid (van 1,4 tot 6,0 stuks). De verklaring voor deze variatie

wordt niet gevonden in de bodemrijkdom. Overheersende bodemtypen zijn veld- en laarpodzolgronden met lokaal veen- en kleigronden (voor betekenis en classificatie zie: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Laarpodzolgronden>). Overheersende grondsoorten zijn zandgronden met lokaal (afgegraven) hoogveen. Beide differentiëren niet. Deze conclusies komen overeen met de bevindingen van P. Venema (provincie Drenthe).

Het wordt anders wanneer we kijken naar de oppervlaktepercentages landbouw en natuur per WBE. We gebruiken ook daartoe de gegevens van P. Venema (provincie Drenthe) die hij gebruikte voor de berekening van de draagkracht en de doelstanden. De benadering blijft grof omdat de dichtheden zijn gebaseerd op de trendtelling. We werken met de gemiddelde dichtheid over de laatste 3 jaren (2015 - 2018) per 100ha per WBE (Ngem/3jr/100ha WBE; Tabel 3; Fig. 6;7).

Areaal landbouw

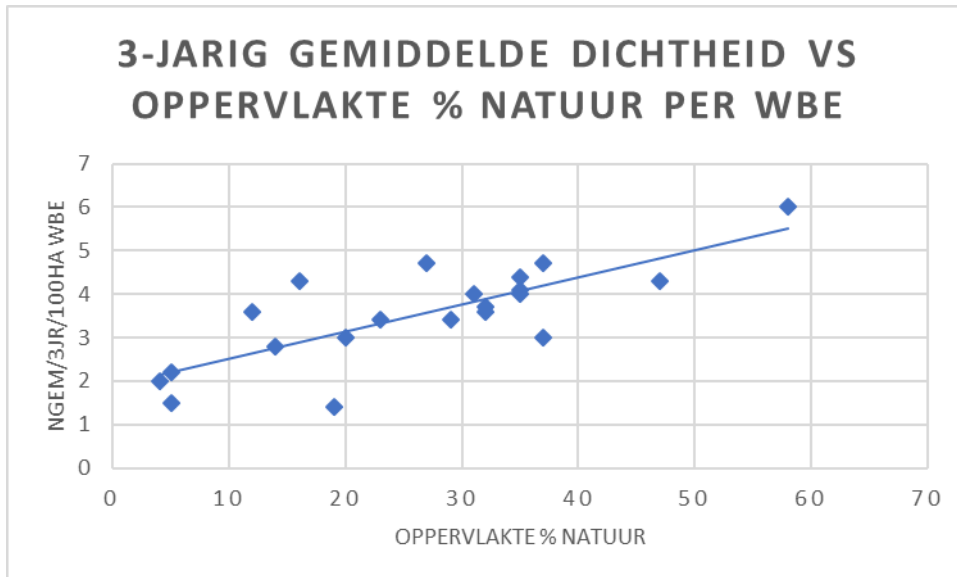
Het gevonden verband is **negatief** (Fig. 6). Hieruit mogen we opmaken dat de aantrekkelijkheid van een WBE voor reeën afneemt naarmate het areaal landbouwgrond (in % bodembedekking) toeneemt. We hebben hier dus een deel van de verklaring voor de verschillen in dichtheden te pakken. (Bron: GIS Draagkrachtberekening per WBE, Venema 2014 en Natuurnetwerk Nederland).

Figuur 6. De relatie tussen het areaal landbouwgrond (als % van het totaal) in een WBE en de corresponderende gemiddelde dichtheid aan reeën/3 jr/100 ha in Drenthe (2016-2018). Elke stip is een WBE. (Dat het gevonden verband negatief is wil niet zeggen dat landbouwgronden geen waarde hebben in het leefgebied van reeën. Het is duidelijk dat landschappen die een parkachtig karakter hebben en door de afwisseling aantrekkelijk kunnen zijn.

Areaal natuur

Het gevonden verband is **positief** (Fig. 7). Hieruit mogen we opmaken dat de aantrekkelijkheid van een WBE voor reeën toeneemt naarmate het areaal natuur (in % bodembedekking) toeneemt. Opnieuw een deel van de verklaring voor de verschillen in dichtheden. (Bron: GIS Draagkrachtberekening per WBE, Venema 2014 en Natuurnetwerk Nederland).

Figuur 7. De relatie tussen het oppervlakte % natuur in een WBE en de corresponderende gemiddelde dichtheid aan reeën/3 jr/100 ha in Drenthe (2016-2018). Elke stip is een WBE. (Deze telling neemt de reeën niet mee uit gebieden die niet geteld worden en voor een deel de niet aangesproken reeën.)

De uitkomsten van de analyses m.b.t. het areaal landbouw en natuur (Gig. 6 en 7) stemmen overeen met de benadering via het model Van Haaften (P. Venema, mond. med.) De dichtheid lijkt het grootst in een landschap met een afwisseling van functies van natuur en landbouw.

Dichtheid wegnen

Dat reeën wegen ook niet bijster aantrekkelijk vinden blijkt wanneer we zoeken naar de relatie tussen de dichtheid, opnieuw als 3-jarig lopend gemiddelde en het aantal km's weg/100ha WBE. We onderscheiden daarbij 3 categorieën van wegen (Tabel 4a;b).

Tabel 4. De dichtheid van het wegennet per WBE uitgedrukt in km's/categorie/100ha

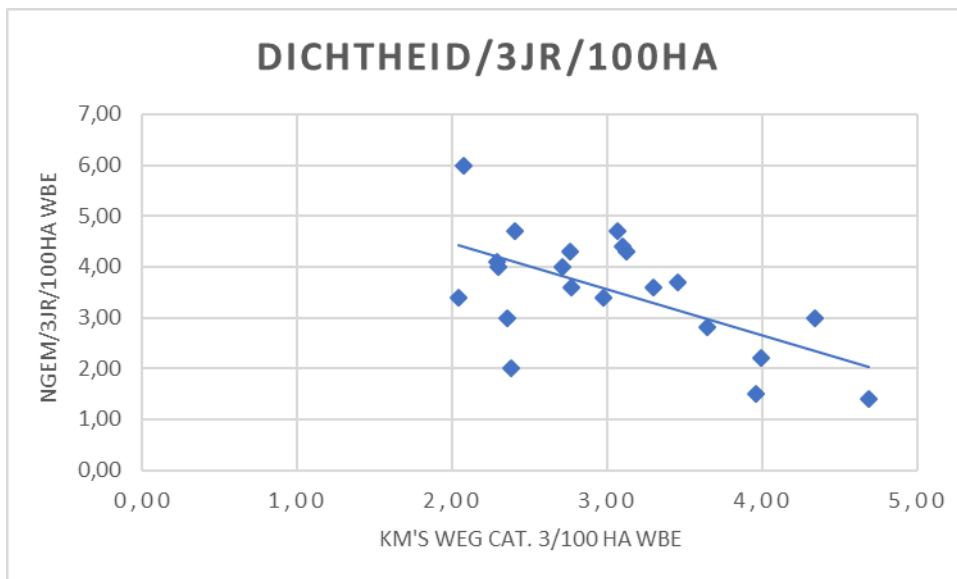
a. de drie onderscheiden categorieën van wegen welke gebruikt zijn in de analyses met hun totale lengte in de provincie Drenthe. (Bron: Berekend op basis van de lengte in het Rijksdriehoekstelsel, (GIS, Prolander 2018)).

categorie		Totaal km's in Drenthe
1	autosnelweg (A-weg)	286
2	nationale wegen (N-weg)	639
3	verharde wegen	7921
totaal	de som van het aantal km's	8846

b. het aantal kilometers weg per categorie en totaal per 100 ha WBE. (Bron: Berekend op basis van de lengte in het Rijksdriehoekstelsel, (GIS, Prolander 2018)).

[WBE-nr]/naam	Categorie 1 /100ha	categorie 2 /100ha	categorie 3 /100ha	Tot/ 100ha
[0036] De Drie Marken	0,00	0,11	3,06	3,17
[0051] Mars- en Westerstream	0,09	0,37	2,97	3,43
[0063] Dwingelerveld e.o.	0,16	0,15	2,35	2,67
[0091] Kerspel Dalen	0,20	0,33	3,95	4,49
[0099] Het Groote Veld	0,00	0,28	2,03	2,32
[0154] De Grensstreek	0,00	0,41	3,12	3,53
[0164] De Wieken	0,37	0,11	3,29	3,77
[0185] 't Scholtensveld	0,24	0,25	3,64	4,13
[0200] Vledder en omstreken	0,00	0,23	2,76	2,98
[0203] Diever-Smilde e.o.	0,00	0,24	2,07	2,31
[0231] De Dalgronden	0,00	0,22	2,38	2,60
[0237] De Lebbestaak	0,02	0,19	2,29	2,50
[0251] V. Echtensmorgenland	0,46	0,12	4,34	4,93
[0336] Koekange-Ruinerwold	0,26	0,17	3,99	4,42
[0343] Diana, Drenthe	0,14	0,21	2,76	3,11
[0350] Havelte e.o. (DR)	0,00	0,30	2,71	3,01
[0427] Bargerveld	0,17	0,27	4,69	5,12
[0434] Artemis	0,10	0,08	2,40	2,58
[0439] Noordenveld	0,06	0,21	3,45	3,72
[0442] Drents Diep en Aa	0,09	0,31	3,09	3,50
[0443] Hondsrugveld	0,00	0,36	2,29	2,65

Om ruimte te besparen: de relatie met categorie 1 en 2 is negatief maar niet overtuigend; de relatie met categorie 3 is beeldbepalend (Fig. 8).

Figuur 8. De gemiddelde dichtheid aan reeën, uitgedrukt in het 3-jarig lopend gemiddelde (Ngem/3jr/100ha WBE) vs. de corresponderende totale lengte aan wegen van categorie 3 (in km's/100ha/WBE) in Drenthe. Elke stip is een WBE.

Asfalt of stenen zijn natuurlijk niet aantrekkelijk voor reeën, maar het kan ook zijn dat ze zich liever niet ophouden in de buurt van wegen (gevaar, lawaai, stank). In het bijzonder geldt dit voor de categorie 3: 'verharde wegen' niet zijnde provinciale (N) wegen of autosnelwegen (A). Dit is nu juist de meest voorkomende categorie wegen, de gemeentelijke verbindingswegen (bijna 8000 km in geheel Drenthe). Het kan zijn dat de aanwezigheid van de mens op dit type wegen in het buitengebied het meest onvoorspelbaar is. Van belang is dat dit resultaat ook werd gevonden op de Veluwe (Groot Bruinderink *et al.* 2012).

Het antwoord op de vraag 'waar zitten de reeën in Drenthe?' luidt derhalve dat ze zeker niet willekeurig verdeeld zijn over de provincie maar een voorkeur aan de dag leggen voor natuurgebieden en minder voor landbouwgebied. Ook lijkt het erop dat ze wegen liever mijden. In alle gevallen is de 'ruis' om het resultaat groot omdat er nog tal van andere factoren de aanwezigheid van reeën bepalen.

Hoofdstuk 5. Het beheer van reeën in Drenthe

Vastgestelde en geregistreerde doodsoorzaken onder reeën in Drenthe zijn verdrinking, landbouwwerkzaamheden, ziekte, stroperij, honden, vastlopen in rasters, draadslachtoffers en ziekten (Tabel 5). Het is mogelijk dat de categorie 'onbekend' in deze tabel een aantal dieren bevat dat van ouderdom is gestorven.

Tabel 5. Aantal geregistreerde doodsoorzaken onder reeën in de provincie Drenthe in de periode 01-01-2014 – 31-12-2018

Doodsoorzaak	aantal N	Ngem/jr	opmerking
aanrijding	3451	690	
verdrinking	225	45	
landbouwwerkzaamheden	141	28	kalveren
ziekte	32	6	
stroperij	26	5	
honden/predatie	24	5	vos, hond
vast in raster	8	2	
aanvaring met draad	22	4	weidedraad
onbekend	193	39	ouderdom?
Totaal	4122	824	

Op grond van artikel 3.10 lid 1 onder a en b van de Wnb is het verboden om reeën opzettelijk te doden, te vangen of hun vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen. Reeën kunnen echter in conflict komen met de (belangen van de) moderne mens en de overheid wil die conflicten beheersbaar houden. Daarom kunnen (sub)populaties reeën worden beheerd. Artikel 3.17 geeft in lid 1 een opsomming van de zogenaamde (wettelijke) belangen waarvoor Gedeputeerde Staten een ontheffing kunnen verlenen voor het beperken of beheren van reeënpopulatie(s). Afschot van reeën kan aan de orde zijn bij schade aan deze in de Wnb genoemde maatschappelijke belangen (Bijlage 3). Relevante belangen voor Drenthe zijn:

- I. de teelt van bomen en gewassen (art. 3.8 Wnb),
- II. het voorkomen of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (art. 3.10 Wnb).
- III. de relatie met de volksgezondheid en de openbare veiligheid (art. 3.8 Wnb).

Omdat de Wnb bepaalt (art. 3.8 lid 5 Wnb) dat afschot pas aan de orde is indien er geen andere bevredigende oplossing is, staan we hieronder stil bij preventie van schade aan belangen en de rol van de grondgebruiker daarbij.

5.1 Wettelijke belangen

I. Het belang "Teelt van bomen en gewassen"

Wilde hoefdieren verblijven als regel overdag in bos- en natuurgebied en kunnen in de schemering en 's nachts uittreden om te foerageren op landbouwgronden. Op rustige gronden kan ook overdag worden gefoerageerd. Wanneer de dieetkeus leidt tot vraat aan jonge fruitbomen, bosaanplant, natuurlijke bosverjonging, volle grond groenten, bolgewassen e.d. (allemaal goed verteerbaar en eiwitrijk voedsel: zie onder *dieet*) kan dit leiden tot schade voor de grondgebruiker. De omvang van de schade hangt nauw samen met het type gewas en de lokale dichtheid van reeën.

Schadehistorie

Op de site van BIJ12 unit Faunafonds lezen we: "Reeën kunnen vooral schade aanrichten aan fruitbomen (knoppen en boombast) en jonge bosopstanden. De exacte schade veroorzaakt door reeën is onbekend, omdat het Faunafonds meestal geen tegemoetkoming in de schade voor deze soort uitkeert". In het vigerend Faunabeheerplan Ree Drenthe 2017 - 2019 lezen we dat in de periode 2011 - 2016 in Drenthe sprake was van drie gevallen van gewasschade waarvoor in totaal in 2015 voor € 4075,- werd uitgekeerd. Het betrof een geval van schade aan bloembollen. Van structurele schade aan gewassen blijkt geen sprake. Dit wordt ondersteund door de jaarcijfers van het Faunafonds voor Nederland. Het landelijk schadebedrag in de jaren 2013, 2014, 2015 en 2016 was respectievelijk € 1.528, 42.033, 26.221 en 11.708. Gegevens na die periode worden in de Schademonitor niet vermeld. Vermeldenswaard is het feit dat zich tussen 2015 en 2018 in totaal 18 schadegevallen in Drenthe voordeden waarvoor door de grondgebruiker geen aanvraag in tegemoetkoming werd ingediend bij BIJ12 Faunafonds en waarin dan ook geen taxatie of uitkering heeft plaatsgevonden. Het betrof schade (kleine schades deze zijn niet lucratief om te claimen) aan uiteenlopende gewassen: korrel en snijmaïs (5), bloembollen (5), klein fruit (2), suikerbieten (2), boomkwekerij (2), bosaanplant (1) en aardappel (1). Een belangrijke drempel om deze schades niet te melden vormt het gegeven dat schade tot € 600,- in aanmerking komt voor een tegemoetkoming maar dat er ook legeskosten en een eigen risico is. LTO-Noord heeft meerdere malen grondgebruikers opgeroepen om deze kleine schades te melden. Het totale beeld biedt onvoldoende aanknopingspunten om op grond van dit belang voor de hele provincie een ontheffing te verlenen. Een ontheffing wordt voor dit aspect alleen verleend voor specifieke knelpunten waarvoor geen andere bevredigende oplossing bestaat.

Preventie.

Hier ligt een taak voor de grondgebruiker, zeker bij gevoelige en dure teelten. Het Faunafonds maakt bij preventieve middelen in dit geval onderscheid in visuele en akoestische afweer, fysieke afscherming (rasters, boommanchetten), teelttechnische maatregelen en beheer. Omdat de mate van overlast ook hier samenhangt met de dichtheid aan reeën, wordt geconstateerd dat een belangrijke methode om schade te voorkomen is het beheer van de populatie (<https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-preventiekit-fpk/module-hertachtigen/>). Schade aan bomen en gewassen komt in Drenthe nauwelijks voor. In voorkomende gevallen kan de provincie een incidentele ontheffing verlenen om verjagingsacties te ondersteunen met het geweer.

II. Het belang "Lijden van reeën"

Zieke dieren kunnen lijden en bij een natuurlijke oorzaak is dit een natuurlijk proces. Zo treffen we in reeën vrijwel altijd een aantal endo- (in het lichaam) en ecto (op het lichaam)parasieten aan. Voorbeelden zijn maag- en darmwormen, leverbot, keelhorzel, teken e.d. Bij een verminderde natuurlijke afweer, bijvoorbeeld t.g.v. voedselgebrek (bij ecologische draagkracht), kunnen deze parasieten de dieren ernstig verzwakken en kan dit de dood tot gevolg hebben.

Reeën zijn daarnaast vatbaar voor een groot aantal besmettelijke dierziekten (mond- en-klauwzeer, blauwtong, koeiengriep, bovine virus diarree, paratuberculose, Q-koorts en babesiosis). Onder reeën in Nederland werden deze ziekten echter niet

recent vastgesteld en de kans op uitbraken onder reeën en daarmee op overdracht naar de sector wordt gering geacht. In het algemeen geldt hoe groter de dichtheid des te groter de kans op uitbraken, overdracht en endemisch worden van een besmettelijke dierziekte. De kans hierop neemt toe bij afnemende conditie i.c. in de buurt van de ecologische draagkracht.

Ook kunnen reeën als gevolg van natuurlijke oorzaken verwondingen oplopen.

Schadehistorie

Lijden kan ook samenhangen met sterfteoorzaken die worden opgesomd in Tabel 5. Duidelijk is dat de sterfteoorzaak 'aanrijding' de meeste slachtoffers maakt onder reeën. Regelmatig vermelden de bijbehorende statistieken dat na een aanrijding sprake was van 'uit het lijden verlost door afschot', vaak in overleg met de Dierenambulance en/of Dierenopvang. Iets dergelijks speelt ook bij 'landbouwwerkzaamheden': het betreft bijna 100% kalveren waarvan een deel uit hun lijden moet worden verlost nadat ze in contact kwamen met de cyclomaaier. Ook dieren die in het raster vastliepen moeten soms m.b.v. het geweer worden gedood. In alle gevallen waarin lijden wordt geconstateerd is snel optreden vereist.

Preventie

In de periode 01-01-2014 tot 31-12-2018 ging het in Drenthe om gemiddeld 824 stuks per jaar (Tabel 5). Oplossingen voor deze bedreigingen, m.u.v. ziekten, doodlopen in raster of weidedraad waartegen de mens niet veel vermag, vergen maatwerk. Bij landbouwwerkzaamheden kunnen wildredders en wellicht drones en warmtebeelden worden ingezet. Ook het doorlopen van percelen met een getrainde hond kan soelaas bieden. Met betrekking tot dit belang ligt er een duidelijke kans om de grondgebruikers te betrekken bij het duurzaam beheer van reeën wanneer ze zijn betrokken bij het zoeken naar reekalveren alvorens wordt gemaaid. Ook kunnen zij de loonwerkers inlichten en helpen bij het gebruik van de drones.

Om verdrinking in vaarten te voorkomen dienen steile beschoeiingen te worden onderbroken door ruime uitstapplaatsen, idealiter op ca. 100m van elkaar en altemnerend aan weerszijden van het water.

Handhaving van verboden kan leiden tot minder struinende honden, minder stroperij etc. Communicatie is in dit verband van groot belang: laat zien wat de WBE en FBE doen om dit soort zaken te voorkomen.

Wat de beheerder kan doen om de kans op lijden te verkleinen is te streven naar dichtheden onder het niveau van de ecologische draagkracht. In het vigerend Faunabeheerplan 2017 - 2019 lezen we:

“ Uit het faunabeleid van de provincie Drenthe volgt dat het belang om onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren te bestrijden op voorhand reeds voldoende is aangetoond. De FBE kan op dit onderdeel volstaan met een jaarlijkse verantwoording achteraf ”.

Ontheffingsaanvraag 'lijden'

De noodzaak voor beheer van reeën is vastgelegd in het Flora- en faunabeleidsplan. Ten behoeve van bestrijding van onnodig lijden met gebruikmaking van het geweer wordt binnen de gehele provincie Drenthe gelijktijdig met de ontheffing op grond van verkeersveiligheid een ontheffing aangevraagd voor het 'voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige reeën':

- voor jachtaktehouders op alle gronden waarop zij rechthebbende zijn,
- gedurende het gehele jaar,

En (Ffbp pag 23 onder c.):

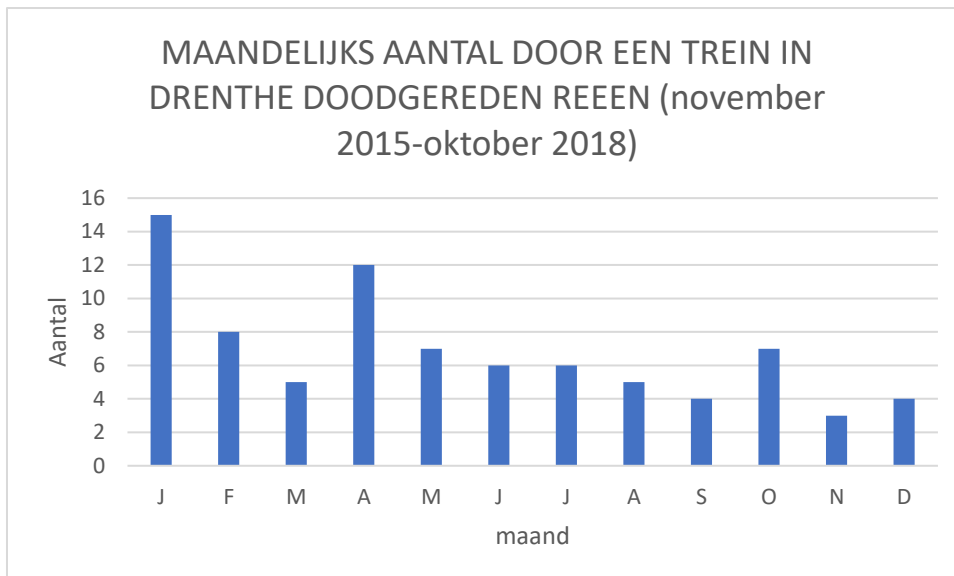
“De provincie Drenthe zal de Faunabeheereenheid verzoeken om voor aangereden hoefdieren (valwild) de coördinatie op zich te nemen van een registratiesysteem en van een systeem van piketdiensten om gewonde dieren snel uit hun lijden te kunnen verlossen. Toelichting: Grote hoefdieren die het slachtoffer zijn geworden van een verkeersaanrijding overleven een dergelijke klap soms wel, vaak niet. In alle gevallen moet het (beschermde!) dier worden opgespoord, soms gedood, en van de weg of berm worden afgevoerd. Daarvoor moeten in elke regio 24 uur per etmaal bevoegde en deskundige personen beschikbaar zijn. Gedacht kan worden aan een systeem met een tweetal daartoe gemachtigde BOA's en of jagers per regio of WBE die via de meldkamer van de politie hiervoor steeds inzetbaar zijn. De Faunabeheereenheid wordt verzocht om dit te organiseren en Gedeputeerde Staten hierover een voorstel te doen.” (Bijlage 1; 3; 5).

III. Het belang “Verkeersveiligheid”

Ofschoon voor de meeste populaties wilde hoefdieren geldt dat sterfte als gevolg van aanrijdingen een gering onderdeel vormt van de totale jaarlijkse sterfte, vormen de aanrijdingen met een wild hoefdier een ernstige en toenemende bedreiging voor de verkeersveiligheid en het dierenwelzijn. Het is van belang dat, zoals in Drenthe het geval is, de registratie plaatsvindt in het BOA Registratie Systeem (BRS) en Fauna Registratie Systeem (FRS) en zichtbaar wordt voor betrokkenen, waaronder terreinbeheerders (Smit *et al.* 2017). Uit het voorafgaande is reeds gebleken hoezeer de provincie hecht aan het belang van de volksgezondheid en verkeersveiligheid. Met de gelijktijdige toename van het gemotoriseerd verkeer (het verkeersvolume) en de aantallen reeën nam in de afgelopen 50 - 60 jaar ook het aantal aanrijdingen met reeën toe (Groot Bruinderink & Hazebroek 1996). Dit bleek ook uit een evaluatie van twee generaties Faunabeheerplannen (Groot Bruinderink *et al.* 2011).

Schadehistorie

Een aparte categorie betreft aanrijdingen van reeën door een trein. De oorzaakcode “dieren” (143) vormt landelijk de tweede oorzaak van het aantal ‘treindienst aantastende onregelmatigheden’. Binnen categorie “dieren” is “wild” (waaronder ree) goed voor 22% (met dank aan mevr. E. Hegeman, Prorail). Figuur 9 geeft een overzicht van het aantal aanrijdingen van treinen met reeën in Drenthe. In totaal gaat het jaarlijks in Drenthe om 20 - 30 reeën, zonder een echte piek- of dalperiode, van onbekend geslacht en leeftijd.

Figuur 9. Overzicht van het aantal door een trein doodgereden reeën in Drenthe in de periode november 2015 - oktober 2018 (E. Hegeman, Prorail)

Aanrijdingen met het gemotoriseerd verkeer op wegen, nemen echter veruit het grootste gedeelte van de slachtoffers voor hun rekening, gemiddeld over de periode 2009 - 2018 ruim 6%² van de jaarlijkse uitkomst van de trendtelling (Tabel 6).

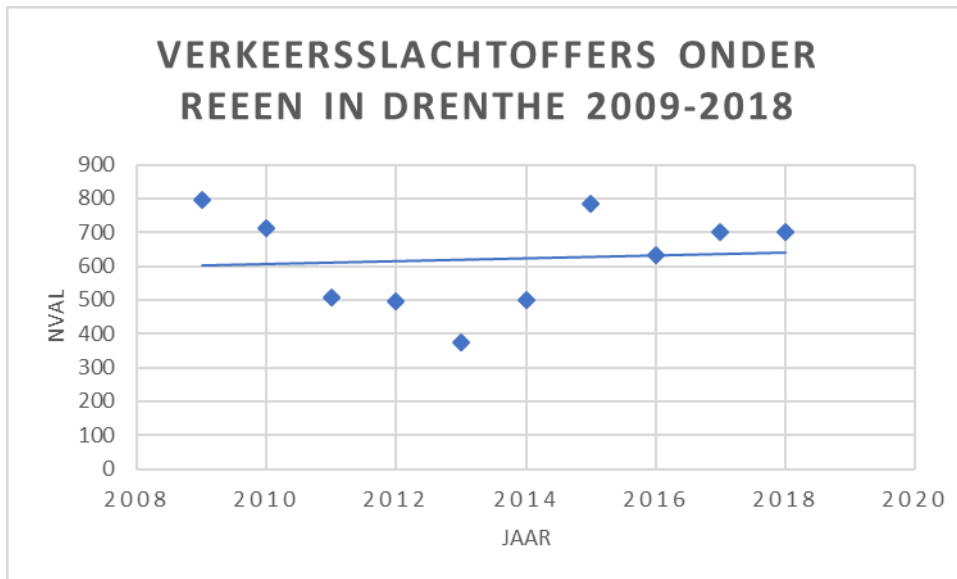
Tabel 6. Resultaat trendtelling (Ntot), het 3-jarig lopend gemiddelde daarvan (Ngem/3jr), het jaarlijks geregistreerde valwild onder reeën (Nvaltot), het aantal aanrijdingen 'op wegen' daaronder (Nvalaanr), het aantal stuks valwild buiten de aanrijdingen (Nvaloverig) en het aantal verkeersslachtoffers onder reeën uitgedrukt als % van de voorjaarsstelling. Periode 2009-2018.

Jaar	Ntot	Ngem/3jr	Nval tot	Nval aanr	Nval overig	Naanr/ Ntot (%)
2009	11217	10337	997	795	202	7
2010	11465	11022	892	714	178	6
2011	9775	10819	632	506	126	5
2012	8321	9854	621	497	124	6
2013	10268	9455	469	375	94	4
2014	8856	9148	620	501	119	6
2015	11095	10073	949	785	164	7
2016	9932	9961	756	633	123	6
2017	9106	10165	808	700	108	8
2018	10017	9945	808	700	108	8
Gem	10005	10078	755	621	135	6

In de Ontheffing van 2017-2019, van de provincie naar de FBE staat: "Indien er sprake is van een valwildpercentage van boven de 6% van het aantal getelde reeën, is het mogelijk om in het werkplan onderbouwd af te wijken van voorschrift 3.4 (berekend afschot). Overige tussentijdse aanpassingen dienen ter goedkeuring te worden voorgelegd aan Gedeputeerde Staten".

² Ruim 6% = 621 stuks gemiddeld aantal verkeersslachtoffers (werkelijk aantal is groter)

In Drenthe lijkt het jaarlijks aantal verkeersslachtoffers onder reeën in de periode 2009 - 2018 te stabiliseren (Tabel 6; Fig. 10), maar in feite stijgt het nog steeds licht.

Figuur 10. Het aantal verkeersslachtoffers onder reeën in Drenthe (Nval) in de periode 2009 - 2018.

Opmerking bij Figuur 10:

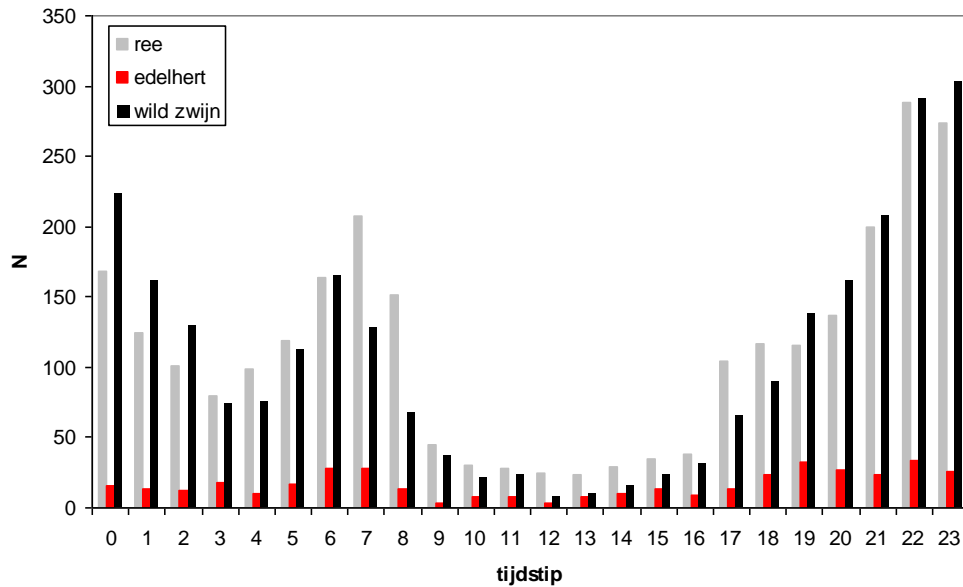
Het Faunaregistratiesysteem FRS werd in 2014 ingevoerd. Concreet betekent dit hoe verder terug in de tijd hoe minder specifieke data (geen x-y coördinaten en geen afschotdatum).

De complexiteit en variabiliteit van het probleem, de factoren die er een rol bij spelen en de mogelijke oplossingen of preventieve maatregelen, vergen datareeksen en daarmee evaluatieprojecten over een lange termijn (10 - 20 jaar). Om eindeloze citatiereeksen te voorkomen verwijzen we voor het navolgende naar Groot Bruinderink *et al.* (2012). We behandelen uitsluitend aanrijdingen van auto's met reeën. Daarbij kunnen we onderscheid maken in een dierlijk, menselijk en omgevingsaspect.

Het dierlijk aspect

De aanrijdingen met wilde hoefdieren zijn voor een deel een afspiegeling van de ruimtelijke en tijdelijke variatie in hun talrijkheid en activiteit. De meeste ongelukken gebeuren in de ochtend- en avondschemering of in de nachtelijke uren met piekwaarden bij zonsopkomst en enkele uren na zonsondergang (Fig. 11). Dit bimodale patroon mag worden toegeschreven aan de hierboven aangegeven activiteitspatronen van wilde hoefdieren.

Bijzonder zijn de aanrijdingen 'op klaarlichte dag', tussen de ochtend- en de avondspits. Het is mogelijk dat we hier kijken naar het effect van verstoring door de mens waar op meerdere plaatsen in dit FBP naar verwezen wordt.

Figuur 11. Gemiddeld etmaalpatroon in het aantal aanrijdingen voor drie hoefdiersoorten op de Veluwe in de periode 1976-2008 (Groot Bruinderink *et al.* 2012)

Het menselijk aspect

Hoge snelheid is een van de belangrijkste factoren bij aanrijdingen. Er gebeuren in het algemeen meer aanrijdingen met wilde hoefdieren op snel- en hoofdwegen per eenheid van afstand dan op provinciale en plaatselijke (gemeentelijke) wegen. Maar hoefdieren kunnen ook de oversteek van een snel- of hoofdweg vermijden gedurende perioden met een groot verkeersvolume (> 100 voertuigen/h). Een beperking van het verkeersvolume kan leiden tot minder aanrijdingen. Reeën kunnen wegen met een relatief laag verkeersvolume (< = 30 voertuigen/h) zelfs geheel opnemen in hun leefgebied, terwijl wegen met een groter verkeersvolume (> = 500 voertuigen/h) kunnen functioneren als grens daarvan.

We zien uit Tabel 7 a t/m e dat het totaal aan jaarlijkse verkeersslachtoffers over de periode 2014 - 2018 schommelt tussen de 719 - 961 stuks. Voor bokken bedragen deze waarden 187 - 265, voor geiten 171 - 208, voor bokkalveren 29 - 63 en voor geitkalveren 70 - 97 stuks.

Tabel 7 a - e. Verkeersslachtoffers onder reeën in Drenthe per jaar, maand en geslacht in de periode 1 januari 2014 - 3 september 2018 (tijdstippen van aanrijdingen zijn onbekend, maar zie Fig. 11)

a. 2014

mnd	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot
bok	6	7	21	20	26	20	18	21	9	12	15	12	187
geit	15	16	20	12	12	12	15	22	9	12	20	28	193
bokkalf	3	3	3	1	1	1	3	6	6	3	1	6	37
geitkalf	4	5	2	5	7	3	2	11	8	12	3	16	78
onb	9	10	24	21	27	21	21	27	15	15	16	18	224
Tot	37	41	70	59	73	57	59	87	47	54	55	80	719

b. 2015

mnd	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot
bok	27	28	32	35	40	21	23	13	10	14	6	16	265
geit	31	25	22	24	21	17	7	6	13	12	10	20	208
bokkalf	3	8	5	9	9	4	1	2	9	8	3	2	63
geitkalf	16	10	12	13	9	4	2	7	8	5	10	1	97
onb	30	36	37	44	49	25	24	15	19	22	9	18	328
Tot	107	107	108	125	128	71	57	43	59	61	38	57	961

c. 2016

mnd	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot
bok	11	20	24	31	34	15	18	10	2	12	11	20	208
geit	18	26	32	23	16	7	12	3	5	19	16	21	198
bokkalf	5	3	9	12	1	1	4	2	3	4	2	5	51
geitkalf	7	13	13	13	5	2	4	0	5	8	6	5	81
onb	16	23	33	43	35	16	22	12	5	16	13	25	259
Tot	57	85	111	122	91	41	60	27	20	59	48	76	797

d. 2017

mnd	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot
bok	18	24	30	35	36	18	10	15	4	13	9	8	220
geit	14	14	31	16	12	16	13	5	6	13	12	19	171
bokkalf	3	3	4	11	5	4	3	4	5	4	6	4	56
geitkalf	12	7	11	6	7	3	5	4	4	10	7	5	81
onb	17	27	16	19	32	13	12	8	8	12	17	11	192
Tot	64	75	92	87	92	54	43	36	27	52	51	47	720

e. 2018: t/m september: rest ingevuld als 2017

mnd	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot
bok	14	15	13	30	37	16	14	4	4	17	15	12	191
geit	20	15	19	28	23	15	15	5	2	23	19	24	208
bokkalf	1	0	0	4	2	1	2	4	1	4	6	4	29
geitkalf	7	10	6	14	1	0	4	4	2	10	7	5	70
onb	15	15	13	34	39	17	16	8	5	40	34	36	272
Tot	57	55	51	110	102	49	51	25	14	94	81	81	770

Door voor de totale periode 1 januari 2014 - 3 september 2018 de gemiddelde waarden te berekenen (Tabel 8) kunnen we voor Drenthe het maandpatroon van de aanrijdingen met reeën per geslacht- en leeftijdscategorie weergeven in de periode 1 januari 2014 - 3 september 2018 (Fig. 12).

Tabel 8. Gemiddeld aantal verkeersslachtoffers onder reeën in Drenthe per maand en geslacht/leeftijd periode 1 januari 2014 - 31 december 2018 (tijdstippen onbekend)

mond	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tot
bok	14	20	26	34	38	19	18	14	8	11	13	16	231
geit	24	23	31	27	21	15	14	11	9	14	17	26	231
bokkalf	2	2	3	3	0	1	1	2	3	3	2	1	24
geitkalf	5	5	2	4	1	1	2	3	3	4	3	4	38
onb	13	13	18	20	25	12	12	8	9	12	13	11	166
Tot	58	63	80	88	86	48	47	38	32	45	48	58	690 ³

Conclusies uit Tabel 8:

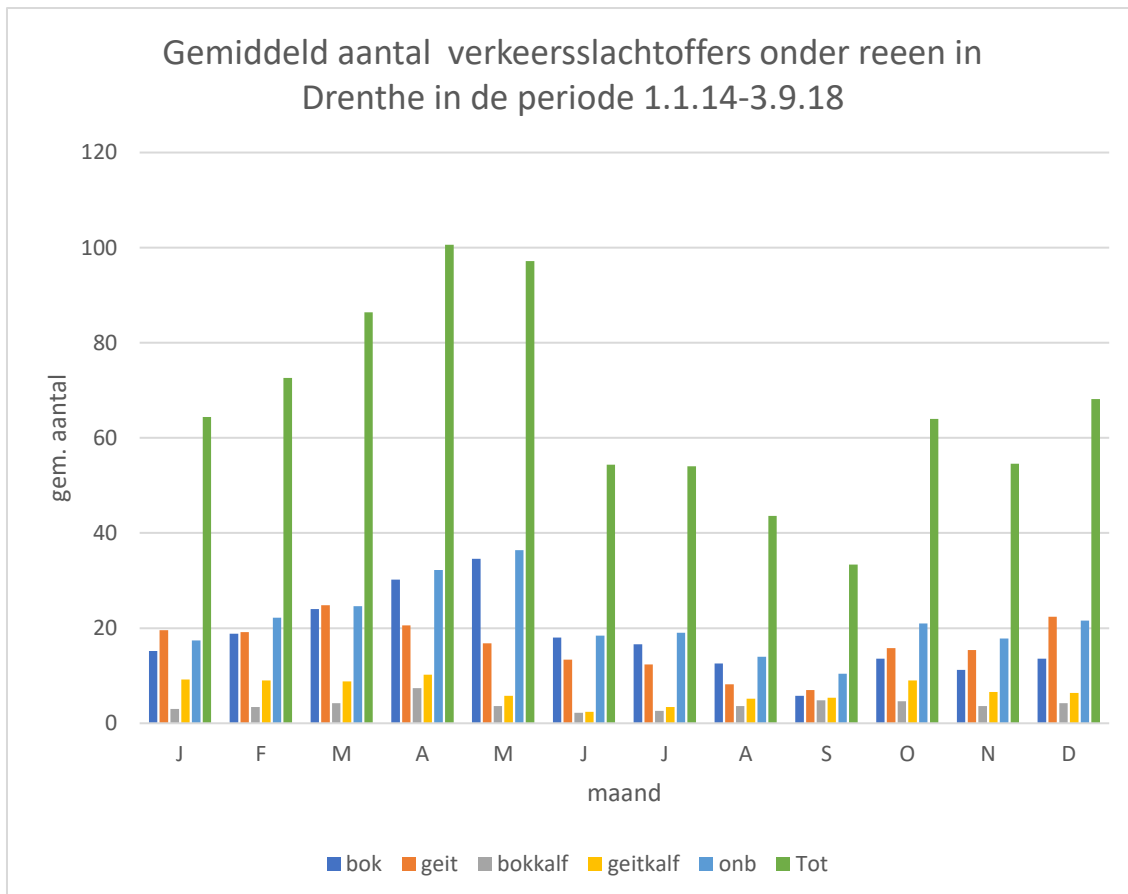
Op jaarbasis sneuvelen in het verkeer in de periode 2014 - 2018

- gemiddeld evenveel bokken als geiten (b/g: 1,1; in trendtelling 0,7)

- gemiddeld meer geitkalveren dan bokkalveren (b/g: 0,6; in trendtelling 0,9)

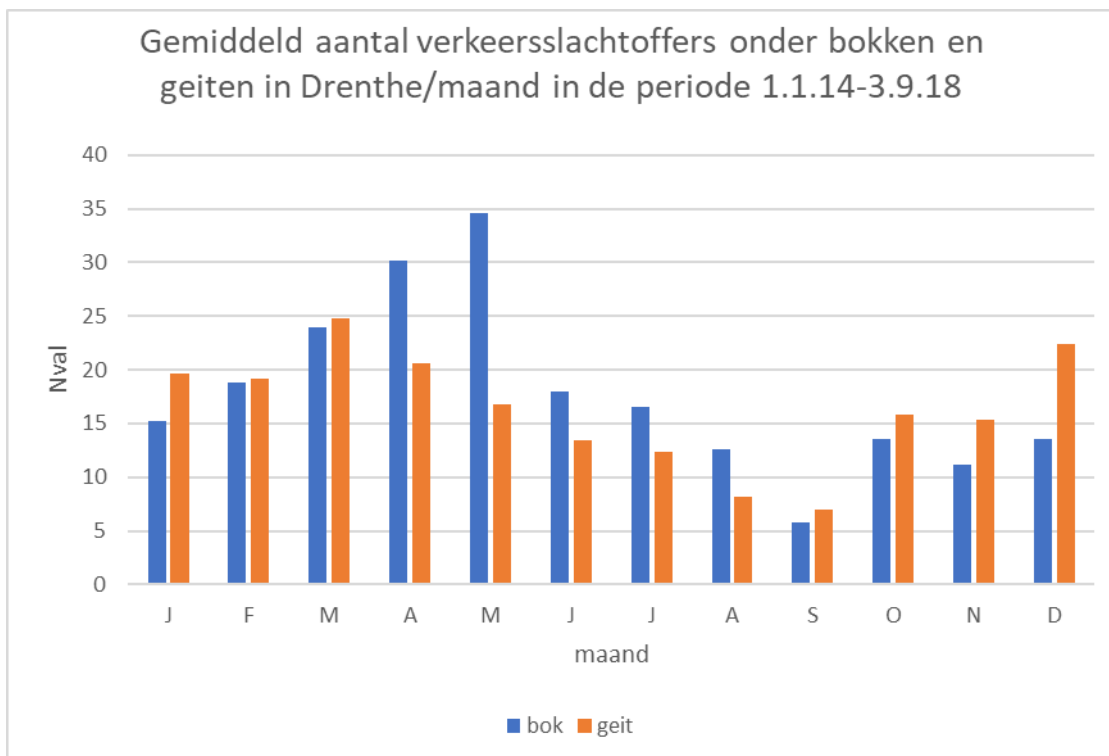
De verklaring hiervoor ontbreekt (nog), maar op deze wijze zet het verkeer een rem op de vervrouwelijking van de populatie die werd geconstateerd in de trendtelling.

³ Gemiddelde is hier hoger dan 621 omdat het over een kortere periode gaat, 2014-2018 dit zijn cijfers uit FRS en deze zijn specifieker vanwege de datum van het gevonden valwild, hierdoor kan het valwild per maand worden gerubriceerd. Hier is alleen uitgegaan van aanrijdingen en zijn overige doodsoorzaken buiten beschouwing gelaten als verdrinkingen, landbouwwerkzaamheden, ziekte, stroperij, honden/predatie, vast in raster, aanvaring met draad en tenslotte onbekend.

Figuur 12. Het gemiddeld aantal reeën dat valt als verkeersslachtoffer in Drenthe per geslacht, leeftijd en maand.

In Tabel 8 en de daarop gebaseerde figuur 12 blijkt sprake van een piekwaarde in februari - mei en een dalwaarde in augustus - september. Omdat het aantal 'onbekend' en 'totaal' in Figuur 12 het zicht op de volwassen bokken en de geiten vertroebelen, geven we die laatste in een aparte figuur weer (Fig. 13).

Figuur 13. Het gemiddeld aantal verkeersslachtoffers onder volwassen reebokken en -geiten in Drenthe per maand over de periode 1 januari 2014 - 3 september 2018.

Conclusies uit Figuur 12 en 13:

- september - januari: periode met overwegend geiten als slachtoffer,
- februari - maart: periode met ongeveer gelijk aantal geiten als bokken en
- april - augustus: periode met overwegend bokken,
- gelet op de verkeersveiligheid zal de nadruk in het voorjaar moeten liggen op jaarlingen en jonge bokken en in het winterhalfjaar op geiten en kalveren.

Dit resultaat vormt deels, als eerder aangegeven, een afspiegeling van het gedrag (de bewegingen) van de dieren. In de periode rond de bronst 'bewegen' de bokken veel. En 's winters geldt dit voor de geiten met hun kroost. Aan al deze typen 'bewegingen' kleef het risico van een aanrijding, maar het valt buiten de macht van de mens om aan dit type van bewegingen iets te doen. Overigens is het zo dat het verkeersvolume juist in de dal-periode van het aantal aanrijdingen relatief laag is, vanwege de zomerperiode.

Het omgevingsaspect

Aanrijdingen zijn op de wegen, niet via één plek (hotspot), gelokaliseerd, maar het habitatype en de habitatstructuur kunnen een belangrijke rol kunnen spelen als het gaat om de plaats van een aanrijding. Een grotere openheid van het landschap vergroot de wederzijdse zichtbaarheid van voertuig en het ree en kan daarmee de kans op een aanrijding verkleinen (Jaren *et al.* 1991; Waring *et al.* 1991; Malo *et al.* 2004; Seiler 2005; Dodd *et al.* 2005; Farrell & Tappe 2007). Bij wilde hertachtige hoefdieren, vergroot de nabijheid van bos (dekking, beschutting), weiland (voedsel) en rivierbeddingen (trekbewegingen) bij wegen het risico van een aanrijding (Carbough *et al.* 1975; Finder *et al.* 1999; Hubbard *et al.* 2000; Malo *et al.* 2004;

Seiler 2005; Dodd *et al.* 2005; Farrell & Tappe 2007). Ook een grotere landschapsdiversiteit kan betekenen dat een bepaald segment van een weg een grotere kans maakt op een aanrijding (Finder *et al.* 1999; Malo *et al.* 2004).

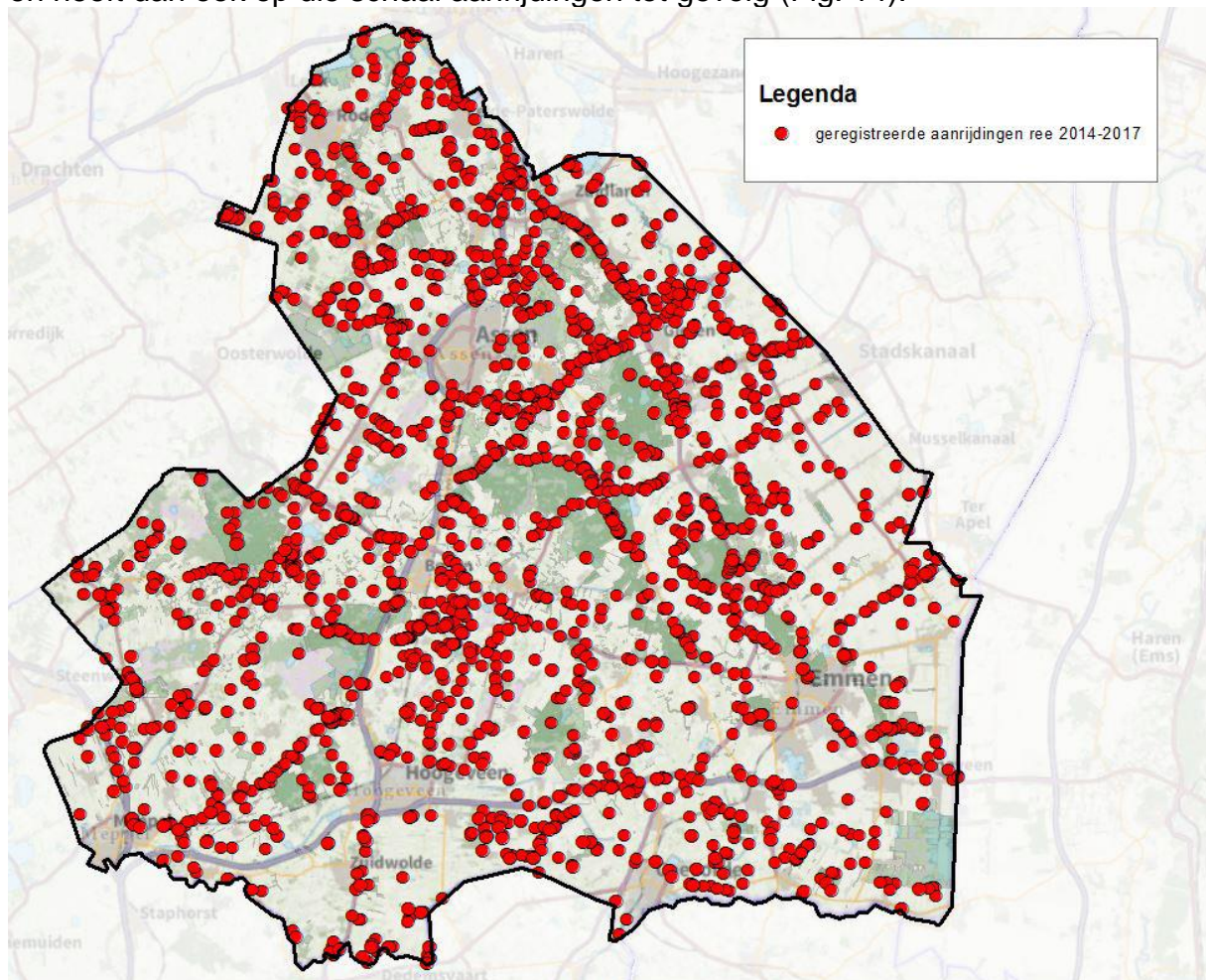
Regionaal kunnen verschillen in het aantal aanrijdingen een sterk verband vertonen met de dichtheid van de wilde hoefdieren en het verkeersvolume. Lokaal worden zaken als voorkeurshabitat, dichtheid van het wegennet, beperking van de snelheid en de aanwezigheid van mitigerende maatregelen belangrijker (Seiler 2004). Dat verklaart tevens dat lokaal afschot niet automatisch leidt tot minder aanrijdingen (Baker *et al.* 2004).

Wat we hieruit opmaken is dat de factoren die mogelijk een rol spelen bij een aanrijding met een wild hoefdier zijn:

- ruimtelijke schaal en tijdschaal;
- soort, geslacht, leeftijd, populatieomvang en dichtheid
- de aanwezigheid van specifiek habitat
- de beschikbaarheid van voedsel, met name mast van beuk en eik
- het verkeersvolume, de verkeerssnelheid en de breedte van de weg

Preventie

Reeën integreren soms wegen in hun leefgebied en beschouwen ze niet altijd als een begrenzing daarvan. Dit gebeurt in Drenthe op schaal van de gehele provincie en heeft dan ook op die schaal aanrijdingen tot gevolg (Fig. 14).

Figuur 14. Geregistreerde aanrijdingen met reeën in de provincie Drenthe in de periode 2014 - 2017

Wegen die zich onderscheiden door een groot aantal aanrijdingen met reeën zijn bijvoorbeeld de N34 (WBE 442), de N33 (442; 343), de N371 (203), de N391 (231) en de N376 (343; 443).

In het kader van preventie ligt het voor de hand om eerst te zoeken naar oplossingen, zoals het weren van reeën, het aanpassen van de omgeving, en maatregelen die leiden tot gedragsverandering bij reeën en/of mensen (Smit *et al.* 2017). Centraal bij het verminderen van aanrijdingen staat de locatie van de aanrijdingen ('hotspot' - benadering). Vervolgens kijken we op de schaal van het landschap naar oplossingen. Afschot is daarbij de laatste optie en concentreert zich bij voorkeur in de directe omgeving van locaties met veel aanrijdingen. Problematisch wordt het wanneer de aanrijdingen zich op schaal van de hele provincie voordoen. Hotspotbeheer is dan niet het eerste waar je aan denkt. Vanwege de omvang van het probleem is het dan van belang te kunnen beschikken over preventieve maatregelen, conform de leidraad, die in redelijkheid (gemakkelijk, snel, goedkoop) kunnen worden toegepast en effectief zijn. Het ligt daarbij niet voor de hand om bijvoorbeeld de gehele provincie in het faunaraster te zetten of in te zetten op een groot aantal ecoducten. In Bijlage 3 van het vigerend Faunabeheerplan Ree 2017 - 2019 is een overzicht opgenomen van het aantal meters faunaraster dat in dit verband al werd geplaatst langs Drentse wegen en vaarten. We volstaan hier om daar naar te verwijzen. Op zichzelf betreft het telkens kleine trajecten van enkele 10-tallen meters of minder, maar er zijn uitzonderingen van 100-den meters lang. In totaal gaat het om kilometers faunaraster.

De zoektocht naar gemakkelijke en relatief goedkope preventiemiddelen blijkt tot op heden een lastige zo niet een onmogelijke. Tot op heden kon het effect van diverse typen van wildspiegels of wildreflectoren niet worden vastgesteld (Knapp 2004). De provincie Drenthe besloot dan ook in 2018 om hierin niet langer te investeren (mond. med. P. Venema). Het effect van het 'draaien aan de knop' verkeersvolume (beperkt openstellen), verkeerssnelheid (instellen maximumsnelheid, 60km wegen, drempels), bebording (met knipperlichten) of wildsignaleringsystemen (met IR-detectie, knipperlichten) heeft zich inmiddels wel bewezen. IR-systemen zijn op dit moment nog duur, denk aan enkele tonnen per locatie. Een systeem in onderzoek, ook in Nederland, is het zogenaamde 'virtueel hekwerk' dat bestaat uit kleine palen die langs de weg staan, voorzien van sensoren. Deze worden geactiveerd door de koplampen van motorvoertuigen en als gevolg daarvan gaan lampjes op de palen branden en gaat een geluidsignaal af. Dit heeft als doel het wild af te schrikken, zodat ze de weg niet oversteken (Moser 2007). De resultaten zijn nog niet beschikbaar. In 2020 zal de FBE een projectplan indienen met betrekking tot preventieve maatregelen.

Een belangrijk effect kan worden bereikt door habitatmanipulatie in de vorm van lokale landschapsinrichting (verbreden en/of overzichtelijk maken van bermen, geen mast leverende boomsoorten langs de weg) en rasters in combinatie met (prijzige) ecoducten (Dekker *et al.* 2015; Smit *et al.* 2017). Rasters zijn echter landschappelijk onaantrekkelijk en kunnen ook voor andere soorten migratiemogelijkheden beperken.

Pas als al die maatregelen zijn nagelopen en deze niet of onvoldoende soelaas bieden dan wel redelijkerwijs onuitvoerbaar zijn (praktisch of financieel), komt beheer van de populatie (afschot) om de hoek kijken. Een gedegen monitoring van verkeersslachtoffers (lees: uitbreiding en completering van de datasets) blijft ook in de toekomst noodzakelijk willen we onderzoek kunnen doen naar omgevingsfactoren welke van belang zijn en bijvoorbeeld criteria kunnen vaststellen voor het maximum aantal te tolereren aanrijdingen (op een bepaald traject). De ambitie zal over het algemeen dienen te zijn dat dit tenminste gelijk moet blijven of beter nog, omlaag moet.

5.2 Analyse verkeersaanrijdingen

Voor een nadere analyse van het fenomeen 'valwild' = verkeersaanrijdingen, staan we eerst stil bij twee begrippen die we daar bij nodig hebben: dichtheid en doelstand.

Dichtheid

Het begrip 'dichtheid' (aantal reeën/100ha) loopt als een rode draad door dit FBP. We herhalen op deze plaats daarom nog eens belangrijke zaken die met de dichtheid aan reeën samenhangen:

- de dichtheid aan reeën kan variëren van 5 tot 25/100ha afhankelijk van de kwaliteit van het leefgebied. De waarde van de dichtheid is zo hard als de uitkomst van de trendtelling. De hoogste dichtheden vinden we in parklandschappen;
- bij toenemende dichtheid kan de stress onder reeën zo hoog oplopen dat dieren het gebied gaan verlaten;
- de ecologische draagkracht van een gebied wordt bepaald door de combinatie van dichtheidsafhankelijke en dichtheidsonafhankelijke factoren;
- het model Van Haften houdt daar geen rekening mee;
- de omvang van schade aan gewassen en het aantal aanrijdingen met reeën is positief gecorreleerd aan de dichtheid;
- de kans op besmetting en overdracht van een besmettelijke dierziekte neemt toe met toenemende dichtheid; dit geldt *de facto* ook voor lijden als gevolg van een besmetting met een dierziekte.

Doelstand

Ten grondslag aan het beheer van een populatie reeën ligt de doel- of streefstand: de gewenste populatieomvang en -structuur in het voorjaar in een gebied, vóór de komst van de kalveren. Idealiter staat gebied in dit verband voor 'leefgebied' maar in de huidige praktijk (nog) voor WBE. De relatie met de dichtheid vereist echter een aanpak over een groter areaal, feitelijk het leefgebied in zijn totaliteit. De doelstanden per WBE in Drenthe werden berekend door P. Venema (provincie Drenthe; draagkrachtberekeningen 2013; 2015) door gebruik te maken van het rekenkundig model Van Haften.

Analyses

Er bestaan grote verschillen in het aantal stuks valwild tussen de WBE's maar ook tussen de jaren (Tabel 9).

Tabel 9. Overzicht van het valwild (Nval) per WBE per jaar in Drenthe in de periode 2014-2018.

WBE-naam	WBE nr.	Nval 2014	Nval 2015	Nval 2016	Nval 2017	Nval 2018
Artemis	434	58	89	36	43	24
Bargerveld	427	10	10	14	10	32
De Dalgronden	231	26	28	32	38	33
Diana NW	343	61	61	76	92	68
Diever Smilde	203	4	12	30	17	22
Drents Diep en Aa	442	104	109	103	57	50
De Drie Marken	36	18	33	37	23	25
Dwingelerveld	63	48	54	29	44	22
Van Echtens Morgenland	251	28	23	11	29	47
De Grensstreek	154	22	22	18	19	13
Het Groote Veld	99	21	21	17	26	13
Havelte	350	24	37	17	33	26
Hondsrugveld	443	90	91	97	102	88
Kerspeldalen	91	13	28	31	27	11
Koekange Ruinerwold	336	20	24	17	16	14
De Lebbestaak	237	46	69	64	42	39
Mars en Westerstroom	51	40	41	49	41	37
Noordenveld	439	67	77	83	88	39
Het Scholtensveld	185	15	22	23	14	6
Vledder e.o.	200	25	22	10	18	10
De Wieken	164	10	17	12	18	14

Om recht te doen aan het begrip dichtheid en om de karakteristieken van de WBE's onderling te kunnen vergelijken, corrigeren we de gevonden aantallen reeën, bijvoorbeeld bij de trendtelling of bij het valwild, voor de totale oppervlakte van de WBE (het leefgebied). We drukken beide uit per 100ha leefgebied (WBE) en doen dat ook weer voor het 3-jarig gemiddelde om uitschieters te vermijden (Tabel 10).

Tabel 10. WBE, oppervlakte WBE (ha), doelstand op basis van het model Van Haaften, 3-jarig gemiddelde uitkomst van de trendtelling over 2015/16 t/m 2017/18 (Ntotgem/3jr), de verhouding doelstand/Ntotgem/3jr als % (doelstand als % van wat wordt geteld), de 3-jarig gemiddelde **dichtheid** uit de trendtelling per WBE (Ntotgem/3jr/100ha WBE), het gemiddeld stuks valwild over 3 jaar per WBE (Nvalgem./3jr WBE) en dat laatste tevens per 100ha WBE.

WBE	opp. (ha)	doel-stand	Ntot gem/3jr	doel/ Ntotgem/ 3jr (%)	Ntotgem/ 3jr/100ha/ WBE	Nval gem/ 3jr/ WBE	Nval gem/3jr/ 100ha/ WBE
Artemis	14.197	693	667	104	4,7	34,1	0,24
Bargerveld	10.619	164	149	110	1,4	19,1	0,18
De Dalgronden	18.036	243	361	67	2,0	34,3	0,19
Diana NW	27.376	1559	986	158	3,6	79,4	0,29
Diever Smilde	5.609	532	337	158	6,0	23,0	0,41
Drents Diep en Aa	18.948	700	834	84	4,4	70,1	0,37
De Drie Marken	5.550	279	261	107	4,7	28,3	0,51
Dwingelerveld	11.643	626	349	179	3,0	31,4	0,27
Van Echtens Morgenland	12.723	310	382	81	3,0	29,3	0,23
De Grensstreek	7.857	149	338	44	4,3	16,5	0,21
Het Groote Veld	8.759	376	298	126	3,4	18,4	0,21
Havelte	10.152	468	406	115	4,0	25,0	0,25
Hondsrugveld	22.949	1189	918	130	4,0	96,4	0,42
Kerspeldalen	10.133	178	152	117	1,5	23,3	0,23
Koekange Ruinerwold	11.013	89	242	37	2,2	15,4	0,14
De Lebbestaak	12.512	731	513	142	4,1	48,8	0,39
Mars en Westerstream	16.455	626	559	112	3,4	42,8	0,26
Noordenveld	19.981	593	739	80	3,7	69,9	0,35
Het Scholtensveld	8.279	219	232	94	2,8	14,1	0,17
Vledder e.o.	6.396	399	275	145	4,3	12,8	0,20
De Wieken	5.824	165	210	79	3,6	14,6	0,25
Drenthe totaal	265.011	10318	9207				

Conclusies bij Tabel 10:

- het 3-jarig gemiddelde van de dichtheid (Ntotgem/3jr/100ha) van de WBE's schommelt tussen de 1,4 en 6,0 stuks/100ha. Hierboven gaven we al aan dat deze verschillen kunnen ontstaan door uiteenlopende oppervlaktepercentages natuurgebied, landbouwgebied en de wegendichtheid, maar gezien de spreiding in de gevonden verbanden spelen ook andere factoren een rol.
- de verhouding doelstand versus het 3-jarig gemiddelde van de trendtelling (doel vs. realiteit) loopt uiteen van 37 tot 179%, is op 2 uitzonderingen na hoger dan 50% en kent uitschieters naar boven (> 150%) en uitschieters naar beneden (< 75%).
- WBE's met relatief veel verkeersslachtoffers (Nvalgem/3jr/100ha) zijn: De Drie Marken (0,51), Diever Smilde en het Hondsrugveld (beide 0,41). Relatief weinig verkeersslachtoffers zien we in de WBE's Koekange Ruinerwold en het Scholtensveld (beide 0,14). De overige WBE's bevinden zich daartussen.

De berekening van de bovenstaande, huidige doelstanden, zijn door de provincie (P. Venema) objectief en transparant tot stand gekomen. Tegelijkertijd is in een ruim aantal WBE's een afwijkende trend waarneembaar. Bij het opstellen van

dit plan is getracht om te komen tot een systematiek die de huidige doelstanden beter aan laat sluiten op de trendtellingen. Daarover is uitvoerig tussen opsteller van het plan, het FBE bestuur en de provincie gesproken.

De huidige beleidskaders van de provincie geven weinig ruimte om te komen tot een ander systeem rond de doelstanden. Desondanks is de wens bij de FBE om de doelstanden een andere, meer werkelijkheidsgetrouwe, plaats in het beheer te geven voortdurend. Dat is ook nodig omdat het gebruik van doelstanden, mogelijk ongewild, een grens weergeeft tussen voldoende of onvoldoende aantallen reeën). De FBE wil naar een minder rekenkundig model wat beter aansluit op het beheer op basis verkeersveiligheid. Dat dit geen eenvoudige stap zal zijn is nu al duidelijk. Het vraagt wat van de beleidskaders en hun makers, maar ook van beheerders. In deze planperiode zullen daartoe de eerste stappen gezet worden.

We weten dat de WBE's De Drie Marken, Diever-Smilde en Het Hondsrugveld worden gekenmerkt door een relatief laag oppervlaktepercentage landbouw en een relatief hoog oppervlaktepercentage natuur en dat dit beide WBE's tot een aantrekkelijk leefgebied maakt voor reeën. Ook speelt mee dat in deze WBE's de totale lengte aan wegen van alle categorieën per 100 ha. laag is. Kortom: hoe aantrekkelijker een WBE voor reeën, des te hoger het aantal slachtoffers per 100ha in deze WBE.

Trajecten die bijzondere aandacht behoeven in dit verband zijn (x: hier werd reeds over grote lengte, soms over kilometers, faunaraster geplaatst):

In WBE De Drie Marken:

- Exloo - Odoorn ter hoogte van het Molenveld - Zuiderveld
- Odoorn - Valthe ter hoogte van het Noorderveld
- N34 tussen boswachterij Odoorn en het Valtherbos
- De Hoofdstraat in boswachterij Exloo
- De Buinerweg ter hoogte van boswachterij Exloo

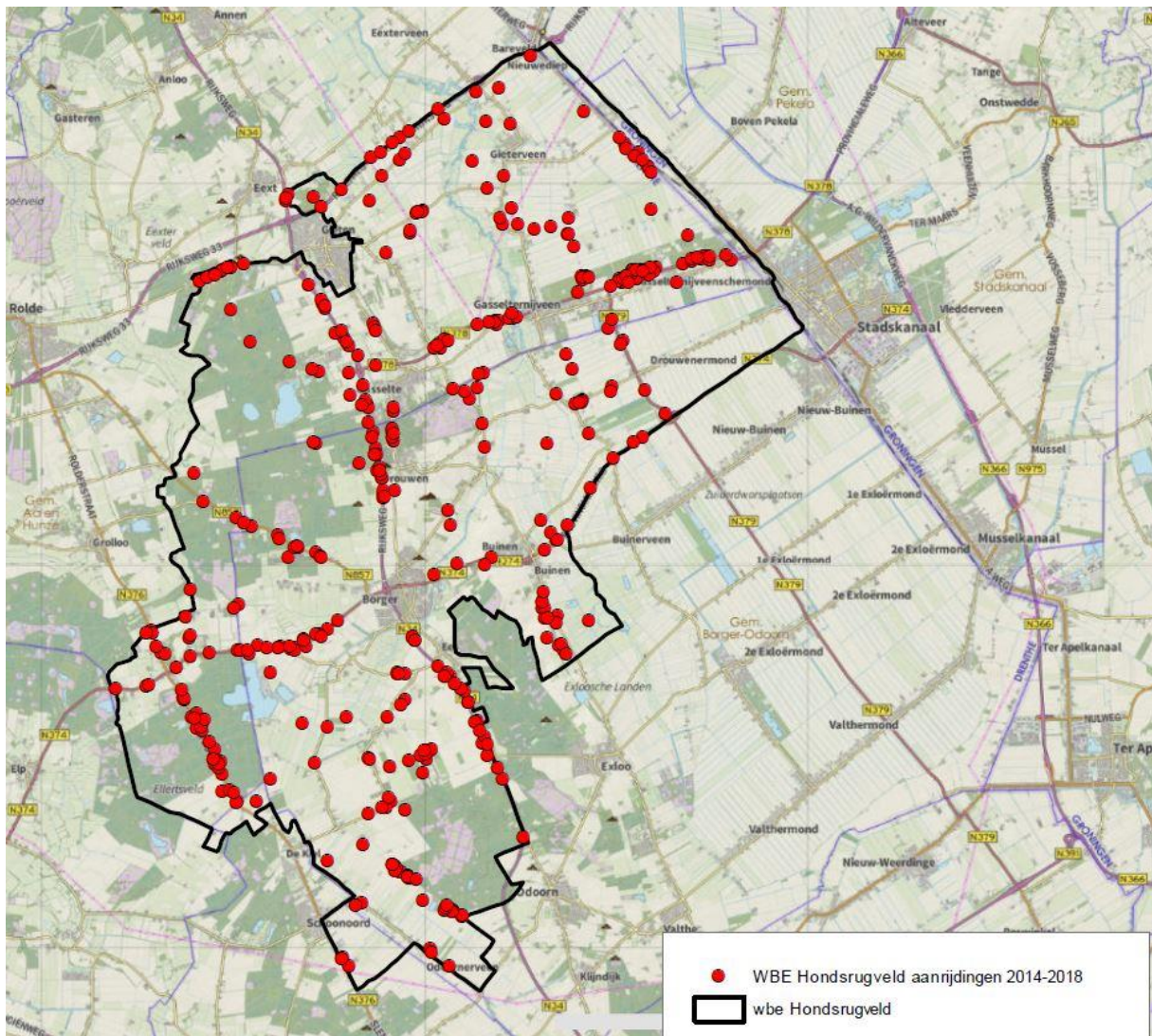
In WBE Diever-Smilde:

- Diever - Zorgvlied ter hoogte van Berkenheuvel, Dieverveld en Wapserveld
- De Zuidelijke Veldhuizen ter hoogte van Hoogersmilde
- De Veldhuizerweg ter hoogte van het Grote Meer (div. bosjes)

In WBE Het Hondsrugveld (Fig. 15):

- De N376 door het Schoonloërveld
- Schoonloo - Borger
- De N34 Borger - Odoorn
- De N857 Borger - Rolde ter hoogte van het Drouwenerveld (x)
- De N34 Rijksweg Borger - Drouwen - Gasselte – Gieten
- De N378 Gasselte - Gasselternijveen – Stadskanaal
- De N33 Gieten – Bareveld (x)

We voegen ter illustratie het kaartje van WBE Het Hondsrugveld toe (Fig. 15).

Figuur 15. WBE Het Hondsrugveld met aangegeven de aanrijdingen met reeën in de periode 2014 - 2017.

Conclusies bij Figuur 15:

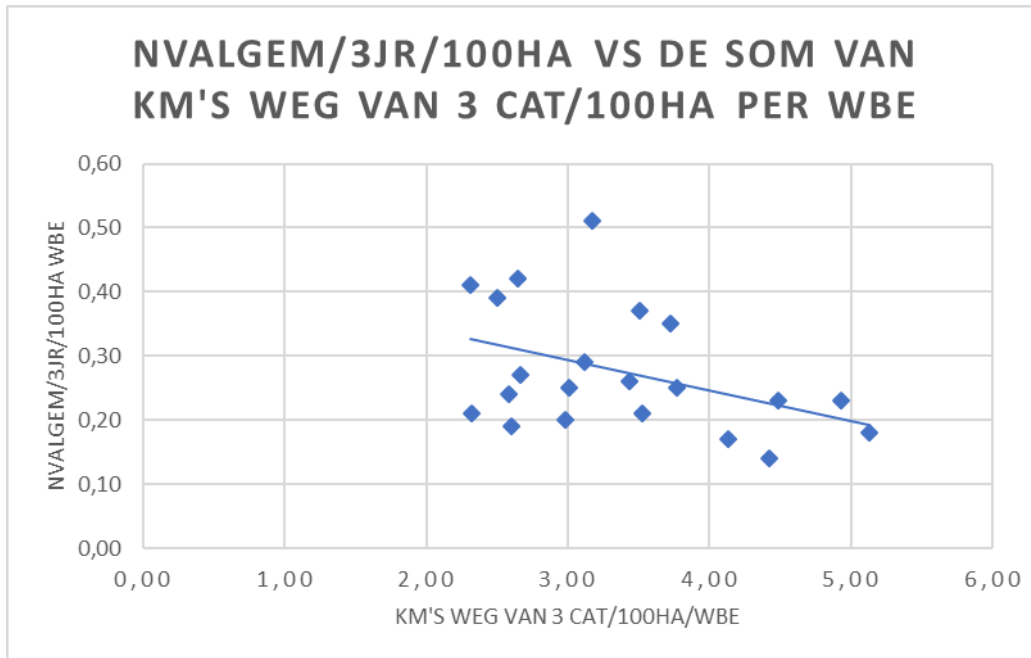
- Aanrijdingen met reeën vinden verspreid over de gehele WBE plaats, maar langs de grote doorgaande wegen vinden wel de meeste aanrijdingen plaats. Naast verbetering van de preventieve maatregelen blijft hotspotbeheer noodzakelijk evenals afschot in het nabije achterland d.w.z. de WBE en ook in eventuele aangrenzende WBE's.

Verklaring hoeveelheid valwild Nvalgem/3jr/100ha

Factor: dichtheid van het wegennet

Wellicht nog van groter belang is een poging de vinger te krijgen achter de vraag in hoeverre de wegendichtheid een factor is bij aanrijdingen met reeën. De verwachting luidt immers dat het aantal kilometers weg dat door een WBE loopt wel eens van belang zou kunnen zijn in de verklaring van het aantal stuks valwild in die WBE. Wat versluierend werkt zijn de rasters die langs een aantal vooral gemeentelijke wegen zijn geplaatst. Hoe ver dit effect reikt is niet bekend. Ook in deze analyse onderscheiden we bovenstaande categorieën wegen en werken we consequent met

de dichtheid aan wegen in km's/100ha/WBE. Het resultaat is vergelijkbaar: in alle categorieën is het resultaat een negatief verband, maar de relatie met wegen uit categorie 1 en 3 is het sterkst. Bij categorie 2 is de spreiding veel groter en daarmee het verband veel zwakker. Om ruimte te besparen illustreren we dit met de figuur waarin de 3 categorieën zijn verwerkt (Fig. 16).

Figuur 16. Het verband tussen de dichtheid aan wegen opgeteld voor categorie 1, 2 en 3 in km's/100ha/WBE en het aantal stuks valwild/3jr/100ha/WBE. Elke stip is een WBE.

Conclusies uit Figuur 16:

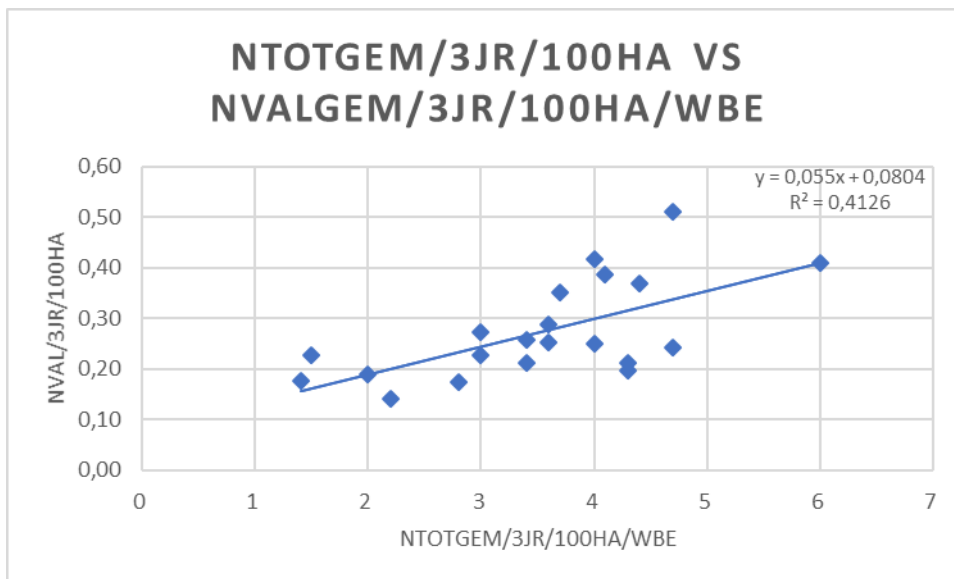
De conclusie luidt: hoe dichter het net van de 3 categorieën wegen in een WBE, des te kleiner de hoeveelheid valwild/3jr/100ha/WBE. Het duidelijkst is dit verband voor de wegen van categorie 1: autosnelwegen (A) en categorie 3: gemeentelijke wegen. Dit resultaat sluit aan bij het eerder en ook in ander onderzoek gevonden verschijnsel dat veel km's weg een WBE onaantrekkelijk maakt voor reeën (Fig. 8).

Factor: het oppervlaktepercentage landbouw en natuur

Als we deze figuren maken voor de relatie van Nvalgem/3jr/100ha vs. het areaal landbouw en het areaal natuur per WBE, ontstaan identieke figuren als bij de relatie met Ntot/3jr/100ha. Dat wil zeggen dat zowel het aantal aanwezige reeën als het aantal stuks valwild in ongeveer dezelfde mate wordt beïnvloed door het areaal natuur en landbouw. Dit duidt opnieuw op de innige relatie tussen dichtheid en valwild. Daar gaan we dan hierna ook op in.

Factor: dichtheid

De gemiddelde dichtheid/100ha/WBE bij de trendtelling berekend over 3 jaar (2015 - 2018) varieert van 1,4 - 6,0 en het gemiddeld aantal stuks valwild/100ha/WBE berekend over 3 jaar van 0,14 - 0,51 (Tabel 10). De bijbehorende figuur toont dat er een positief verband tussen beide is (Fig. 17).

Figuur 17. De relatie tussen de dichtheid aan reeën (3-jaarlijks lopend gemiddelde, uitgedrukt in Ntotgem/3jr/100ha WBE op de x-as) en het corresponderend aantal stuks valwild (eveneens 3-jaarlijks gemiddelde per 100ha: Nvalgem/3jr/100ha WBE) op de y-as voor de afzonderlijke WBE's in de jaren 2015 - 2018 (data in Tabel 8). Bij wijze van uitzondering zijn cijfers achter de komma gebruikt om de spreiding beter in beeld te kunnen brengen. Bij afronding komen namelijk meerdere punten op dezelfde plaats terecht en mis je WBE's in deze figuur. Elke stip is opnieuw een WBE.

Conclusies uit Figuur 17:

- bij toenemende dichtheid neemt het aantal stuks valwild toe. De spreiding geeft aan dat er naast de dichtheid meerdere factoren een rol spelen ($R^2 = 0,41$; $SD = 0,09$).
- de WBE's De Drie Marken, Diever-Smilde en Het Hondsrugveld zijn (opnieuw) gemakkelijk in de figuur te herkennen: ze liggen als enige boven de 0,40-lijn van Nvalgem/3jr/100ha (voor waarden zie tabel 10 hierboven).

5.3 Bestandsvermindering

Faunabeheerplan

Aan de basis van het beheer van populaties reeën staat het Faunabeheerplan, in dit geval voorliggend Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019 - 2023. Op grond van artikel 3.12 lid 3 Wnb stelt de FBE Faunabeheerplannen vast voor haar werkgebied.

Onderdeel van het FBP zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren. Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het FBP onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het FBP van toepassing is (Bijlagen 2 en 3).

Telling

Bij de jaarlijkse trendtellingen dienen de WBE's de tellingen in telgebieden uit te voeren. Om langjarige gegevens te kunnen verzamelen dienen de grenzen van deze telgebieden bij voorkeur begrensd te worden door natuurlijke grenzen (wegen, waterlopen, bospercelen). Grenzen van jachtvelden kunnen/zullen immers telkenmale veranderen. Om een goed en volledig beeld te krijgen van de Drentse reepopulatie adviseert de FBE Drenthe om in Drenthe de jaarlijkse trend reetellingen provinciedekkend uit te voeren inclusief de niet beheerde terreinen.

Afschotmethode

De meest gebruikte methode om reeën te bejagen is met behulp van een kogelbuks in de schemering vanaf een hoogzit, een anderszins afgeschermd plek en/of vanaf/vanuit een auto. Los van allerlei veiligheidsaspecten dient de jager er altijd voor te waken dat daarbij geen negatieve associaties kunnen worden gelegd met de mens als versturende factor door reeën waarop niet werd geschoten. Een andere methode vormt de bersjacht waarbij dieren (sluipend) te voet worden benaderd door gebruik te maken van de dekking en de overheersende windrichting. Bersen is lastig en als iedere jager het gaat doen zal er veel verstoring optreden.

Afschotperiode

Vereniging het Reewild stelt de volgende afschot periodes voor:

- reebokken (inclusief jaarlingen): van 1 april t/m 31 augustus.
- reegeiten en kalveren: van 1 september t/m 31 december.
- smalreeën en jaarlingen: van 1 april t/m 31 mei.

In de praktijk kan de afschotperiode per geslacht- en leeftijdscategorie verschillen tussen de provincies (Tabel 11). Tabel 11. Voorbeelden van afschotperiodes voor bok, geit, smalree en kalf zoals gehanteerd in een aantal provincies in Nederland. In Noord-Holland bestaat geen Faunabeheerplan Ree.

Provincie	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
N.Br. geit/kalf												
N.Br. smalree												
N. Br. bok												
Zl. bok												
Zl. geit												
Gld bok												
Gld geit												
Li. bok												
Li. geit												
Dr. bok												
Dr. geit/kalf												
Gr. alle cat.												
Fr. bok												
Fr. geit/kalf												
ZH bok												
ZH geit/kalf												
ZH kalf												
Ovrs. bok												
Ovrs. geit/kalf												

Conclusies bij Tabel 11:

- in het algemeen worden de bokken in de zomer bejaagd, maar soms ook jaarrond,
- de nadruk op de geiten, smalreeën (alleen onderscheiden in Noord-Brabant) en kalveren ligt in de periode najaar/winter.

Het rendement van de jachtinspanning (IPC 2018) is voor reebokken het grootst in april en mei (innemen territoria) en vanaf half juli tot half augustus (brunst) en in oktober. Voor smalreeën en jaarling bokken is de effectiefste periode in mei en van half juli t/m oktober. Deze perioden komen niet overeen met de huidige

beheerseizoenen in Drenthe (Tabel 11). Het afschotseizoen voor reebokken loopt van 1 april t/m 15 september, terwijl oktober eigenlijk ook nog interessant zou zijn (2e voedselpiek). Smalreeën mogen überhaupt niet bejaagd worden in deze meest gunstige periode en jaarling bokken alleen niet in oktober. Voor geiten en kalveren is het seizoen vastgesteld van 2 januari t/m 15 maart. Dit is eigenlijk voor de reeën een ongunstige periode om ze te verstoren door bejaging (IPC 2018) De dieren hebben immers hun reserves nodig om de winter goed door te komen.

In Drenthe gaan stemmen op om afschot perioden te verruimen (Siegers 2018). Voor de bokken een maand extra vanwege de terugkerende zichtbaarheid tijdens de tweede voedselpiek. Om diezelfde reden zou ook eerder begonnen kunnen worden met het kalveren en geiten afschot.

Bokken bejagen van 1 april t/m 31 oktober,

smalreeën van 1 mei t/m 31 januari

geiten en kalveren van 1 september t/m 31 januari

De categorie smalree wordt geïntroduceerd zoals beargumenteert door de Vereniging Het Reewild (Reewild jrg. 27 nr. 101, blz 28) het is van belang en een belangrijke voorwaarde voor een duurzame en gezonde populatie met een juiste geslachtsverhouding te behouden en ook de smalreeën te bejagen.

De afschotperiode van smalreeën valt ook samen met die van de reebokken. Dit is omdat smalreeën zich vooral in de maanden april t/m juni goed laten zien en prima te onderscheiden zijn van de volwassen geiten. Smalreeën zijn dan werkelijk nog smal in vergelijking met de geit die dan hoogdrachtig is en een duidelijk dickere buik heeft. Verdere heeft het smalree een slanke hals (drager), lange en slanke poten (lopers), een nog kinderlijke uitdrukking en minder geprononceerde tekening van kop en geen uier. Ook verhaart het smalree eerder en sneller naar het zomerkleed dan de geit. Qua gedrag is het smalree nog speels, onvoorzichtiger en minder waakzaam bij uittreden dan een volwassen geit. Conform het beleid van de provincie Drenthe is het mogelijk om een verzoek tot aanpassing van de beheerperiode te verruimen (Ffbp 2014 pag. 59).

Leefgebiedenbenadering

In de ecologie geldt in het algemeen hoe groter en meer divers het leefgebied hoe gunstiger voor de soort. Dit heeft te maken met behoud van uitwisseling van genetische eigenschappen, de mogelijkheid om uit te wijken bij calamiteiten (brand, ziekten, voedseltekorten) en het voorkomen van fragmentatie in het beheer. De leefgebieden van reeën vallen natuurlijk niet altijd samen met grenzen van bijvoorbeeld WBE's. Sinds een aantal jaren wordt als uitgangspunt voor een duurzaam en planmatig beheer van reeën door Vereniging Het Reewild een 'leefgebiedenbenadering' gepropageerd (www.reewild.nl). Centraal daarin staat het idee om naar de omgeving te kijken door de ogen van het ree om op die manier tot nieuwe, natuurlijker beheereenheden te komen. De eerste vraag die daarbij zich voordoet is het bepalen van de begrenzing van leefgebieden. Die worden gevormd door barrières als uitgerasterde snelwegen, kanalen met steile oevers, spoorlijnen e.d. maar ook intensief bebouwde gebieden. Zo'n leefgebied kan, door de aard van de begrenzingen, zowel klein als groot zijn van oppervlakte, meerdere WBE's omvatten en zelfs (delen van) meerdere provincies en/of buurlanden. In theorie levert dit ca. 100 leefgebieden op voor geheel Nederland, alle met een meest geschikt kerngebied en alles gestuurd door FBE, WBE en jagers. Het geheel staat nog in de

kinderschoenen en de Reewild Advies Commissie (RAC) zal daarom worden verzocht een specifiek advies uit te brengen voor Drenthe.

Tabel 12. Gemiddeld resultaat van de trendtelling (Ntot), het valwild absoluut (Nval), het valwild als % van Ntot (Nval/Ntot%) en het gerealiseerde afschot als % van de 'totale' sterfte (R/R+Nval) in Drenthe in de periode 2010-2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	gem	gem
Ntot	11465	9775	8321	9939	8826	11095	9604	9106	10017	9794	
T	3610	3620	3617	2798	2605	2630	3121	2962	2800	3085	32
R	3202	3114	2656	2360	1972	1974	2496	2232	2084	2454	
R%	89	86	73	84	76	75	80	75	74	79	80
T - R	408	506	961	438	633	656	625	730	716	630	6
Nval	892	632	621	469	620	949	756	593	630	685	
Nval/Ntot%	8	6	7	5	7	9	8	7	6		7
R/(R+Nval)%	78	83	81	83	76	68	77	79	77		78

Conclusies bij Tabel 12 (en de Fig. 4 en 5):

in de periode 2010-2018 geldt voor Drenthe:

- het Faunaregistratiesysteem FRS werd in 2014 ingevoerd. Concreet betekent dit hoe verder terug in de tijd hoe minder specifieke data (geen x-y coördinaten en geen afschotdatum),
- het telresultaat (Ntot) bedraagt gemiddeld 9794 stuks; de trend is stabiel,
- de toewijzing (T) bedraagt gemiddeld 3085 dieren ofwel 32% van Ntot,
- gemiddeld worden jaarlijks 2454 stuks van die toewijzing gerealiseerd (R) ofwel 80%.
- het niet gerealiseerde afschot T - R bedraagt gemiddeld 630 stuks ofwel 6% van het telresultaat Ntot,
- het aantal stuks valwild (Nval) bedraagt gemiddeld 685 ofwel 7% van het telresultaat Ntot,
- het gerealiseerde afschot R bedraagt gemiddeld 78% van de totale geregistreerde jaarlijkse sterfte ($R/(R + Nval) = 78$).

Bij berekening van afschot in relatie tot de doelstand blijft het populatieaandeel in gebieden waarin feitelijk geen afschot plaatsvindt (wegens niet verhuren van jachtvelden voor dit doel) buiten beschouwing (Zie ook praktijk Tabel 3.

Draagkrachtberekening per WBE, Venema 2014). Als zich in en om dergelijke terreinen knelpunten met reeën voordoen met betrekking tot de in de wet genoemde aspecten, in het bijzonder de verkeersveiligheid en het lijden van reeën, spreekt de provincie de grondgebruiker/eigenaar hierop aan om een oplossing te realiseren.

Hieronder brengen we de verhouding afschottoewijzing T en gerealiseerd R voor de afgelopen 4 jaren in beeld per geslacht (Tabel 13).

Tabel 13. Het aantal voor afschot toegewezen geiten en bokken T en het % dat daarvan werd gerealiseerd R in de periode 2015-2018

jaar	Tgeit	Rgeit	Rgeit(%)	Tbok	Rbok	Rbok(%)	Ttot	Rtot	Rtot(%)
2015	1486	1223	82	874	751	86	2360	1974	84
2016	1752	1413	81	1369	1083	79	3121	2496	80
2017	1726	1267	73	1229	965	79	2955	2232	76
2018	1576	1105	70	1225	979	80	2801	2084	74
gem			77			81			78

Conclusie Tabel 13:

In de periode 2015 - 2018 werden er 1230 meer geiten geschoten dan bokken, d.i. gemiddeld ca. 400 per jaar,
Het percentage gerealiseerd afschot bij geiten en bokken is ongeveer gelijk.

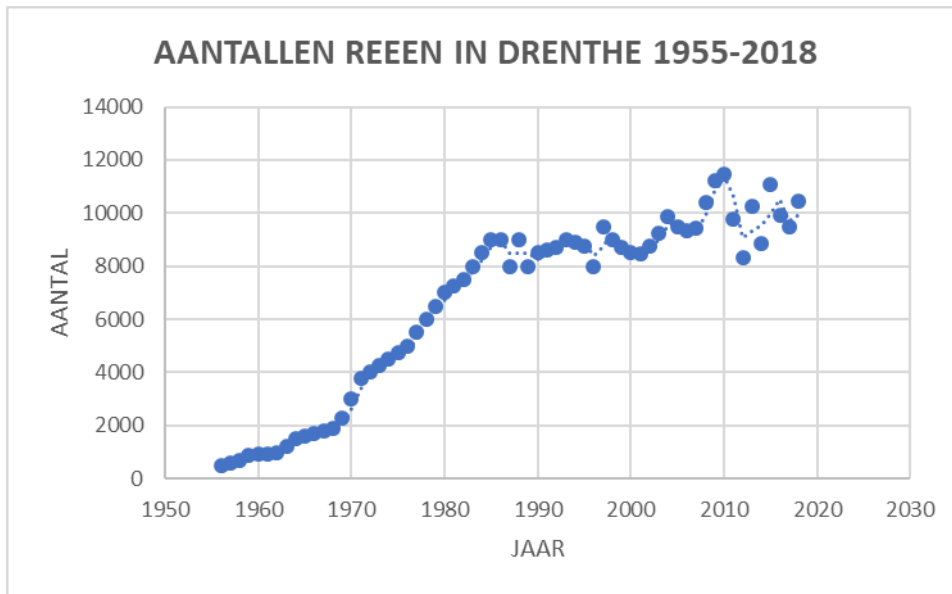
Samenvattend

De huidige situatie in Drenthe is als volgt:

- het beeld van het aantal reeën over de afgelopen 10 jaren als vastgesteld in de trendtellingen vertoont een zaagtandmodel en er ontstaan verschillen tussen figuren. Voor langere termijn is de trend licht stijgend, voor kortere termijn licht dalend. (zie voor het totaal overzicht de S-curve, figuur 18.) trend rond de 10.000 stuks (Fig. 18; 19). Dit hangt, onder meer, samen met het consequent op deze wijze inventariseren: veel meer of minder krijg je op deze wijze niet in beeld. De conclusie luidt dat in de afgelopen 10 jaar sterfte (afschot, verkeer, emigratie, overig) en aanwas (geboorte, immigratie) met elkaar in evenwicht zijn;
- dit beeld is betrouwbaar maar we weten niet hoe nauwkeurig het is. In werkelijkheid zullen er meer reeën in Drenthe zitten, maar die worden bij de trendtelling gemist. Dit geldt *qualitate qua* ook voor het aantal stuks valwild;
- tegelijkertijd ontbreken signalen dat het aantalsniveau zich in de buurt van de ecologische draagkracht bevindt (minder aanwas, meer zieke dieren, meer kalversterfte, mindere geweien, meer emigratie); dat niveau zit kennelijk boven de 10.000 stuks en groei van de populatie is dan ook mogelijk;
- de ca. 10.000 reeën hebben een geschatte aanwas van ca. 3500 stuks. Door regulier afschot sneuvelen er jaarlijks ca. 2500 (80% van de toewijzing) en door valwild ca. 700, in totaal ca. 3200 stuks (geregistreerd). Als gevolg van andere verliezen sterven er gemiddeld ook nog ca. 135 dieren per jaar (geregistreerd). De omvang van het valwild Nval komt gemiddeld in absolute zin en ook als % van het resultaat van de voorjaarsstelling Ntot in sterke mate overeen met de omvang van het niet gerealiseerde afschot T - R;
- hiermee lijkt het beheer in evenwicht. Immers, een populatie van ca. 10.000 stuks met een jaarlijks groeicijfer van 35% kan in theorie binnen 5 jaar uitgroeien tot ca. 40.000 stuks, tenzij eerder het plafond van de ecologische draagkracht wordt bereikt met bijkomende sterfte en/of migratie. De populatie bevindt zich dan ook zeer waarschijnlijk (nog) in de lineaire fase van de S - vormige groeicurve en blijft daar, onder de gegeven omstandigheden en het huidige beheer, vermoedelijk ook in zitten;
- waarschijnlijk is groei nog mogelijk, ook onder het niveau van ecologische draagkracht, maar als dit Faunabeheerplan Ree iets duidelijk maakt is het wel de directe relatie tussen dichtheid en het aantal aanrijdingen. Bij verdere groei ontstaat dan ook snel een spanningsveld met het doel van de provincie van maximaal 600 aanrijdingen per jaar.

Van belang is te beseffen dat er in dit verhaal niet veel zekerheden zijn: alleen het cijfer van het jaarlijks afschot is een 'hard gegeven'. Voor de rest weten we het niet precies. Het telresultaat en het aantal stuks geregistreerd valwild zitten waarschijnlijk onder de werkelijke aantallen. En omdat we deze onderdelen niet met zekerheid hebben kunnen vaststellen, kennen we ook niet het exacte effect van het afschot op de stand c.q. de dichtheid.

Figuur 18. De S - curve van de denkbeeldige reconstructie van de aantallen reeën in Drenthe. De stippellijn is het zogenaamd 'zwevend gemiddelde'.

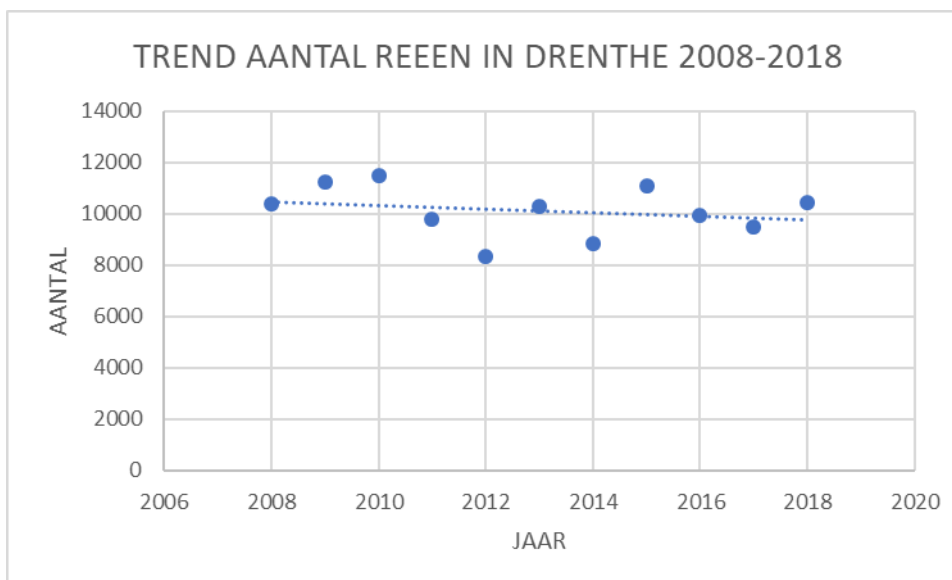

Opmerkingen bij Figuur 18:

- hoe verder terug in de tijd hoe minder zeker de aantallen,
- de groei komt langzaam op gang bij betere bescherming door de Jachtwet (1954).

Relevant voor het antwoord op de vraag of er nu een soort van evenwichtssituatie is bereikt, is de ontwikkeling in de afgelopen 10 jaar (Fig. 19).

Figuur 19. Aantallen reeën in Drenthe in de periode 2008 - 2018

Opmerkingen bij figuur 19:

- over de periode 2008 - 2018 schommelt de stand rond de 10.000 stuks met een licht negatieve trend.

Hamvraag

Dit brengt ons bij de grote onbekende in deze reeks van analyses:

“hoe is het gesteld met de relatie tussen dichtheid en bestandsvermindering? Anders gezegd: in hoeverre kun je met afschot in het kader van schadebestrijding en beheer van de populatie de dichtheid van de reeën controleren?”

Er doet zich in de planperiode 2019 - 2023 wellicht een kans voor om hierover iets meer aan de weet te komen, wanneer de doelstanden worden gecorrigeerd voor het resultaat van de trendtelling.

Werkplannen WBE's

In het Flora- en faunabeleidsplan voor Drenthe (2014) lezen we:

“De provincie Drenthe wil de beschermde status van reeën meer recht doen door de toekenning van afschot beter te sturen op basis van (verkeers-)knelpunten. De aantoonbare relaties tussen de populatieomvang (doelstand volgens draagkracht berekening en tellingen), de feitelijke verkeersknelpunten en plaats en tijd waarop afschot plaatsvindt worden hierdoor beter benut. In de 4-jaarlijkse werkplannen en jaarlijkse afschotaanvragen die worden opgesteld door de afzonderlijke WBE's gaat het daarbij om de verkeersveiligheid en om eventueel aantoonbare economische schade waarvoor geen andere bevredigende oplossing kan worden gevonden (waarvoor een specifieke ontheffing is verleend). Het Faunabeheerplan moet voorzien in een methode van afschot die duidelijk stuurt naar locaties met knelpunten. In het Faunabeheerplan en de daarop gebaseerde werkplan en afschotaanvraag, moet de beoogde streefstand (lees: doelstand) dus bereikt worden in relatie met de verkeersveiligheid en/of schade (knelpunten)”.

Het is duidelijk dat jagers, *de facto* een groep vrijwilligers, dit probleem niet alleen aankunnen en dat hoeft ook niet. Er is veel steun van de provincie en van de (weg)beheerders. Wat blijft, op basis van de hierboven gepresenteerde en geanalyseerde data, is de vraag in hoeverre het gevoerde beheer van de populatie van invloed is op de dichtheid aan reeën c.q. het aantal aanrijdingen met reeën. Verondersteld wordt dat zonder beheer van de populatie, de populatie en daarmee het aantal aanrijdingen toeneemt. En andersom is de gedachte dat, wanneer de druk wordt opgevoerd in de vorm van een sterk verhoogd afschot, de dichtheid en daarmee het aantal aanrijdingen af zal nemen. In deze situatie dient tevens de gunstige SvI te worden gegarandeerd: er zit een risico aan het opvoeren van de druk.

Het Werkplan van de WBE's bevat diverse gegevens teneinde de hoeveelheid aanrijdingen en de afschotaanvraag per WBE in kaart te brengen, de beoordeling van de RAC (Reewild Advies Commissie) en daarna het advies aan de FBE. Uiteindelijk zal er een besluit gevormd worden op basis van dit advies in de FBE (zie ook Bijlage 4).

Peilingen onder de WBE's

Op 19 november 2018 vond in het kader van het FBP Ree Drenthe 2019 - 2023 een bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers van alle WBE's te Schoonloo. De opkomst was hoog. Relevante uitkomsten voor dit Faunabeheerplan Ree 2019-2023 waren:

Communicatie

Activiteiten in het kader van reeënbeheer kunnen veel transparanter naar de buitenwacht. Er bestaat behoefte aan goede relatie met media. Daarbij is steun (bv. van de provincie) onontbeerlijk.

Leefgebiedenbenadering

Afbakening letterlijk en figuurlijk nog onduidelijk. Behoeft aan meer informatie. Voorlopig wordt hier in Drenthe niets mee gedaan.

Sturing van en door WBE's

Er kan wellicht iets gedaan worden aan de omvang van T - R (Tabel 11) door een andere verdeling van de loodjes in de vorm van een *bonus/malus* systeem (eerst realiseren, dan restant loodjes o.i.d.).

Vereenvoudigen Werkplannen

Aansluiting van de jaarlijkse werkplannen kan beter. Hanteer daarom een vast format of stap over naar een 4-jaarlijks Werkplan i.p.v. een jaarlijks Werkplan en digitaliseer zoveel als mogelijk.

Alles moet op WBE-niveau, niet op niveau van jachtveld of telgebied.

Koppel met FRS om dubbel werk te voorkomen.

Overig

Meer bekendheid Valwildregeling, extra telmomenten, een ruimere periode voor afschot van zowel bokken als geiten en kalveren, anticipeer op invloed van de wolf. Er bestaat behoefte aan een jaarlijks evaluatiegesprek met provincie en FBE.

Communicatie

Om de maatschappelijke positie van de FBE, WBE's en de individuele uitvoerders van het reeënbeheer prominenter in beeld te brengen, is een goede *externe communicatie* van belang. Veel mensen zijn in verschillende hoedanigheden betrokken bij het beheer van reeën in Drenthe. Dat gaat gepaard met een grote dosis toegewijd vrijwilligerswerk. Er worden veel goede dingen gedaan om bijvoorbeeld aanrijdingen met reeën te voorkomen (preventieve maatregelen). Omvangrijke datasets worden gegenereerd om toekomstige problemen met reeën te voorkomen. Het geheel van facetten t.a.v. reeënbeheer in Drenthe is goed te verantwoorden en kan volledig transparant duidelijk gemaakt worden. Dit versterkt het draagvlak voor het treffen van maatregelen. Publicatie van de verzamelde gegevens leidt tot meer betrokkenheid van het publiek bij het beheer en maakt het mogelijk problemen aan te pakken. Zie en gebruik daartoe voorliggend Faunabeheerplan Ree Drenthe 2019 - 2023.

Ook de *interne communicatie* kan beter. Het doel van de provincie van maximaal 600 aanrijdingen per jaar wordt bereikt wanneer, naast het nemen van preventieve maatregelen, alle uitvoerders (jagers) zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn en het hen toegewezen afschot conform plan realiseren. Ook de voorgestelde afschotperioden dienen dat doel. Dit geldt in het bijzonder voor de WBE's met relatief veel aanrijdingen met reeën. Werkplannen kunnen hieraan worden getoetst. Het is duidelijk dat het beheer van de populatie slechts dan een structurele oplossing voor de verkeersveiligheid kan bieden, wanneer het

a) planmatig over grotere oppervlakten wordt uitgevoerd volgens voorliggend

FBP en

b) structureel de dichtheid aan reeën lager houdt dan wanneer er geen sprake zou zijn van beheer van de populatie. Er moet derhalve meer duidelijkheid komen over de relatie afschot - dichtheid.

c) *aandacht voor het verbeteren van afschotregistratie: De FBE zal in een "ronde langs de WBE's" ook verduidelijking vragen m.b.t. de velden waar nu nul-afschot wordt gerealiseerd. Waar nodig wordt ondersteuning geboden. Tevens zal verzocht worden aan de provincie Drenthe (afdeling VTH) om gedurende het gehele afschotseizoen steekproefsgewijs controles uit te voeren.*

Bezien vanuit de huidige positionering zou gewerkt kunnen worden aan de communicatie vanuit een communicatieplan. Op die manier kan structureel per jaar aandacht gegeven worden aan de doelstellingen. Door middel van verschillende communicatiemiddelen kan gewerkt worden aan het imago van genoemde organisaties en vertegenwoordigers.

Hoofdstuk 6. De Ontheffingsaanvraag

Uit het provinciaal beleid en de beleidsregels volgt dat schade aan belangen als flora en fauna, bosbouw, land- en tuinbouw alsmede duurzaam beheer van de populatie in beginsel niet voor een ontheffing op grond van artikel 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, eerste of tweede lid, van de Wnb in aanmerking komen. Een ontheffing kan slechts worden verleend als is zeker gesteld dat de ingreep niet ten koste gaat van de vastgestelde gunstige SvI van het ree. Dit is in voorliggend FBP voldoende vastgesteld.

Het is aan de jagers om de afschottoewijzing (T in Tabel 12 en 13) te realiseren in combinatie met meer maatwerk daar waar knelpunten optreden met de verkeersveiligheid en tegelijkertijd de gunstige SvI van reeën te bewaken. Het streven dient te zijn gericht op het consolideren dan wel verkleinen van de component 'valwild' (≤ 600 stuks/jr).

Als zich in en om terreinen waarin geen afschot plaatsvindt knelpunten met reeën voordoen met betrekking tot de in de wet genoemde aspecten spreekt de provincie de grondgebruiker/eigenaar hierop aan om een oplossing te realiseren.

De FBE Drenthe vraagt een ontheffing ex artikel 3.17 Wnb aan voor de looptijd van dit FBP (16 september 2019 - 31 december 2023). De FBE wil met de WBE's nadrukkelijk sturing geven aan afschot ter voorkoming van verkeersslachtoffers door het toegekend afschot grotendeels vóór de pieken met verkeersslachtoffers uit te (laten) voeren. De WBE's dienen in hun werkplannen nadrukkelijk aan te geven op welke manier zij hier sturing aan geven. Sturing dient bijvoorbeeld niet alleen via reemerken (reeloodjes) plaats te vinden maar ook door intensivering contact tussen WBE's en de beheerder over de realisatie van de doelstellingen uit het werkplan.

De WBE's hebben de mogelijkheid om na uiteindelijke goedkeuring, in beperkte mate een aantal van de merken gedurende het seizoen opnieuw te verdelen (de afdeling VTH dient hiervan op de hoogte te worden gesteld d.m.v. een verzoek dat in de regel altijd zal worden toegekend maar controleerbaar moet zijn t.b.v. handhaving). De WBE's kunnen binnen hun eigen werkgebied tot maximaal 5% van de toegekende wildmerken schuiven (Dit moet controleerbaar zijn via FRS en de afschotaanvraag). Het komt in de praktijk voor dat door werkzaamheden in het veld sommige jachthouders niet geheel kunnen voldoen aan hun verplichting. Door te kunnen schuiven kan het afschot op WBE-niveau dan mogelijk wel gerealiseerd worden. Daarnaast heeft de WBE de mogelijkheid om eveneens tot maximaal 5% van de toegekende wildmerken te gebruiken als stimulering voor vroeg afschot in de toegestane periode zonder goedkeuring vooraf door de FBE. De eventuele herverdeling op basis van beide bovenstaande mogelijkheden blijft uiteraard gebaseerd op de knelpuntenanalyse (locaties met relatief veel aanrijdingen).

Duidelijk is dat de FBE nu en in de toekomst zoekt naar een model waarin voor de beheerders een concurrerend element zit. Dit zou moeten leiden tot een prikkel om het afschot beter te relateren aan de verkeersaanrijdingen.

Onder meer met als doel de component valwild te verkleinen worden vanaf 2014 jaarlijks door de Drentse WBE's Werkplannen opgesteld zoals in Hoofdstuk 5 en in Bijlage 4 omschreven. Deze aanpak komt overeen met het beheer, zoals

gemotiveerd door de provincie Drenthe in de zitting van 23 oktober 2014 Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State. In hoger beroep (uitspraak 3 juni 2015, 201404579/A3) heeft de Afdeling beslist dat het in het besluit van GS van 26 augustus 2014 geformuleerde beheer van de reeënpopulatie, in het belang van de verkeersveiligheid, voldoende onderbouwd is.

Het is daarnaast wenselijk om zieke of gewonde reeën te kunnen doden met het geweer ter voorkoming van onnodig lijden. De noodzaak voor beheer van reeën is vastgelegd in het Flora- en faunabeleidsplan. Ten behoeve van bestrijding van onnodig lijden met gebruikmaking van het geweer wordt binnen de gehele provincie Drenthe gelijktijdig met de ontheffing op grond van verkeersveiligheid een ontheffing aangevraagd voor het 'voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige reeën'.

Er zijn aanwijzingen dat het beheer van de populatie dat in de afgelopen periode in Drenthe werd uitgevoerd, een rol speelt bij het beperken van de groei van de populatie c.q. het controleren van de dichtheid aan reeën. Daarmee wordt tevens het negatieve effect van een hoge reedichtheid op bijvoorbeeld het aantal aanrijdingen gecontroleerd. De aanbeveling luidt dan ook om dit beheer in de komende planperiode 2019 - 2023 op hoofdlijnen voort te zetten, waarbij de adviezen in dit Faunabeheerplan sturend kunnen zijn. Als voorbeeld kan de ambitie zijn om zwaarder in te zetten op beheer van de populatie in WBE's met relatief veel aanrijdingen (Tabel 10; 14). : De Drie Marken, Diever Smilde en het Hondsrugveld.

Aanvraag

Door de FBE Drenthe wordt vooreerst ontheffing, ex artikel 3.17 Wnb, aangevraagd voor de looptijd van dit FBP (2019-2023) overeenkomstig het gestelde in het FBP, en met inachtneming van paragraaf 3.2 en 3.3 van de beleidsregels Wet natuurbescherming Drenthe, voor de afschotperiodes:

- bokken van 1 april t/m 31 oktober,
- geiten en kalveren van 1 oktober t/m 15 maart.

De FBE zal op grond van de ontheffing de WBE's machtigen voor de uitvoering van de ontheffing, nadat de WBE's een 4-jarig werkplan en een jaarlijkse afschotaanvraag hebben overlegd en nadat dit werkplan is goedgekeurd op basis van de kaders zoals deze zijn opgenomen in Bijlage 4.

Het totale werkplan (waarop de jaarlijkse afschotaanvraag gebaseerd wordt, zie bijlage 4) is eenvoudiger van opzet, waarbij meer vrijheid (voor sturing) wordt gelaten aan de WBE. Het gaat niet meer uit van een jaarlijkse rekensom en meer om het motiveren en beargumenteren van het eigen beheer. Een gesprek over het conceptwerkplan vindt voor indiening plaats tussen WBE en FBE. De nadruk, ook in de gesprekken, ligt voor de FBE bij de WBE's met een aanrijdingenpercentage van 6% of hoger.

Zo nodig machtigt de FBE anderen voor het gebruik van de ontheffing. Over de voorwaarden waaronder dit mogelijk is, stemt de FBE af met het bevoegd gezag.

Ontheffing wordt tegelijkertijd aangevraagd voor het gebruik van het geweer in de periode 1 april t/m 14 september van een uur voor zonsopkomst en een uur na zonsondergang en vanaf 15 september t/m 15 maart van een half uur voor

zonsopkomst en een half uur na zonsondergang.

Ten behoeve van bestrijding van onnodig lijden met gebruikmaking van het geweer wordt binnen de gehele provincie Drenthe gelijktijdig met de ontheffing op grond van verkeersveiligheid een ontheffing aangevraagd voor het 'voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige reeën':

- voor jachtaktehouders op alle gronden waarop zij rechthebbende zijn,
- gedurende het gehele jaar, alsmede
- op zon- en feestdagen.

Uitdaging

Cf. het Flora- en faunabeleidsplan Drenthe 2014 stellen we het driejaarlijks gemiddelde voor het valwild (2014 - 2018) op 800⁴ stuks in een geslachtsverhouding onder de kalveren van ca. 47/81 (0,6) en onder de volwassen dieren van ca. 214/196 (1,1; Tabel 7 en 8).

De uitdaging voor de komende beheerperiode 2019-2023 luidt:

1. het terugbrengen van het aandeel valwild tot ca. 600 stuks, o.a. door realisering van de afschottoewijzing T zowel bij knelpunten als in het nabije-achterland,
2. door het ingrijpen nabij aperte knelpunten d.m.v. preventieve maatregelen (en/of de provincie gaat met de grondgebruiker/eigenaar in overleg om een oplossing te realiseren),
3. door het leggen van de nadruk bij het afschot in alle leeftijdsklassen op de vrouwelijke dieren.

Deze voornemens kunnen behalve in de bovenstaande ontheffingsaanvraag van de FBE aan de provincie tot uiting komen in de ontheffingsvoorwaarden gesteld door de provincie aan de FBE en opdrachten door de FBE aan de WBE's en de jagers bij het doorschrijven van de ontheffing/vrijstelling.

Literatuur

Andersen, J. 1953. Analysis of a Danish roe-deer population. Danish review of game biology 2:127-

⁴ Afronding van 824 (totaal valwild).

- Baker, P.J. S. Harris, C.P.J. Robertson, G. Saunders & P.C.L. White 2004. Is it possible to monitor mammal population changes from counts of road traffic casualties? An analysis using Bristol's red foxes *Vulpes vulpes* as an example. *Mammal Review* 34: 115-130.
- Bastmeijer, C.J. 2018. Onderzoek naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming'. Tilburg Law School, in opdracht van de Provincies Gelderland en Utrecht.
- Carbough, B., J.P. Vaughan, E.D. Bellis & H.B. Graves 1975. Distribution and activity of white-tailed deer along an interstate highway. *Journal of Wildlife Management* 39:570-581.
- CBS 2018 Deel 2 van het Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2018.
- Cromsigt, J.P.G.M. & D.P.J Kuiper 2018. Niet tellen maar sturen. Faunabeheer gericht op gedragsverandering. *Vakblad Natuur, Bos en Landschap* (15): 149, 24-27.
- Dekker, J.J.A. & G.W.T.A. Groot Bruinderink, 2010. Effecten van populatiebeheer op gedrag van ree, damhert, edelhert en wild zwijn. Rapport 2010.071. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Dekker, J., Vreugdenhil, S. en H. Hollander 2015. Draagkrachtmodellen in reewildbeheer. *Vakblad Natuur, bos en landschap*, pp. 3-5.
- Dodd, N.L., J.W. Gagnon, S. Boe & R.E. Schweinsburg 2005. Characteristics of elk-vehicle collisions and comparison to GPS-determined highway crossing patterns. In: *Proceedings of the 2005 International Conference on Ecology and Transportation*, Eds. Irwin CL, Garrett P, McDermott KP. Center for Transportation and the Environment, North Carolina State University
- Evans, D. en Arvela, M. (2011). Assessment and reporting under Article 17 of the Habitats Directive Explanatory Notes & Guidelines for the period 2007-2012. Final Draft July 2011. European Topic Centre on Biological Diversity, Paris.
- Farrell, M.C. & P.A. Tappe 2007. County-level factors contributing to deer-vehicle collisions in Arkansas. *Journal of Wildlife Management* 71(8): 2727-2731.
- Finder, R.A., J.L. Roseberry & A. Woolf 1999. Site and landscape conditions at white-tailed deer/vehicle collision locations in Illinois. *Landscape and Urban Planning* 44: 77-85.
- Goutbeek, A.B. 2018. De staat van instandhouding. Factsheets voor 25 soorten in Gelderland. Arcadis.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A. 2016. Ree. In: Broekhuizen, S. et al. (red.). *Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Natuur van Nederland 12. Naturalis en EIS, Leiden*. Pp. 299-301.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A. and Hazebroek, E. 1996. Ungulate Traffic Collisions in Europe. *30 Conservation Biology* 10, 1059-67.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., S.E. van Wieren, E. Hazebroek, M.H. den Boer, F.I.M. Maaskamp, W. Lamers, P.A. Slim en C.B. De Jong, 1997. De ecologie van hoefdieren, pp. 31-69, in S.E. van Wieren et al. (red.). *Hoefdieren in het Boslandschap*. Backhuys Publishers, Leiden.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., D.R. Lammertsma, K. Kramer, J.M. Baveco, A.T. Kuiters, S.J. Wijdeven, P. Cornelissen, J.T. Vulink, H.H.T. Prins, S.E. van Wieren, F. de Roder & V. Wigbels 1999. Dynamische interacties tussen hoefdieren en vegetatie in de Oostvaardersplassen. IBN-rapport 436.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., J.M. Baveco, K. Kramer, D.R. Lammertsma, A.T. Kuiters, S.J. Wijdeven, H.H.T. Prins, S.E. van Wieren. P. Cornelissen, J.Th. Vulink, F. de Roder & V. Wigbels 2000. Modellen voor het beheer van hoefdierpopulaties in natuurterreinen. *Vakblad Natuurbeheer* 5: 71 – 73.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., R.J. Bijlsma, J. den Ouden, C.A. van den Berg, A.J. Griffioen, I.T.M. Jorritsma, R. Kluiver, K. Kramer, A.T. Kuiters, D.R. Lammertsma, H.H.T. Prins, G.J. Spek & S.E. van Wieren 2004. De relatie tussen bosontwikkeling op de Zuidoost Veluwe en de aantallen edelherten, damherten, reeën, wilde zwijnen, runderen en paarden. *Alterra, Wageningen*. ISSN 1566-7197.

- Groot Bruinderink, G.W.T.A., J.B.M. Thissen, C. Achterberg, M. Broekmeyer & S.A. Westra 2011. Evaluatie van twee generaties Faunabeheerplannen. Zoogdierverseniging rapport nummer 2011.25.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., D.R. Lammertsma & G.J. Spek 2012. Aanrijdingen met wilde hoefdieren in een boslandschap: de Veluwe. *De levende Natuur* 113(1):11-16.
- Groot Bruinderink G.W.T.A., Paul W. Goedhart, Dennis R. Lammertsma en Jasja J.A. Dekker 2013. Inzicht in de betrouwbaarheid van aantalsbepalingen van enkele schadeveroorzakende zoogdiersoorten in Nederland. *Alterra-rapport* 2426.
- Hubbard, M.W., B.J. Danielson & R.A. Schmitz 2000. Factors influencing the location of Deer-vehicle accidents in Iowa. *Journal of Wildlife Management* 64(3): 707-713.
- IPC, mei 2018, n.d. Rob Borst, Grofwildbeheer in de Praktijk (pagina 23, 99-100).
- Jansman, H.A.H. et. al. 2016. Status Bever in Nederland. *Alterra Wageningen UR*.
- Jaren, V., R. Andersen, M. Ulleberg, P.H. Pedersen, and B. Wiseth 1991. Moose-train collisions: the effects of vegetation removal with a cost-benefit analysis. *Alces* 27:93-99.
- Karelse, D. & J. Hoefnagels 2018. Jacht en jagen, hoe zit dit nu? *Vakblad Natuur, Bos en Landschap* nr. 149: 12-15.
- Knapp, K.K. 2004. Deer-vehicle crash countermeasure toolbox: a decision and choice resource. University of Wisconsin-Madison, Report Number DVCIC – 02.
- Landelijk Telprotocol Reeën VHR 2014. Protocol voor het tellen van reeën. Vereniging Het Reewild.
- Liberg, O., A. Johansson, R. Andersen & J.D.C. Linell, 1998. Mating system, mating tactics and the function of male territoriality in roe deer. In: R. Andersen, P. Duncan & J.D.C. Linell (eds). *The European roe deer: The biology of success*. Scandinavian University Press, Oslo.
- Linell, J.D.C, K. Wahlström & J.M. Gaillard, 1998. From birth to independence: Birth, growth, neonatal mortality, hiding behaviour and dispersal. In: R. Andersen, P. Duncan & J.D.C. Linell (eds). *The European roe deer: The biology of success*. Scandinavian University Press, Oslo.
- Malo, J.E., F. Suárez & A. Díez 2004. Can we mitigate animal-vehicle accidents using predictive models? *Journal of Applied Ecology* 41: 701-710.
- Moser, E. 2007. Acoustic Wildlife Warning Modules Under Test. *Ö. Jäger* 4, pp. 1-2.
- Ottburg, F.G.W.A. & C.A.M. van Swaay 2014. Gunstige referentiewaarden voor populatieomvang en verspreidingsgebied van soorten van bijlage II, IV en V van de HR. Wageningen, *WOt-rapport* 124.
- Provincie Drenthe 2014, Flora- en Faunabeleidsplan.
- Provincie Drenthe 2018. Provinciale Omgevingsverordening (POV) 2018.
- Provincie Drenthe 2018. Oplegger Flora- en faunabeleidsplan.
- Putman, R. 1988. *The natural history of deer*. Christopher Helm, London.
- Reimoser, F., Reimoser, S., Zandl, J. 2001. Mit Plan und Ziel – effiziente Rehwildjagd. *Die Pirsch* (3): 4-8.
- Shaffer, M. 1987 Minimum viable populations: coping with uncertainty. In: Soule, M.E. (Ed.), *Viable Populations for Conservation*. Cambridge University Press, Cambridge, pp. 69-86.
- Seiler, A. 2004. Trends and spatial patterns in ungulate-vehicle collisions in Sweden. *Wildlife Biology*

10: 301-313.

Seiler, A. 2005. Predicting locations of moose-vehicle collisions in Sweden. *Journal of Applied Ecology* 42: 371-382.

Siegers, N. Capreolus Advies 2018. Drents model voor een gebiedsgerichte aanpak reeën. (+) Zichtbaarheid, (+) Natuurlijk gedrag en (-) Verkeersslachtoffers, Pilot op de Hondsrug, Staatsbosbeheer, Drenthe (2018 - 2020)

Smit, F., B.Lucas, M. van der Weide, M. Greep, R. Peltzer, S. Vreugdenhil en H. Hollander 2017. Leidraad vermindering aanrijdingen met reeën.

Stubbe, C. 2008. Rehwild: Biologie - Ökologie – Bewirtschaftung. Kosmos.

Van Bommel, F., J. Dekker en G.W.T.A. Groot Bruinderink 2013. Beoordeling van de toepassing van de methode Van Haften op het ree in de provincie Drenthe. Alterra, Wageningen.

Van den Brinck, D.B. 2017. Reeënbeheer in en nabij Natura 2000 in Drenthe. Gebiedsbescherming Wet natuurbescherming. Natuurtoets – Voortoets. Rapport: 2017.VTReeDrenthe.D. Boerema & Van den Brinck.

Van Breukelen, L., G.W.T.A. Groot Bruinderink, S.E. van Wieren, C.F. Schoon, M.J.M. Hootsmans & J.P. van der Hoek 2000. Op de weg of uit de weg? Ontwikkelingen van de populatie damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Rapport Gemeentewaterleidingen, Alterra en Wageningen Universiteit.

Van Haften, J. 1968. Das Rehwild in verschiedenen Standorten der Niederlande und Slowenien: mit besondere Berücksichtigung der Standortabhängigkeit. Instituut voor toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur, Arnhem. Mededelingnummer 76/1968.

Van Vulpen, J. 2017. Tijdschrift voor Agrarisch recht nr.2 pp.55-62.

Vincent, J.P., E. Bideau, A.J.M. Hewison & J.M. Angibault, 1995. The influence of increasing density on body weight, kid production, home range and winter grouping in roe deer (*Capreolus capreolus*). *J. Zool. London* 236: 371-382.

Von Raesfeld, F. 1970. Das Rehwild. Paul Parey, Hamburg en Berlijn.

Wahlström, L.K. & O. Liberg, 1995. Contrasting dispersal patterns in two Scandinavian roe deer *Capreolus capreolus* populations. *Wildl. Biol.* 1: 159-164.

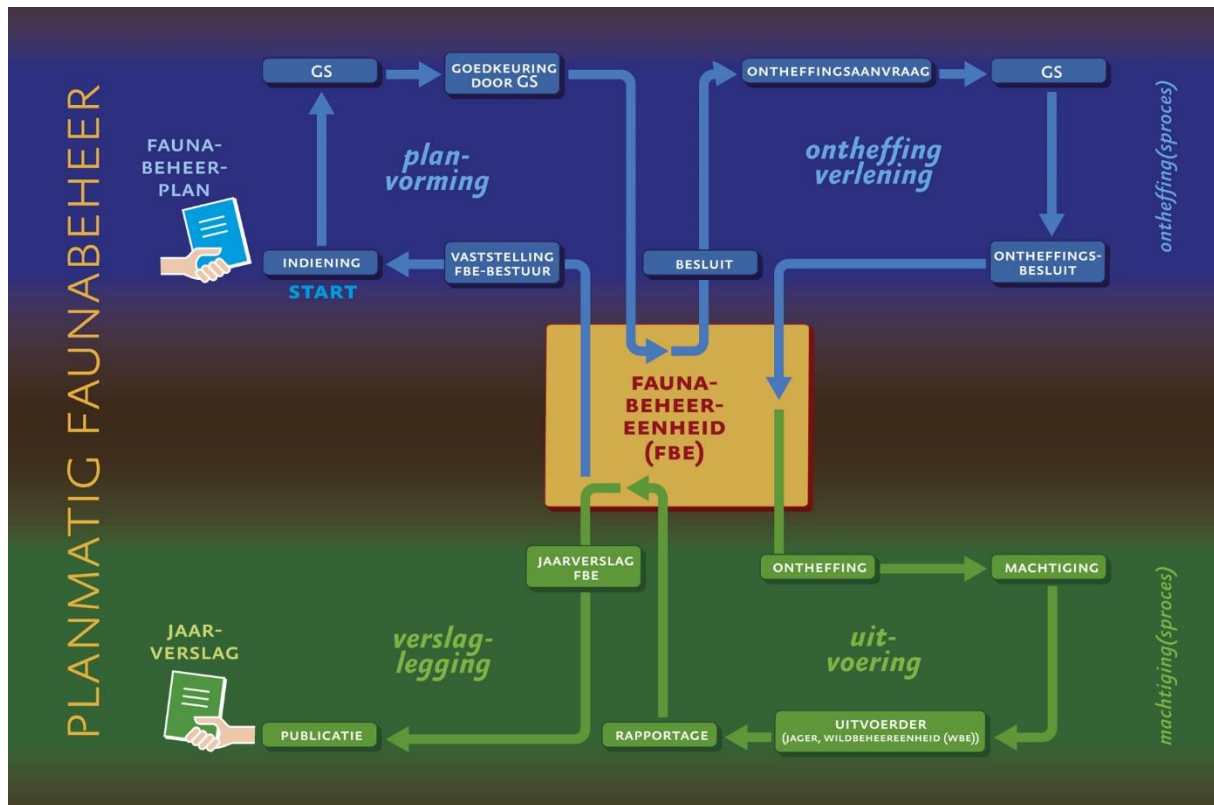
Waring, G.H., J.L. Griffis, and M.E. Vaughn 1991. White-tailed deer roadside behavior, wildlife warning reflectors, and highway mortality. *Applied Animal Behaviour Science* 29:215-223.

Bijlage 1.

Wetgeving en beleid Wet natuurbescherming Wnb

Op grond van artikel 3.10 lid 1 onder a en b is het verboden om reeën opzettelijk te doden of te vangen of hun vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Indien het noodzakelijk wordt geacht de omvang van een reeënpopulatie te beperken geldt dat op grond van artikel 3.17 lid 1, gedeputeerde staten van Drenthe een ontheffing als bedoeld in artikel 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, tweede lid kunnen verlenen voor het opzettelijk doden of vangen van reeën. De wet regelt ook onder welke voorwaarden en binnen welke kaders GS een dergelijke ontheffing kunnen verlenen (zie ook onderstaand schema van het planmatig beheer van reeën ontleend aan Karelse & Hoefnagels 2018).

Artikel 3.17 Wnb geeft allereerst in lid 1 een opsomming van de (wettelijke) belangen waarvoor GS een ontheffing kunnen verlenen voor het beperken of beheren van de reeënpopulatie(s) binnen Drenthe:

1. in het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
2. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom;
3. in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang;
4. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, industrieterreinen of begraafplaatsen;
5. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
6. in het algemeen belang

Lid 2 van artikel 3.17 bepaalt dat een ontheffing als bedoeld in het eerste lid moet worden verleend aan een Faunabeheereenheid, die bij de uitvoering van de ontheffing handelt overeenkomstig het daartoe vastgestelde en goedgekeurde Faunabeheerplan. Vervolgens kan, op grond van lid 3, de Faunabeheereenheid bij schriftelijke en gedagtekende toestemming de daadwerkelijke handelingen door een wilbbeheereenheid of anderen doen uitoefenen.

Lid 4 en 5 van artikel 3.17 bevatten daarnaast de mogelijkheid voor gedeputeerde staten om een ontheffing te verlenen aan andere partijen dan de FBE of een ontheffing te verlenen zonder dat hieraan een Faunabeheerplan aan ten grondslag ligt. Uitgangspunt is dat ingrijpen in de omvang van

een populatie alleen mogelijk is als voldoende zekerheid bestaat dat de soort op zichzelf hierdoor niet 'in haar gunstige staat van instandhouding' wordt bedreigd en dat ook eerst beoordeeld is of andere maatregelen het probleem beter kunnen oplossen of voorkomen.

Artikel 3.25 bepaalt in lid 1 dat in de ontheffing ook direct de middelen moeten worden aangewezen die voor het vangen of doden van reeën mogen worden gebruikt. Daarbij geldt ook dat het derde lid van artikel 3.25 van toepassing blijft: Er worden enkel middelen in de ontheffing aangewezen die nadelige gevolgen voor het welzijn voorkomen of, indien dat niet mogelijk is, zoveel mogelijk beperken, waarbij het doden van dieren zoveel mogelijk vermeden wordt.

Artikel 3.8 lid 5 somt de voorwaarden op waaraan moet zijn voldaan alvorens een ontheffing kan worden verleend:

- a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. zij is nodig voor de in de wet opgesomde belangen;
- c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Besluit natuurbescherming

In relatie tot de aan te wijzen middelen worden in het Besluit natuurbescherming een aantal eisen gesteld aan het kaliber en het gebruik van het geweer in relatie tot het beheer (doden) van reeën. Ook hier geldt dat hieronder slechts een samenvatting van enkele artikelen wordt weergegeven en dat voor de exacte en volledige weergave van het besluit en artikelen wordt verwezen naar de officiële publicatie van de wet op wetten.nl.

Artikel 3.15

Eisen aan wapens en munitie (Besluit Wnb: B-Wnb)

In het Besluit Wet natuurbescherming (B-Wnb) lezen we met betrekking tot wapens en munitie waarmee reeën mogen worden beheerd het volgende (Artikel 3.15 B-Wnb; cursief). *“Met betrekking tot reeën worden, onverminderd de artikelen 3.13, tweede, derde en vierde lid, en 3.14, derde lid, uitsluitend de volgende geweren en munitie gebruikt: geweren met ten minste één getrokken loop en kogelpatronen voor getrokken loop waarvan de trefenergie ten minste 980 Joule op 100 meter afstand van de loopmond bedraagt.*

De in te zetten middelen voor ree kunnen dan zijn:

- kogelgeweer kaliber .22 of 5,58 mm
- idem kaliber 6,5 mm en tenminste 2200 Joules op 100m
- idem kaliber .22 inch of 5,58 mm en minstens 980 Joules op 100m
- Ansia pistool voor verjaging of windbuks”.

Zie ook: <https://www.nojg.nl/regels-ter-bescherming-van-de-natuur-wet-natuurbescherming-sept-2015/wapens-en-munitie-ff-wet>

Artikel 3.16

1. Het is verboden een geweer ter uitoefening van het bepaalde bij of krachtens de wet te gebruiken:
 - a. voor zonsopgang en na zonsondergang;
 - b. binnen de bebouwde kom of op terreinen als bedoeld in artikel 3.21, derde lid, van de wet;
 - c. binnen de afpalingskring van een eendenkooi als bedoeld in artikel 3.21, eerste lid, onderdeel d, van de wet;
 - d. vanaf of vanuit een rijdend motorrijtuig dan wel een ander voertuig, of
 - e. vanuit een luchtvaartuig

Indien het voor de uitvoering van dit Faunabeheerplan noodzakelijk blijkt dat het geweer ook moet worden gebruikt voor zonsopgang of na zonsondergang of op locaties welke zijn benoemd in artikel 3.16 lid 1 onder b of c, GS hiervoor eveneens tegelijkertijd een ontheffing voor moeten verlenen.

Regeling natuurbescherming

De regeling natuurbescherming bevat geen bijzondere voorwaarden waarbij met het opstellen van dit Faunabeheerplan rekening moet worden gehouden. Wel kan worden verwezen naar artikel 3.22 van de regeling waarin een aantal vrijstellingen zijn opgenomen die van belang zijn omtrent het 'onder zich' hebben van een dood of gewond ree.

Artikel 3.22 lid 1; Er geldt een vrijstelling om een (dood) ree onder zich te hebben of dit te verhandelen als dit dier aantoonbaar is verkregen overeenkomstig een ontheffing (of vrijstelling) als bedoeld in de

artikelen 3.10, tweede lid, in samenhang met artikel 3.8, eerste of tweede lid, van de wet. Deze vrijstelling geldt ook voor een ziek of gewond ree als dit dier wordt opgevangen en verzorgd door personen of instanties die krachtens de Wet dieren gerechtigd zijn uit het wild afkomstige dieren onder zich te hebben voor opvang en verzorging, of degene die het dier onder zich heeft dit binnen twaalf uur overdraagt aan personen of instanties als bedoeld in de eerste volzin. Daarnaast geldt de vrijstelling voor het onder zich hebben van een dood dier als deze kennelijk in het wild is gestorven buiten schuld of medeweten van degene die zich het dier heeft toegeëigend.

In afwijking van het tweede lid, onderdeel b, onder 2°, is het onder zich hebben ten behoeve van het vervoeren van zieke of gewonde reeën, edelherten, damherten en wilde zwijnen uitsluitend toegestaan indien vóór het vervoer melding is gemaakt bij de meldkamer van de politie van het aantal, de vindplaats en de soort zieke of gewonde dieren en voor zover dat vervoer geschiedt door een door de politie aangewezen vervoerder.

Bijlage 2.

Wet natuurbescherming: eisen aan het Faunabeheerplan

Artikel 3.12 Wnb

1 Er zijn faunabeheereenheden die voor hun werkgebied een Faunabeheerplan vaststellen. Het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht geschieden overeenkomstig het Faunabeheerplan .

2 Een faunabeheereenheid heeft de rechtsvorm van een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid of een stichting. In het bestuur van een faunabeheereenheid zijn in ieder geval de jachthouders uit het werkgebied van de faunabeheereenheid en maatschappelijke organisaties die het doel behartigen van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren in de regio waartoe het werkgebied van de faunabeheereenheid behoort, vertegenwoordigd. Op uitnodiging van het bestuur van de faunabeheereenheid kunnen vertegenwoordigers van andere dan de in de tweede volzin bedoelde maatschappelijke organisaties en wetenschappers op het gebied van faunabeheer deelnemen aan de vergaderingen van het bestuur en het bestuur adviseren.

3 Faunabeheereenheden stellen een of meer Faunabeheerplannen vast voor hun werkgebied. Ten aanzien van door Onze Minister vanwege de omvang van hun leefgebieden aangewezen diersoorten stellen de faunabeheereenheden, in wier werkgebied het leefgebied is gelegen, gezamenlijk een Faunabeheerplan vast.

4 Onderdeel van het Faunabeheerplan zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren.

5 Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het Faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het Faunabeheerplan van toepassing is.

6 Alvorens een Faunabeheerplan vast te stellen, hoort de faunabeheereenheid de binnen haar werkgebied werkzame wildbeheereenheden over de inhoud van het plan.

7 Het Faunabeheerplan behoeft de goedkeuring van gedeputeerde staten van de provincie waarin de faunabeheereenheid werkzaam is. Ingeval een gezamenlijk Faunabeheerplan is vastgesteld door faunabeheereenheden in verschillende provincies, geschiedt de goedkeuring door gedeputeerde staten van de provincie waarin het leefgebied van de soort grotendeels is gelegen, in overeenstemming met gedeputeerde staten van de andere provincies waarin het leefgebied mede is gelegen. Een goedgekeurd Faunabeheerplan wordt openbaar gemaakt door de betreffende faunabeheereenheid.

8 De faunabeheereenheid brengt jaarlijks verslag uit van de uitvoering van het Faunabeheerplan aan gedeputeerde staten van de provincie waarin de faunabeheereenheid werkzaam is.

9 Provinciale staten stellen bij verordening regels waaraan in hun provincie werkzame faunabeheereenheden en de door de faunabeheereenheid vastgestelde Faunabeheerplannen voldoen. Deze regels kunnen in elk geval betrekking hebben op:

- a. de omvang en begrenzing van het werkgebied van de faunabeheereenheid;
- b. de aard, omvang en noodzaak van de op grond van het Faunabeheerplan te verrichten handelingen waarvoor een ontheffing als bedoeld in artikel 3.17 wordt verleend of waartoe opdracht wordt verleend op grond van artikel 3.18;
- c. de wijze waarop en de perioden waarin de handelingen, bedoeld in onderdeel b worden verricht, en
- d. de vertegenwoordiging van maatschappelijke organisaties als bedoeld in het tweede lid in het bestuur van de faunabeheereenheid.

10 Het eerste lid is niet van toepassing op het beheer van populaties van exoten of verwilderde dieren en op de bestrijding van schadeveroorzakende exoten of verwilderde dieren.

Bijlage 3.

De Provinciale Omgevingsverordening (POV) Drenthe

Bij de inwerkingtreding van de Wnb hebben Provinciale Staten van Drenthe de POV aangevuld met een nieuw hoofdstuk 4. In voorliggend Faunabeheerplan wordt uitgegaan van de op 3 oktober 2018

vastgestelde versie. De gehele versie staat op de site: www.ruimtelijkeplannen.nl met identificatienummer: NL.IM-RO.9922.POVDrenthe2018-VA02.

Daarnaast hebben Gedeputeerde Staten van Drenthe op 20 december 2016 de Beleidsregels Wet natuurbescherming provincie Drenthe vastgesteld.

In het op 29 december 2016 gepubliceerde hoofdstuk 4 van de POV worden een aantal zaken geregeld die betrekking hebben op het faunabeheer in brede zin. Er worden regels gesteld aan de samenstelling en organisatie van de FBE, de WBE's en ook eisen waaraan een Faunabeheerplan dient te voldoen (zie hierboven).

In verband met de omvang van deze verordening wordt verwezen naar de officiële publicaties welke kunnen worden gevonden op de website overheid.nl.

Naast de eisen welke de verordening stelt aan dit Faunabeheerplan is ook artikel 4.16 POV van belang. Voor het beheer van de reeënpopulatie is in dit artikel, in lid 3 opgenomen dat gedeputeerde staten aanvullende regels kunnen stellen waar een Faunabeheerplan aan moet voldoen voor zover het gaat om regels voor reeën.

Deze regels zijn opgenomen in de Beleidsregels provincie Drenthe (zie hieronder).

Provinciale Omgevingsverordening (POV). Eisen aan het Faunabeheerplan

A. Basisvereisten aan het Faunabeheerplan (art. 4.19 POV Drenthe; I en II)

I.

Een Faunabeheerplan bevat ten minste de volgende gegevens:

- a) de omvang van het werkgebied van het Faunabeheerplan ;
- b) een kaart waarop de begrenzing van het werkgebied van het Faunabeheerplan is aangegeven;
- c) een kaart waarop de begrenzing van alle in het werkgebied van de Faunabeheereenheid gelegen wildbeheereenheden is aangegeven;
- d) bepalingen over de voorwaarden waaronder het mogelijk is om gebruik te maken van een aan de Faunabeheereenheid verleende ontheffing op gronden van jachthouders die niet bij de Faunabeheereenheid zijn aangesloten:
 1. indien die gronden binnen het werkgebied van de Faunabeheereenheid vallen; en
 2. voor zover die gronden plaatsen als bedoeld in artikel 4.20, onderdeel h omvatten waar planmatig beheer noodzakelijk is.

II.

Een Faunabeheerplan voldoet voorts aan het navolgende:

- a) gebruikte telgegevens van voorgaande jaren zijn gecontroleerd en gevalideerd;
- b) relevante wetenschappelijke literatuur is gebruikt om conclusies te ondersteunen;
- c) bronvermeldingen en referenties zijn conform wetenschappelijke richtlijnen op heldere en gestructureerde wijze vermeld en een literatuurlijst is aanwezig.

B. Artikel 3.16 Eisen aan het Faunabeheerplan bij duurzaam beheer van populaties (a t/m j)

Onverminderd artikel 3.15 (basisvereisten aan Faunabeheerplan) bevat een Faunabeheerplan indien sprake is van duurzaam beheer van populaties op basis van artikel 3.17 (zie daar) of 3.18 (zie daar) van de Wet natuurbescherming, tevens (a t/m j):

- a. een beschrijving van de wijze waarop de planmatigheid en de coördinatie van de uitvoering van het duurzaam beheer van populaties is gewaarborgd;
- b. kwantitatieve gegevens over de Drentse populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer noodzakelijk wordt geacht, met inbegrip van verspreidingsgegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar en trends van de Drentse populaties over de langere termijn;

- c. een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer van populaties van de in onderdeel b bedoelde diersoorten, waaronder een onderbouwing van de schade aan de belangen als bedoeld in artikel 3.12, tweede lid;
- d. een beschrijving van de mate waarin de in onderdeel c bedoelde belangen in de 6 jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het Faunabeheerplan zijn geschaad;
- e. de gewenste stand van de in onderdeel b bedoelde diersoorten in relatie tot omvang van schades aan de belangen als bedoeld in artikel 3.12, tweede lid;
- f. per diersoort en gewas een beschrijving van de handelingen die in de 6 jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het Faunabeheerplan zijn verricht om het schaden van de in artikel 3.12, tweede lid genoemde belangen te voorkomen, alsmede, voor zover daarover redelijkerwijs kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen;
- g. per diersoort een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de gewenste stand, bedoeld in onderdeel e, te bereiken;
- h. een gemotiveerde beschrijving van de plaatsen in het werkgebied van de Faunabeheereenheid waar en de perioden in het jaar waarin de in onderdeel g bedoelde handelingen zullen plaatsvinden;
- i. bepalingen over de voorwaarden waaronder het mogelijk is om gebruik te maken van een aan de Faunabeheereenheid verleende ontheffing op gronden van jachthouders die geen lid zijn van een wildbeheereenheid in de provincie Drenthe, mits die gronden binnen het werkgebied van de Faunabeheereenheid vallen en voor zover die gronden plaatsen als bedoeld in onderdeel h omvatten waar planmatig beheer noodzakelijk is;
- j. beschrijving van de wijze waarop een gunstige staat van instandhouding per diersoort gewaarborgd wordt.

Aanvullende regels Faunabeheerplan (uit vigerend Flora- en Faunabeheerplan 2014)

Vanwege maatschappelijke controverse over afschot van reeën en de uiteenlopende belangen geeft de provincie op voorhand een aantal punten mee voor dit Faunabeheerplan. De bevoegdheid om regels te stellen aan een Faunabeheerplan (artikel 3.12, negende lid, Wnb) is specifiek voor reeën in de POV neergelegd bij Gedeputeerde Staten.

Afschot moet gestuurd worden op basis van (verkeers-)knelpunten. In het Faunabeheerplan zal door de FBE, per WBE regio, worden berekend hoeveel reeën een gebied kan bevatten (draagkracht). De aantoonbare relaties tussen de populatieomvang (doelstand volgens draagkrachtberekening en tellingen), de feitelijke verkeersknelpunten en plaats en tijd waarop afschot plaatsvindt worden hierdoor beter benut.

Het Faunabeheerplan moet voorzien in een methode van afschot die duidelijk stuurt naar locaties met knelpunten. In het Faunabeheerplan en de daarop gebaseerde werkplan en afschotaanvraag, moet de beoogde streefstand dus bereikt worden in relatie met de verkeersveiligheid en/of schade (knelpunten)

Als basis voor het Faunabeheerplan dient gebruik gemaakt te worden van de door Vereniging het Reewild opgestelde uniforme richtlijn (juli 2014). In afwijking daarvan stelt de provincie, in lijn met de bepalingen uit het Flora- en faunabeleidsplan, dat:

- de draagkrachtberekening wordt uitgevoerd volgens de door de provincie in 2013 verbeterde methode Van Haften dan wel op eventueel toekomstige versies daarvan;
- het bepalen van de populatieomvang per WBE wordt gebaseerd op het lopend driejarig gemiddelde van de voorjaartellingen;
- basisgegevens van de tellingen volledig openbaar zijn en binnen twee maanden na de telling worden opgenomen in de database van de NDFF. Hiertoe kan ook gebruik worden gemaakt van bestaande invoerportalen van telmee.nl of waarneming.nl;

- bij het bepalen van het minimum aantal aanwezige reeën wordt gebruik gemaakt van de methode uit het vigerende universele reewildbeheerplan voor Groningen, Friesland en Drenthe dan wel opvolger van dat plan;
- bij berekening van afschot in relatie tot de draagkrachtberekening blijft het populatieaandeel in gebieden waarin feitelijk geen afschot plaatsvindt (wegens niet verhuren van jachtvelden voor dit doel) buiten beschouwing. Als zich in en om dergelijke terreinen problemen voordoen met betrekking tot de in de wet genoemde aspecten spreekt de provincie de grondgebruiker/eigenaar hierop aan om een oplossing te realiseren;
- het Faunabeheerplan moet voorzien in een duidelijke sturing van afschot naar locaties met knelpunten. Afschot moet gestuurd worden op basis van (verkeers-)knelpunten;
- in het Faunabeheerplan moet ingegaan worden op de afschotperiodes van reebokken en –geiten. Deze periodes kunnen in beperkte mate worden verruimd. Het Faunabeheerplan moet hier een onderbouwing voor geven;
- de geslachtsverhouding van 1:1 geen hard uitgangspunt is bij de berekening van afschot tussen reebokken en -geiten. Afhankelijk van de feitelijke geslachtsverhouding bij het valwild kan per WBE worden bijgestuurd in de sex-ratio van de lokale populatie. Worden relatief veel bokken aangereden, dan kan het aandeel bokken in de plaatselijke populatie worden teruggebracht. Voor geiten geldt hetzelfde. Om extreme geslachtsverhoudingen te voorkomen moet de verhouding tussen (bok: geit) komen op 1:1 en 1:1,5. Voor het bepalen van de geslachtsverhouding in de populatie én de geslachtsverhouding in het valwild dient het lopend driejarig gemiddelde als uitgangspunt. Daarmee worden toevallige schommelingen door een (te) kleine steekproef voorkomen en het streven naar bepaalde sex-ratio nadrukkelijk alleen gebaseerd op trends.

Monitoring en registratie

Uit het Flora- en faunabeleidsplan volgt dat de provincie eisen stelt aan het Faunabeheerplan. Deze worden hier kort weergegeven. Omtrent onderzoek en monitoring vermeldt het Flora- en faunabeleidsplan meer dan hieronder is overgenomen. Voor de volledige teksten wordt verwezen naar het Flora- en faunabeleidsplan (Provincie Drenthe 2014).

Inzake onderzoek en monitoring van besmettelijke dierziektes of parasieten wordt aan de FBE gevraagd om in het Faunabeheerplan een beknopt onderzoeks- en monitoringsprogramma op te nemen en in samenwerking met WBE's en terreinbeheerders ervoor te zorgen dat 'verdachte gevallen' altijd worden onderzocht en dat de onderzoeksresultaten worden gepubliceerd. De provincie Drenthe vraagt de FBE een coördinerende rol te vervullen met betrekking tot het registreren en ontdekken van mogelijke dierziektes.

Vanuit het beleid volgt dat de FBE een extra taak wordt toebedeeld inzake de coördinatie van het tijdig herkennen van mogelijke dierziektes. De FBE dient hiertoe apart te voorzien in een onderzoeks- en monitoringsprogramma. Daarin zal worden voorzien via de jaarlijkse FBE cyclus van werkplannen en verantwoording naar de provincie. Ook zal de FBE bij de werkplannen de WBE's verzoeken om verdachte dode reeën te laten onderzoeken en registreren via de Dutch Wildlife Health Centre (DWHC).

De provincie is van mening dat tel- en afschotgegevens die ten grondslag liggen aan beleid voor iedereen openbaar toegankelijk moeten zijn. De provincie zal randvoorwaarden stellen aan het Faunabeheerplan om te bevorderen dat wildtellingen en afschotgegevens openbaar beschikbaar zijn.

Op basis van de Wnb en de door de POV opgenomen vereisten dienen tel- en afschotgegevens reeds openbaar gemaakt te worden daarom wordt in dit Faunabeheerplan hier niet verder op ingegaan.

Beleidsregels provincie Drenthe (algemeen)

Bij besluit van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 20 december 2016, kenmerk 3.3/2016005213, zijn beleidsregels Wet natuurbescherming provincie Drenthe vastgesteld.

In hoofdstuk 3 van dit besluit zijn beleidsregels gerelateerd aan soorten en faunabescherming opgenomen. Enkele van de beleidsregels zijn rechtstreeks overgenomen uit het Flora- en

faunabeleidsplan (sluiten jacht en regels voor een Faunabeheerplan). De bevoegdheid om aanvullende regels te stellen waar een Faunabeheerplan aan moet voldoen is, voor zover het gaat om regels voor reeën, expliciet gedelegeerd aan Gedeputeerde staten. Dit is geregeld in artikel 4.16, lid 3 van de POV. Inhoudelijk komen de regels overeen met de beleidsregels in het Flora en faunabeleidsplan.

Gedeputeerde Staten kunnen alleen ontheffing verlenen op grond van een aantal in artikel 3.17 Wnb genoemde belangen. De relevante wettelijke belangen voor het ree zijn overgenomen gevolgd door het beleidskader (zie boven).

De ontheffing aan de FBE wordt verleend voor de duur van 6 jaar. In de ontheffing wordt als voorschrift opgenomen dat het afschot plaatsvindt overeenkomstig de jaarlijks goed te keuren afschotaanvraag. In de uiteindelijke plannen, die worden opgesteld door de afzonderlijke WBE's, gaat het daarbij om de verkeersveiligheid (ad c) en om eventueel aantoonbare economische schade waarvoor geen andere bevredigende oplossing kan worden gevonden.

Beleidsregels Wet natuurbescherming provincie Drenthe (m.b.t. beheer van reeën)

In hoofdstuk 3.2 en 3.3 van de Beleidsregels Wet natuurbescherming provincie Drenthe zijn onderstaande regels en uitgangspunten voor beheer van reeën opgenomen.

Beheer van reeën

Het ree is een wettelijk beschermde diersoort op grond van artikel 3.10 Wnb. De Wnb voorziet in artikel 3.17 in de mogelijkheid om ontheffing te verlenen aan een Faunabeheereenheid of wildbeheereenheid ten behoeve van de beperking van de omvang van de populatie van de ree. Gedeputeerde Staten kunnen alleen ontheffing verlenen op grond van een aantal in artikel 3.17 Wnb genoemde belangen. De relevante wettelijke belangen voor het ree zijn:

- a. in het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats. Aangezien door reeën geen (belangrijke) schade wordt aangericht aan flora en fauna verlenen Gedeputeerde Staten voor dit aspect in beginsel geen ontheffing.
- b. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom. In het afgelopen decennium is door reeën in Drenthe maar incidenteel belangrijke schade aan landbouwgewassen vastgesteld (dit is althans niet gemeld). Dit biedt onvoldoende aanknopingspunten om op grond van dit belang voor de hele provincie een ontheffing te verlenen. Een ontheffing wordt voor dit aspect alleen verleend voor specifieke knelpunten waarvoor geen andere bevredigende oplossing bestaat.
- c. in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang.
Het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid is voor de provincie Drenthe veruit het belangrijkste argument om af te wijken van de bescherming en afschot toe te staan. Het gaat daarbij primair om het stabiliseren en uiteindelijk terugdringen van het aantal verkeersongevallen met reeën. Voor veiligheid van het luchtverkeer hoeft in de praktijk maar incidenteel ingegrepen te worden. Het gaat immers om afgerasterde terreinen waar een ree niet of moeilijk toegang heeft.
- d. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, industrieterreinen of begraafplaatsen. In Drenthe is geen schadehistorie door reeën aan sportvelden, industrieterreinen of begraafplaatsen bekend. Dit biedt onvoldoende aanknopingspunten om op grond van dit belang voor de hele provincie een ontheffing te verlenen.
- e. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren. Er bestaat geen maatschappelijke discussie over het belang om onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren te bestrijden. De noodzaak voor dit aspect is voldoende aangetoond. De Faunabeheereenheid kan op dit onderdeel volstaan met een jaarlijkse verantwoording achteraf. In het kader van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren is beheer van populaties alleen van toepassing bij grote hoefdieren die zich bevinden in relatief kleine gebieden die door afrasteringen of infrastructurele barrières zijn afgesloten. Binnen een dergelijk gebied kan overbevolking ontstaan en daarmee dierenwelzijn in het geding komen (verhongering). In Drenthe ontbreken dergelijke kleine leefgebieden en kunnen reeën zich voldoende vrij verplaatsen. Daarom verlenen Gedeputeerde Staten in beginsel geen ontheffing voor beheer van populaties van deze soort.
- f. in het algemeen belang.

Het 'algemeen belang' is bedoeld als restcategorie ten opzichte van de voorgaande genoemde algemene belangen. Als bovengenoemde punten in het geding zijn verstrekken Gedeputeerde Staten op grond van artikel 3.17 Wnb alleen op basis van een Faunabeheerplan een ontheffing aan de

Faunabeheereenheid Drenthe. In afwijking hiervan wordt een ontheffing rechtstreeks aan de luchthavenbeheerders van Groningen Airport Eelde of van vliegveld Hoogeveen verleend in geval van het belang veiligheid van luchtverkeer.

De ontheffing aan de Faunabeheereenheid wordt verleend voor de duur van 6 jaar. In de ontheffing wordt als voorschrift opgenomen dat het afschot plaatsvindt overeenkomstig de jaarlijks goed te keuren afschotaanvraag. In de uiteindelijke afschotaanvraag, die worden opgesteld door de afzonderlijke WBE's, gaat het daarbij om de verkeersveiligheid (ad c) en om eventueel aantoonbare economische schade waarvoor geen andere bevredigende oplossing bestaat.

Bijlage 4.

Het werkplan en de afschotaanvraag.

Het beheerjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december. De reewildmerken zijn voor die periode geldig. Op 1 januari van het daaropvolgende jaar worden de nieuwe merken beschikbaar gesteld.

Het seizoen start op 1 januari met de eerste helft van het geiten- en kalverenbeheer t/m 15 maart, vervolgens volgt het beheerseizoen van de bok van 1 april t/m 31 oktober.

De tweede helft van het geiten- en kalverenseizoen loopt vanaf 1 oktober t/m 31 december.

De afschottijden zijn 1 april tot en met 14 september een uur voor zonsopkomst en een uur na zonsondergang. Van 15 september tot en met 15 maart een half uur voor zonsopkomst en een half uur na zonsondergang.

Werkplannen van de WBE's gelden voor de looptijd van 4 jaar, gelijk aan looptijd van dit Faunabeheerplan. Daarnaast wordt jaarlijks een afschotaanvraag ingediend door de WBE's. Het werkplan heeft de volgende planning:

- Jaar 1 werkplan plus afschotaanvraag eerste jaar
- Jaar 2 afschotaanvraag tweede jaar plus verantwoording eerste jaar
- Jaar 3 afschotaanvraag derde jaar plus verantwoording tweede jaar
- Jaar 4 afschotaanvraag vierde jaar plus verantwoording derde jaar

Het werkplan en jaarlijkse afschotaanvraag wordt formeel 15 oktober ingediend bij de FBE. Het werkplan dient in te gaan op waar de WBE langjarig op in wil zetten. In dat werkplan zullen met name de WBE's met meer dan 6% aanrijdingen moeten aangeven hoe zij actief willen komen tot reductie van aantal aanrijdingen. In de jaarlijkse verantwoording achteraf wordt aangegeven of de beheerdoelen en het toegekende afschot is gehaald. Jachtvelden die onder de 50% realiseren dient de WBE apart te verantwoorden. In dat geval dient de WBE te rade te gaan bij de desbetreffende jachthouder voor een verklaring. Naast enige vorm van controle is het hoofddoel bewustwording in de lijn FBE-WBE-beheerder. Daarnaast geeft het extra sturingsinstrumenten aan de WBE. De jaarlijkse afschotaanvraag geeft ruimte voor bijstellingen n.a.v. ontwikkeling in stand, aanrijdingen, gerealiseerd afschot en/of mutaties jachtvelden bevatten.

Het werkplan bevat een kaart met afschotlocaties en aanrijdinglocaties. In de tekst worden verbanden gelegd. De weergave op kaart dient ter ondersteuning van de motivering.

De WBE gaat uitvoering geven aan het eigen beheer wat dient te passen binnen de vastgestelde beleidskaders van de Provincie, het vastgestelde Faunabeheerplan, met de daarin opgenomen kaders zoals de leidraad, en de ontheffingsvoorwaarden. Het gaat in het vierjarige werkplan niet meer om het invullen van rekensommen maar om het vormgeven van langjarig beheer binnen de kaders. Daarin vormt het gesprek tussen FBE-WBE en WBE-beheerder een wezenlijk onderdeel.

- Cijfermatige kaders vormen de tellingen, het aantal aanrijdingen en het gerealiseerd afschot over de voorgaande 3 jaren. Dit beheerplan en het Ffbp 2014 gaan uit van 3-jaarlijkse gemiddelden.
- Ook doelstanden blijven een rol spelen in het beheer. Echter de doelstanden verdwijnen meer naar de achtergrond en markeren grenzen. Wanneer over doelstanden gesproken wordt, dan wordt uitgegaan van de doelstanden zoals die zijn weer gegeven in tabel 10, van dit Faunabeheerplan Ree.

WBE's met 6% of hoger: De WBE's die boven de 6% aanrijdingen zitten zetten in op actiever beheer waarbij het afschot minimaal het gerealiseerd 3-jaars gemiddelde is, maar de doelstand de ondergrens bepaalt. Met andere woorden, de WBE zorgt ervoor dat de totale populatie in de WBE minimaal de doelstand heeft. Dat laatste kan betekenen dat de doelstand het afschot toch beperkt. In het geval wanneer de getelde stand onder de doelstand ligt zal het afschot het gerealiseerd 3-jaars gemiddelde zijn (minimaal als maximaal). Dit vraagt om scherpe keuzes in het beheer. Gemotiveerd kan afgeweken worden. Wanneer nodig gaat de WBE daartoe het gesprek aan met de FBE.

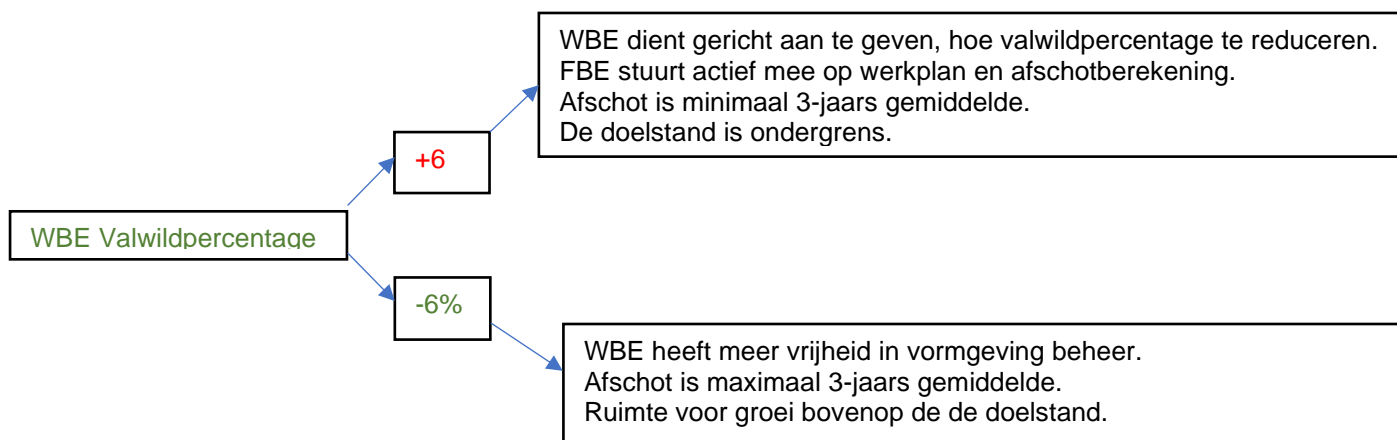
WBE's lager dan 6%: Bij WBE's die onder de 6% aanrijdingen zitten gaat het beleid en het beheer uit van mogelijkheden tot groei bovenop de doelstand. Het afschot is maximaal het gerealiseerd 3-jaars gemiddelde. WBE's die onder de 6% zitten dienen in het werkplan en de afschotaanvraag rekening te houden met mogelijkheden van populatiegroei. Er wordt gewerkt aan langjarig beheer om het

aanrijdingenpercentage niet uit de hand te laten lopen. Het gaat, met andere woorden, bij deze WBE's om het beheersbaar houden van het aantal aanrijdingen. Gemotiveerd kan afgeweken worden, bijvoorbeeld wanneer aanrijdingenpercentages oplopen en de afschotbegrenzing gedegen ingrepen beperkt. Wanneer nodig gaat de WBE daartoe het gesprek aan met de FBE.

- De FBE vraagt geen vergoeding meer voor de reemerken, maar gaat deze om niet verstrekken aan de WBE's.

- Voor de WBE's onder de 6% aanrijdingen is het afschot maximaal het gerealiseerd 3-jaars gemiddelde. Dat zou kunnen betekenen dat door deze bovengrens een sterk dalend effect ontstaat op het gerealiseerde aantal het jaar daarop. Immers de systematiek met reewildmerken maakt dat deze dermate vastliggen dat wanneer niet alle velden 100% realiseren een daling direct wordt ingezet. Om de mogelijkheid tot realisatie te borgen zorgt de FBE dat er, voor de WBE's onder de 6%, in FRS 20% extra mercknummers beschikbaar zijn. Deze zijn echter niet extra inzetbaar bovenop de maximale aanvraag. De WBE dient er zelf op toe te zien dat wanneer het aangevraagde afschot behaald is het beheer gesloten wordt.

Stroomschema WBE *

Werkplan concreet.

De WBE gaat in het werkplan in op de volgende vragen:

1. Hotspots;
 - 1a. Waar bevinden zich de aanrijdingslocaties?
 - 1.b Welke verklaring is hiervoor te geven?
2. Ontwikkeling aantal aanrijdingen in de WBE;
 - 2a. Welke trends en ontwikkelingen zijn waarneembaar?
 - 2b. Waar levert het beheer door de WBE een bijdrage in het terugdringen van het aantal aanrijdingen?
3. Toekomst van beheer in relatie tot verkeersaanrijdingen;
 - 3a. Waar wil de WBE aan het eind van de 4-jaarstermijn beheersmatig zijn?
 - 3b. Hoe wil de WBE trends en ontwikkelingen gaan beïnvloeden om dat doel te behalen?
4. Toezicht en sturing op beheer;
 - 4a. Op welke wijze geeft de WBE invulling aan toezicht op uitvoering van de ontheffing?
 - 4b. Hoe geeft de WBE sturing aan de beheerders in het realiseren van de doelen van de ontheffing?

Afschotaanvraag

In de aanvraag gaat het om de volgende cijfermatige kaders. Deze ziet u in onderstaande overzichten in het oranje gearceerd. De doelstanden vormen een kader dat iets meer op afstand staat en is groen gearceerd.

- Telling (van belang op of onder doelstand)
- Aanrijdingen
- 3-jaars gem afschot
- doelstanden als grens

WBE:	Z-O Drenthe							
oppervlakte ha. wbe	12.000							
doelstand wbe	250							
telling 3 jrs gem 2018	254							
gerealiseerd afschot 3-jrs gem 2018	85							
aanrijdingen 3 jrs gem 2018	21							
aanrijdingen 3 jrs gem 2018 %	8%	indien meer dan 6% --> onderbouwing in tab 3. werkplan						

De aanwas is als zodanig niet meer als kader meegenomen. In de hele beheerlijn kent men het getal van de jaarlijkse aanwas. De WBE kan daar zelfstandig rekening mee houden in de afschotaanvraag. Daarnaast kan het aanwaspercentage belemmerend werken omdat in bepaalde gebieden het aanrijdingenniveau met zich mee kan brengen dat er meer moet worden beheerd dan het aanwaspercentage. De begrenzing wordt dan altijd gevonden in het gerealiseerd 3-jaars gemiddelde afschot in de WBE en de doelstand. Gemotiveerd afwijken op specifieke knelpunten is mogelijk.

WBE Z-O Drenthe

invoer getelde voorjaarsstand (conform FRS)

Jaar	Bok	Geit	Totaal	3 jr. bok	3 jr. geit	gem. 3 jr.
2014	120	150	270	120	150	270
2015	110	140	250	115	145	260
2016	100	150	250	110	147	257
2017	110	160	270	107	150	257
2018	98	145	243	103	152	254
2019						
2020						
2021						
2022						
2023						

toelichting:

geregistreerd valwild (aanrijdingen) jaarlijks van 16 sep t/m 15 sep

Jaar	Bok	Geit	BK	GK	NA	Totaal	3-jrs gem	% 3-jrs gem valwild t.o.v voorjaarsstand
2014	8	4	4	2	2	20	25	7%
2015	8	5	4	1	2	20	23	9%
2016	4	4	2	3	2	15	18	7%
2017	8	8	3	3	4	26	20	8%
2018	8	7	1	2	3	21	21	8%
2019								
2020								
2021								
2022								
2023								

toelichting:

gerealiseerd afschot

Jaar	Bok	Geit	Totaal	Totaal 3-jrs gem
2014	40	42	82	82
2015	45	40	85	85
2016	40	47	87	85
2017	40	48	88	87
2018	36	44	80	85
2019			0	0
2020			0	0
2021			0	0
2022			0	0
2023			0	0

toelichting

Beoordelingscommissie (RAC)

Na de controle op juistheid en volledigheid worden de werkplannen op grond van de ontheffing en het Faunabeheerplan Ree beoordeeld door een beoordelingscommissie het zogenaamde RAC (Reewild Advies Commissie). Deze commissie bestaat uit een aantal terzake deskundigen, een vertegenwoordiger van Staatsbosbeheer en een vertegenwoordiger van Natuurmonumenten. De RAC brengt een advies uit over het werkplan en de afschotaanvraag aan het FBE-bestuur.

Bijlage 5. Informatie Valwildregeling Drenthe

De FBE Drenthe verzocht het College van gedeputeerde Staten van Drenthe om een opdracht op basis van art. 3.18 Wnb voor het doden van hoefdieren in het belang van de openbare veiligheid (verkeersveiligheid). Hierbij wordt verwezen naar het Provinciale Flora- en Faunabeleidsplan waarin de FBE Drenthe wordt verzocht om voor aangereden hoefdieren (valwild) de coördinatie op zich te nemen van een registratiesysteem en van een systeem van piketdiensten om gewonde dieren snel uit hun lijden te kunnen verlossen. In de aanvraag wordt vermeld dat recent door de FBE Drenthe de organisatie van valwildvrijwilligers is voltooid. Echter, om een beroep op hen te kunnen doen is een opdracht vanuit het college noodzakelijk. Er wordt daarbij verwezen naar de 'werkwijzer Valwildregeling Drenthe' waarin procedures met betrekking tot de regeling zijn vastgelegd. Deze geven we hieronder integraal weer.

Stichting Faunabeheer Eenheid Drenthe Werkwijzer valwildregeling Drenthe versie: 6 februari 2018

TELEFOONNUMMER VALWILDCOORDINATOR: 06 - 19 24 05 55

Juridisch kader.

Besluit Opdracht Wnb art. 3.18 Valwildregeling Drenthe.

1. Aangewezen personen valwildregeling

Procedure vaststellen lijst met aangewezen personen die gebruik mogen maken van de opdracht Wnb art. 3.18 Valwildregeling Drenthe.

De wildbeheereenheden (WBE's) dragen deskundig en bekwame personen voor aan de Faunabeheer Eenheid Drenthe (FBE). Aan de hand van de voordrachten stelt de FBE Drenthe een lijst op met aangewezen personen en legt deze lijst ter vaststelling voor aan GS van Drenthe. De FBE Drenthe houdt de lijst van aangewezen personen bij en legt voorgenomen wijzigingen ter vaststelling voor aan GS.

Per WBE worden gemiddeld twee personen (hierna: valwildvrijwilligers) voorgedragen aangevuld met leden van de Stichting Zweethonden Nederland. Goede spreiding van de personen over de provincie en aanrijtijden worden daarbij in acht genomen.

Mutaties in de lijst van valwildvrijwilligers kunnen via de jaarlijkse opdracht van de Provincie worden verwerkt.

2. Coördinatie Valwildregeling.

Het Faunaloket Drenthe is namens de FBE verantwoordelijk voor het goed functioneren van de Valwildregeling Drenthe.

3. Communicatie

De FBE zorgt voor een centraal telefoonnummer waarop valwild gemeld kan worden. Door middel van een systeem van piketdiensten is er te allen tijde een valwildcoördinator beschikbaar. Deze coördinator zet vervolgens de melding uit bij de valwildvrijwilliger(s) en geeft locatie van de aanrijding door. De valwildvrijwilliger reist vervolgens zo snel mogelijk af richting de genoemde locatie.

De FBE draagt zorg voor bekendheid van het centrale telefoonnummer bij meldkamers en organisaties.

4. Plaats aanrijding

Indien de valwildvrijwilligers op de plaats van de aanrijding is, bekijkt hij de situatie die hij/zij aantreft. Als het betreffende dier nog leeft wordt deze, indien nodig, uit zijn lijden verlost. Dit dient op een verantwoorde, veilige en wettelijk toegestane manier te gebeuren. Als de bestuurder nog aanwezig is neemt de valwildvrijwilliger de nodige omzichtigheid in acht. Leg aan betrokkenen bij de aanrijding, indien dit nodig is, geduldig en tactvol uit waarom het dier uit zijn lijden verlost moet worden en wat er met het dier gaat gebeuren. De valwildvrijwilliger is zich daarbij bovenal bewust van zijn of haar omgeving en de mogelijke impact die acties kunnen hebben. Het besluit om een dier uit het lijden te verlossen wordt genomen in overleg met andere organisaties ter plaatse, zoals bijvoorbeeld de

vrijwilligers van de Dierenambulance.

De politie-surveillance-eenheid die ter plaatse is, handelt het materiële gedeelte van de aanrijding af. Zij bemoeien zich meestal niet met het aangereden wild. De valwildvrijwilliger handelt dus in principe alles af met betrekking tot het aangereden dier. De vrijwilliger volgt daarbij altijd de aanwijzingen van surveillanten op.

De betrokken bestuurder kan bij de valwildvrijwilliger geen enkele aanspraak maken op het wild of de eventuele opbrengst daarvan. Verwijs de betrokkenen in het uiterste geval naar Faunaloket Drenthe (tel. nr. zie onder). De valwildvrijwilliger geeft het dode dier terug aan de natuur op een daartoe geschikte plaats.

4. Veiligheid

Tijdens de werkzaamheden worden door de valwildvrijwilligers altijd de volgende veiligheidsmaatregelen genomen!

De valwildvrijwilliger:

- Draagt altijd reflecterende kleding en/of reflecterend vestje.
- Voert bij voorkeur een oranje zwaailamp of anders alarmlichten. Volgt de aanwijzingen van de politie of de wegbeheerder op. Op autosnelwegen wordt alleen opgetreden onder begeleiding van de politie of wegbeheerder.
- Is geen verkeersregelaar. De valwildvrijwilliger maakt dit ook bekend aan diegene, bijvoorbeeld de politie, die vraagt te assisteren bij het regelen van het verkeer of bij het geven van aanwijzingen aan het verkeer. De valwildvrijwilliger mag geen verkeer regelen.

5. Nazoek

Indien het dier, vermoedelijk gewond, weggevlucht is, zorgt de valwildvrijwilliger ervoor dat op de plaats van de aanrijding de vluchtrichting van het dier duidelijk gemarkeerd wordt. In de nachtelijke uren wordt in principe niet nagezocht. De valwildvrijwilliger draagt er zorg voor dat de volgende dag een valwildvrijwilliger wordt ingeseind met een gecertificeerde zweethond, bij voorkeur van de zweethondenlijst van de stichting zweehonden Nederland, de SZN. Wanneer het dier geraakt is, maar ogenschijnlijk niet of slechts licht gewond, wordt voor de zekerheid toch een controle met een zweethond uitgevoerd.

De valwildvrijwilliger zorgt er voor dat de plaatselijke terreineigenaar, grondgebruiker, jachthouder of toezichthouder zo veel als maar mogelijk is in kennis wordt gesteld van het nazoek, bij voorkeur voor dat de nazoek wordt gestart! Indien deze personen niet beschikbaar zijn, wordt toch met de nazoek begonnen, en wordt de betrokkenen nadien ingelicht.

6. Monstername

Van elk dood wild zwijn wordt een trichinenmonster genomen en ter onderzoek aangeboden. Dit kan gebeuren door een gekwalificeerd persoon of door de poelier. Naast wild zwijn dienen ook edelhert en damhert te worden bemonsterd t.b.v. DNA herkomstbepaling.

7. Reekalveren

Valt in de zoogperiode een ree geit ten over aan het verkeer, dan worden indien mogelijk de reekalveren opgezocht. Levend gevonden en nog op te vangen reekalveren gaan zo mogelijk naar de Stichting reeënopvang Nederland (0342-450206 /06-2297089)

8. Registratie

Op de website www.boaregistratie.nl wordt zo snel mogelijk, doch uiterlijk binnen 24 uur een wildaanrijding geregistreerd. Ook als het dier niet aangetroffen wordt, moet het wel worden geregistreerd. De valwildvrijwilliger vult het webformulier zo nauwkeurig mogelijk in, aangevuld met foto's.

Voor valwild wat uiteindelijk niet wordt aangetroffen of wat wordt teruggegeven aan de natuur wordt ook een wildmerk gebruikt. Dit merk wordt dichtgeknepen en het nummer wordt gebruikt voor de registratie. Op deze wijze is al het in BRS opgenomen valwild voorzien van een uniek nummer.

9. Wet natuurbescherming

Op grond van de opdracht art. 3.18 Wnb is de aangewezen valwildvrijwilliger bevoegd tot het doden, voorhanden hebben en vervoeren van reeën, wilde zwijnen, edelherten en damherten welke betrokken zijn geweest bij een aanrijding, of welke zich op of in de nabijheid van verkeerswegen bevinden en welke een gevaar kunnen vormen voor de verkeersveiligheid.

Het gebruik van de opdracht 3.18 Wnb is de valwildvrijwilliger, als aangewezen persoon, 24 uur per dag toegestaan, waarbij het gebruik van kunstlicht is toegestaan. Het geweer mag ook gebruikt worden binnen de bebouwde kom, en binnen het afpalingrecht van een geregistreerde eendenkooi. De valwildvrijwilliger heeft geen toestemming nodig van de grondeigenaar voor het opsporen en/of doden van genoemde diersoorten die betrokken zijn geweest bij een aanrijding.

10. Wapeneisen

Te gebruiken wapens zijn; mes en kogelgeweer.

Met betrekking tot het gebruik van het vuurwapen is de valwildvrijwilliger verplicht zich te houden aan de wet en de nadere eisen en voorwaarden genoemd in de opdracht 3.18 Wnb.

Definitieve valwildregeling.

Op 28 februari 2019 ontving de FBE het bericht dat de valwildregeling definitief is, in de vorm van een Opdracht ex artikel 3.18 Wet natuurbescherming voor het verrichten van handelingen ten aanzien van aangereden reewild, Valwildregeling Faunabeheereenheid Drenthe.

Overwegende dat Gedeputeerde Staten gelet op het belang van de openbare veiligheid, waaronder begrepen de verkeersveiligheid, en ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren het derhalve wenselijk achten een opdracht te verlenen;

Besluiten:

1. Aan de FBE een opdracht, 3.18 lid 1 Wet natuurbescherming (Wnb), te verstrekken voor het doden van reewild, welke als gevolg van een aanrijding uit het lijden verlost dient te worden, waarbij de handelingen ten aanzien van deze opdracht zonder toestemming van de grondgebruiker mogen worden uitgevoerd op de openbare weg en in terreinen gelegen binnen de provincie Drenthe, 3.18 lid 2 onder a;
2. Aan de FBE, op basis van artikel 3.26 lid 3 Wnb, voor de uitvoering van deze opdracht een ontheffing te verlenen van artikel 3.26 lid 1 onder b, van de Wnb, voor het gebruik van het geweer buiten het jachtveld;
Van artikel 3.26 lid 2 Wnb, juncto artikel 3.13 lid 4 van het Besluit natuurbescherming (Bnb) voor een kunstmatige lichtbron aan het geweer om in de nacht te kunnen schieten;
Juncto artikel 3.15, lid 1 onder a, van Bnb, voor het doden van reewild met een .22LR of .22WMR geweer of een mes;
Juncto artikel 3.16, eerste lid, onder a en b Bnb, voor gebruik maken van een geweer voor zonsopgang en na zonsondergang en op de onmiddellijk aan de bebouwde kom grenzende terreinen.

Van deze opdracht en ontheffing mag alleen gebruik worden gemaakt onder de volgende voorwaarden:

Voorwaarden valwildregeling FBE Drenthe

1. De FBE draagt er zorg voor en is te allen tijde verantwoordelijk voor dat het gebruik van de opdracht overeenkomstig de voorschriften behorende bij dit besluit plaatsvindt. De FBE wijst daarom een gemachtigde valwildvrijwilliger nadrukkelijk op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, onder andere door bij het verlenen van een machtiging steeds een kopie van deze opdracht met voorschriften aan de gemachtigde te verstrekken.
2. De FBE kan de personen op de door GS goedgekeurde lijst met aangewezen valwildvrijwilligers, machtigen gebruik te maken van deze opdracht. De FBE dient dit te doen door middel van een schriftelijke, gedagtekende machtiging.
3. De FBE is verantwoordelijk door het actueel houden van de lijst met aangewezen valwildvrijwilligers. Wijzigingen kan de FBE één keer per jaar doorvoeren en de wijzigingen dienen schriftelijk toegestuurd te worden aan GS.

4. Indien valwild op provinciale wegen wordt gemeld bij de FBE dan wordt deze melding doorgezet aan de provinciale kantonniers. Dit dient te geschieden op het nummer van de meldkamer van de Politie noord Nederland. Bij constatering van levend valwild door de provinciale kantonnier zal de valwildvrijwilliger, onder begeleiding van de dienstdoende kantonnier, het valwild uit het lijden verlossen.
5. De afhandeling van reewild aanrijdingen geschiedt overeenkomstig, de door de FBE vastgestelde, bovenstaande, Werkwijzer valwildregeling Drenthe, versie 6 februari 2018, onder de uitsluiting van wilde zijnen, edel- en damherten. Eventuele aanpassing van deze werkwijzer behoeft goedkeuring van Gedeputeerde Staten.
6. Indien bij de FBE aangereden wilde zwijnen, edel-of damherten worden gemeld, zet de FBE deze meldingen direct door naar de provinciaal coördinator 0-stand; 06-20131615.
7. Jaarlijks zal rapportage plaatsvinden met betrekking tot de uitvoering van de opdracht in de beheerrapportage van de Faunabeheereenheid Drenthe, conform artikel 3.12, lid 8 Wnb.

De opdracht wordt verleend voor onbepaalde tijd.

Vragen over dit besluit? Neem contact op met het Faunaloket Drenthe t.a.v. mevrouw H.J. Vrugteman, Postbus 122, 9400 AC Assen, info@faunaloketdrenthe.nl of telefoon (0592) 36 55 00.

De toezichhouders van de provincie Drenthe zijn belast met de handhaving van en toezicht op de naleving van de voorschriften van dit besluit.